

The Project Gutenberg eBook of Neiti Klairon

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Neiti Klairon

Author: L. Mühlbach

Translator: Emanuel Törmälä

Release date: May 11, 2009 [eBook #28759]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NEITI KLAIRON ***

Produced by Tapio Riikonen

NEITI KLAIRON

Kirj.

Louise Mühlbach

Suomensi E. T. [Emanuel Törmälä]

Tampereella,

Emil Hagelberg'in ja kumpp. kirjapainossa, 1881.

Emil Hagelberg'in kustannuksella.

SISÄLLYS:

Ensimmäinen päivä:

1. Huomeneltain
2. Ehtoolla

Toinen päivä:

1. Huomeneltain
2. Ehtoolla

Kolmas päivä:

1. Huomeneltain
2. Ehtoolla

Neljäs päivä:

1. Huomeneltain
2. Ehtoolla

ENSIMMÄINEN PÄIVÄ.

1.

Huomeneltain.

Ehtoolla piti "Theatre Français'ssa" näyteltämän uusi kappale, Voltaire'n kirjoittama näytös, ja päähenkilönä kappaleessa piti Hippolyte Klairon'in näyttelemän.

Tämä oli tapaus, joka pani koko Parisin kaupungin liikkeelle, ja joka oli jo koko viikon pitänyt mielet vireillä kaikissa vierasten vastaan-otto huoneissa ja kaikissa seuroissa, ja josta puhuttiin hovissa, kahvi-juomaloissa ja kaduilla.

Voltaire ja Hippolyte Klairon olivat koko Parisin, koko Ranskan, jopa koko Europan suosituimmat suosikit.

Kaikista Europan maista tuli korkeoita, taidetta rakastavia matkustajia Pariisiin, nähdäksensä mainiota näyttelijätärtä Klairon'ia, jonka jalo ja kuuluisa kyky täytti kaikki taitelijat ihmetyksellä ja ihastuksella, ja jonka suuruus ja sulous, into, hehku ja sydämmellisyys innosti kaikkia, jopa valtasi jäykimmätkin mielet.

Kaikissa Europan maissa lu'ettiin Arouet Voltaire'n kirjoituksia. Niiden raateleva sukkeluus, terävä ajatus-voima, syvä runollisuus ja sydäntä-särkevä totuus ihmetytti kaikkia; mutta saattoi myöskin itse kirjoittajalle yhtä paljon vastustajia ja vihollisia, kuin ystäviä ja ihantelijoitakin.

Voltaire'n viholliset ja niiden joukossa pappien mahtava lauma, olivat matkaan-saattaneet sen, että Voltaire oli useita vuosia maan-pakolaisena, jolla ajalla hän pakoitettiin hyväksensä käyttämään Englannin ystävyyttä.

Mutta Voltaire'n ystävät matkaan saivat sen, että kuningas Ludwigi XV vihdoin armossa kumosi rangaistustuomion. Niin oli Voltaire v. 1739 palannut maan-pakolaisuudesta jälleen Ranskaan, ja voi nyt taas elää Parisissa, huitia häjyllä ruoskallansa kirkkoa ja pappeja, uskovaisia ja ulkokultaisia. Nyt taisi hän taas lähettää näyttämölle murhe-näytelmiään, joissa hän kuvaili mainioita sankareita, innokkaita siveydellisiä marttyri-naisia ja niiden hehkuvaa rakkautta. Ja että hän taisi ja uskalsi tätä tehdä, oli sen naisen ansio, joka siihen aikaan vallitsi Ranskassa siten, että hän hallitsi Ranskan kuningasta; ja se nainen oli Markisina Pompadour. Se oli juuri Pompadour, joka kumosi Voltaire'n maan-pakolaisuuden. Pompadour'illa oli rohkeutta julkisesti ylistää Voltaire'n suurta neroa, vastoin hänen vihollistensa parjausta. Ja oli siis luonnollista, että koko hovi, koko aatelisto yhdistyi näihin mokoman mahtavan ja vaarallisen jalkavaimon ylistyksiin. Mutta ei ainoasti aatelisto ja hovi, vaan muukin kansa, koko Ranskan kansa tunsu ihastusta ja intoa siihen runoilijaan, joka ymmärsi murhe-näytelmissään pakoittaa heidän silmistänsä kyneleitä ja täyttää heidän sydämmensä innostuksella ja kauhulla, ja naurattaa heitä pilkkakirjoituksillansa.

Tämän parisilaisten lemmikin kirjoittama uusi murhe-näytelmä piti näytettämän tänä päivänä 12 p. Maaliskuuta v. 1746.

Ja tässä näytelmässä piti parisilaisten suosikin kauniin, lumoavan ja mainion näyttelijättären Hippolyte Klairon'in näyttelemän, luomaan Merope'n osassa itsellensä taas uusi näytelmä-tehtävä.

Eikö tämä ollut siis tapaus, joka voi panna koko Parisin liikkeelle ja ahdistaa kaikkia aivoja?

Jo aikasin aamulla vallitsi siis Bourdonnerie-kadulla vilkas liike. Saman kadun keski-paikoilla seisoi näyttelijätär Klairon'in mahtava ja kaunis palatsi. Vaunut toistensa perästä nähtiin seisahtuvan palatsin edustalle, ja niistä nousevan herroja kullalla kirjaelluissa sametti-puvuissa, kullatut koru-kalvat sivuilla roikkuvina ja suuret kukkais-kimput leveöillä kurttu-kalvoisilla varustetuissa käsissä. Juhlallisen näköisinä astuivat herrat kukkais-kimppuinensa näyttelijättären palatsiin, ja kulta-kauluksinen palvelija portilla ei näyttänyt pitävän sitä minään kummana, että niin paljon komeoita herroja taloon tuli kauniine kukkinensa aivan, kuin kantamaan kiitos-uhriansa kukkaisten jumalattarelle. Hän seisoi nyt vain vieläkin juhlallisempänä tavallistaan ja katseli komeoita herroja sen miehen arvollisuudella, joka tietää olevan vallassansa sekä avata että sulkea taivaan kuolevaisille kurjille, ja joka oli nyt tänä päivänä niin armollinen, että laski kaikki sisälle pyrkijät taivaaseen, s.o. neiti Hippolyte Klairon'in suureen vastaan-otto saliin, jossa he saivat jumalattarellensa tehdä hänelle tulevan palveluksen.

Samassa salissa kihisi nyt puolen-päivän aikaan lauma korkea-arvoisia suuria herroja, ja huone tuoksui, kuin kukkaishuone niistä ihanista kukista, joita herrat pitelivät vielä käsissänsä, ett'eivät olleet niitä vielä saaneet antaa jumalattarellensa. Hippolyte Klairon ei ollut vielä noussut ylös, hän ei ollut vielä alentanut itseänsä niin, että olisi sädehtivänä aamu-tähtenä näyttäytynyt odottaville ihantelijoillensa. Hän viipyi vielä kapinetissaan ylhäällä, jonne kaikkein herrain kaipaavat katseet kohousivat sädehtien sen suljettua ovea kohden.

Viimein avautuivat suljetut portit, ja yleinen iloinen liike syntyi herrain kesken. Kaikki tunkeusivat he esiin, sillä ylhäällä seisojien avatussa ovessa Hippolyte Klairon. Ikään, kuin joku itämainen kuningatar loisti hän ihmeellisessä lumoovassa puvussansa, jota hän nimitti aamu-puvuksensa, ja jonka kallisarvoisuus ja komeus olisi sopinut mille kuningattarelle hyvänsä. Pitkä, valkoinen kullalla kirjaeltu atlas-hame isoissa laskoksissa kätki hänen ylevän vartalonsa aina alas jalkoihin asti, joita taas peitti valkoiset, kalliilla helmillä ja kivillä koristetut atlas-tohvilat. Leveä, kultainen, rupiineilla ja hohtokivillä kaunistettu vyö piti hameen koossa vyötäisillä. Leveät ja avoimet hihat jättivät hänen ihanat käsi-vartensa paljaksi, joissa kultaiset, kalliilla kivillä kaunistetut rannerenkaat loistivat. Tukkinsa, vielä kampaamatonna ja hajallansa, riippui luonnollisina, järjestämättöminä, mustina kiharoina niskassa ja poskilla, ja oli sidottu ainoasti kultaisella nauhalla, joka vanhain roomalais-naisten tavan mukaan kiersi hänen otsaansa ja riippui sitten alas molemmin puolin päätä. Ja tämä loistoina, todellakin kuninkaallinen puku soveltui hyvin Klairon'in kasvoin kanssa yhteen, jotka myöskin tosiaankin olivat kuninkaalliset.

Hänen leveätä ja korkeata otsaansa ympäröitsi majesteettillisuus ja jalous; suuret, mustat silmänsä, joissa loisti jalo hehku, osoittivat ainoasti intoa, ylpeyttä, vihaa ja suuruutta, eikä koskaan mitään hellempää tunteita; sievä, vähän kaareva nenänsä muistutti roomalaisen keisarinna, Julian kuvaa, ja loi hänen kasvoillensa arvollisuutta ja jaloutta; pieni suunsa, purppuran-punasine ja sievine huulinsa, osoitti aina puoleksi halveksivaista, puoleksi pilkallista hymyä, joka kuitenkin joskus selkeni ihmeelliseksi suloisuudeksi ja lempeydeksi, joka täytti ilolla ja onnella sen onnellisen, jolle se tuli osaksi jonakin erityisenä suosion-osoituksena. Hänen kasvoinsa kaunis ja jalo muoto olisi kelvannut itse Fidialle malliksi hakatessaan Juno-jumalattaren kuvaa. Ja jumalainen tosiaankin oli hänen päänsä jalo ryhti, hänen komea ja loistava vartalonsa, jonka kauniit, todella ihanat kaunistukset olivat puhdas itsensä-kieltämys ja ankara siveys.

Sellainen oli Hippolyte Klairon, mainio näyttelijätär "Theatre Français'ssa"; sellainen se jumalatar, joka seisojien nyt huoneensa ovessa, ihastuneiden ihailijain edessä, ja valaisi heitä, odottavia loistoisia herroja lempeällä hymyllänsä, kuin aurinko, koska se kasvonsa näyttää.

Ja kaikki nämät herttuat ja prinssit, nämät markkiisit ja maaherrat, nämät kreivit ja paroonit, kaikki nämät Ranskan korkeimman vanhan aatelin herrat kiirehtivät nyt syöksemällä näyttelijätär Klairon'in tykö, saadaksensa häneltä katseen, sanan ja herättää hänen huomiota ja tarkkaavaisuuttansa tällä hetkellä.

Mutta tänä päivänä ei Klairon näyttänyt havaitsevan, eikä huomaavan ketään. Ylpeänä, pysty-päänä kulki hän aina huoneen keskelle saakka. Sitten vasta tervehti hän hitaisesti ja arvokkaasti kaikille puolille, ja soi armossansa milloin jollekin markkisille, milloin herttualle jonkun erityisen nyökkäyksen, tahi vähäisen käden-puristuksen.

Ihailijansa tunsivat tämän tervehdys-tavan; he olivat jo siihen tottuneet, että Hippolyte Klairon myöskin jokapäiväisessä elämässä näytteli niiden kuningattarien ja sankarittarien osaa, joita hän joka ilta teaterissa näytteli sellaisella arvollisuudella ja suuruudella, että, kuten hän itse sanoi, "oli hän kuningatar aina, ett'ei hän koskaan unhottaisi tehtävänsä." Herrat imartelivat häntä siis siten, että salieivat hänen kotonansa myöskin näytellä samoja kuningattaren osia, joita hän näytteli teaterissa, ja kunnioittivat häntä sen tähden aivan, kuin olisi hän ollut hallitseva kuningatar, jonka kunnioittamiseen he nöyrinä ja alamaisuudessa tulivat.

Ja tämän kunnioittamisensa todistukseksi laskivat nyt herrat kukin ihmeelliset kukkais-kimppunsa jumalattarensa jalkain juureen. Monet näistä kukkais-kimpuista olivat sidottu kalliilla helminauhoilla, tavallisen nauhan verosta, ja luonnollisten kukkain välistä nähtiin usein kalliita kiviä, ja ruusuja jaloista hohtokivistä. Mahdottoman suurena kiehkurana makasivat nyt kukat ja kukkais-kimput Klairon'in jaloissa, ja itse seisojien siinä keskellä ylevänä, ylpeänä kukkaisten jumalattarena.

Mutta kun ensimmäinen juhlallinen vastaan-otto oli ohitse, näkyi Klairon'ille hyväksi nöyrtyä ylevyydestänsä ja osoittaa itsensä laupiaaksi ja ystävälliseksi hallitsijattareksi nöyrille palvelijoillensa. Hän otti ylös omalla kädellensä jonkun kukkais-kimpuista, erittäinkin niitä, jotka olivat varustetut jollain loistavalla koristeella, ja palkitsi sen antajan lempeällä hymyllä; ja kun hän siten oli rikkonut itseään ympäröivän kiehkuran ja hajoittanut taikamaisen vyöhykkeen, astui hän siitä ulos, puhutellaksensa kuolevaisia, kuin kuolevainen.

Mutta tänä päivänä oli nyt vain yksi ainoa asia, joka voi soveltua keskustelu-aineeksi, nimittäin kauvan odotettu tapaus tänä iltana, Merope'n ensikerran tapahtuva näytteleminen.

"Minä palan halusta, saada nähdä teitä tässä uudessa näytelmässä", huudahti herttua Guines, suuteli sormen-neniään ja sitten viskasi suutelon Klairon'ille.

"Sen teette aivan oikein, hyvä herttua", sanoi Klairon huolettomasti. "Tänä ehtoonä saatte ison ilon, sillä tämä Voltaire'n tekemä uusi näytelmä on jalo, ihana ja ihastuttava."

"Ah, en minä puhu Voltaire'sta, mokomasta ilkeästä ihmisestä, joka pilkkaa Jumalaa ja koko maailmaa", huusi herttua kiukkuisena; "minä puhun teistä, te jalo taiteilijatar, joka ihastutatte koko maailman, ja jota ainoata herra Voltaire saapi taas tänä päivänä kiittää siitä, että yksi hänen näytelmistänsä ylistetään taas pilvihin saakka."

"Tiedättekö, te kaunein kaikista kaunokaisista, että eilen edellä puolen-päivän oli syntynyt oikein totinen, murhaavainen tappelu siitä, kuka saisi piletin täksi ehtooksi?" sanoi eräs nuori herra ja lähestyi taiteilijataria ja tervehti häntä vähäsellä, jotenkin ystävällisellä nyökkäyksellä.

"Minä tiedän sen, herra Soubisin prinssi", vastasi Klairon rypistellen kulma-karvojansa ikään, kuin syvästi loukkaantuneena sellaisesta kuninkaalliseen sukuun kuuluvan miehen ystävällisestä lähestymisestä; "minä tiedän sen, enkä ihmettele sitä yhtään. Katsojat saavat kyllä palkkion vaivastansa, he saavat suuren huvituksen tästä Voltaire'n ylevästä näytelmästä, ja minä Klairon valmistan heille sellaisen odottamattoman uutisen, että eivät osaa sitä vielä aavistaakaan."

"Mikä se on?" kysyi Soubisin prinssi. "Sanokaa se minulle, minun kaunokaiseni!"

"Jos minä olisin teidän kaunokaisenne, niin olisin minä pakoitettu sanomaan sen teille", vastasi Klairon, kohotellen olka-päitänensä; "mutta koska niin ei ole, niin täytyy teidän sallia minun vajjeta uutiseni kanssa. Mutta sen neuvon annan minä teille, herrat, että älkää lyökö laimin tämän illan näytelmää, sillä sen minä sanon, että tämän illan näytelmä on oleva koko 'Theatre Français'in' tulevaisuudelle tapaus, täysi tosi-tapahtuma; se nostaa kapinan näytelmätaiteesta; vielä satain vuotten perästä puhutaan tämän illan näytelmästä, kuin jostain taidehistorialle sangen tärkeästä hetkestä."

Hämmästyksen ja ihmettelemisen jyry syntyi nyt tässä ihantelijain loistavassa laumassa. Nyt kuiskailtiin, nyt kyseltiin, nyt aivoja kiusattiin tätä tapausta arvaamalla; Klairon'ia vaatimalla vaadittiin, pyydettiin liikuttavilla sanoilla ja puheilla, ilmoittamaan suurta salaisuuttaan innokkaille ja ihastuneille ihailijoille, ja sulkemaan heitä lähestyvän illan salaisuuksiin.

Mutta Klairon pudisti ylpeästi kiharaista päätänensä ja sanoi: "Minä tahdon hämmästyttää koko Parisin, niin myös teitäkin, herrat ihantelijani!" Tämän lausui hän kuninkaallisella arvollisuudella; mutta sitten unhoitti hän hetkeksi korkeutensa, kumarsi näyttelijättären keikarimaisilla kumarruksilla kaikille puolille ja jatkoi: "Minä turvaan itseni teidän suojelukseenne ja ystävyyyteenne, hyvät herrat! Älkää salliko minun vihamiesteni häväisevän minua ja häiritsevän minun voittoani!"

"Minä panen sissini joka loukkoon", huusi markkisi Latude, "ja ensimmäisen, joka uskaltaa viheltää, annan minä palvelijaini viskata ulos ja hyvin kepittää."

"Meidän kättemme taputuksien jyrinä voittaa kaikki vihollistenne nostamat ilkeät äänet," sanoi kreivi Besancon juhlallisesti.

"Koko Parisissa ei ole enään yhtään kukkia," huusi maa-herra Maubauge; "minä olen ostanut ne kaikki, tervehtiäkseni niillä jumalatartamme aina näytöksien välissä, jolloin me pakoitamme häntä kuulemaan hartaita huutojamme, tulemaan esille ja ottamaan vastaan meidän kunnioitustamme."

Klairon kuunteli kaikkia näitä vakuutuksia lempeällä, hiljaisella hymyllä, ja hänen silmäinsä tavallinen tuli kävi laupiaammaksi. "Minä luotan hyvyyyteenne ja apuunne," sanoi hän, ja meni hitaisesti ihantelijainsa rivien lävitse takaisin erityis-huoneeseensa.

Tämä oli se suuri ja ratkaiseva hetki, jota kaikki olivat odottaneet, ja sen tähden tunkeutuivat herrat nyt maltittomina mainitulle ovelle. Sillä kun Klairon oli lopettanut tämän yleisen vastaan-oton, ja vetänyt takaisin kammionsa, niin ei hän enään ollut kuningatar, vaan jätti suuret vaatimuksensa ja lähestymättömän olentonsa vastaanotto huoneeseen; ja erityis-huoneessansa oli hän taas viehättävä taiteilijatar, täynnä taidetta ja kykyä, pahan-elkisyyttä ja sukkeluuksia; täällä sallei hän ihantelijainsa lausua itsellensä kaikkia palavia tunteitansa; täällä kuunteli hän heidän innollisia rakkauden ilmoituksiaan, ja kehoitti heitä keskenänsä kilvoittelemaan suosioistansa, sekä sanoilla, että kalliilla lahjoilla.

Tämän huoneen ovelle tunkeusivat siis kaikki herrat: kukin pyysi heistä päästä ensimmäisenä

Klairon'in jälkeen sisälle, sillä sisään-pääsö tähän kaikkein-pyhimpään oli sallittu ainoasti yhdelle kerrassansa, vaikka ovet kyllä seisoivat avoinna ja ovi-verhot olivat sivulle vedetyt, ja kaikki voivat nähdä Klairon'in istuvan vastapäätä avointa ovea komeassa, kullalla kirjaellussa sohvassa ja hänen edessään nojatuolissa, selin vieras-huonetta kohden se onnellinen kuolevainen, jolla oli etu-oikeus olla tässä yksityisessä vastaan-otossa läsnä. Keskustelut tässä yksityisessä vastaan-otossa olivat niiden vastaan-ottoin kaltaisia, joita kuningattaret, koko hovin läsnä ollessa, sallivat erityisesti suosituille, ja joita ei kenkään voi häiritä sopimattomalla lähestymisellään.

Mutta että tänä päivänä oli myöskin herrain joukossa prinssi, monen suosiman kuninkaan, Ludwikin, ystävä, tässä näyttelijättären vieras-huoneessa, niin oli myös herrain meteli ja tungos vähemmän raivoisa, kuin tavallisesti; ja koska he huomasivat Soubise'n prinssin, joka oli, ei ainoasti kuninkaan ystävä, mutta myöskin markkisinna Pompadours'in lemmikki, — niin, koska he huomasivat prinssin lähestyvän kaikkein-pyhimmän ovea, niin vetääntyivät he nöyrästi sivuun ja antoivat tietä prinssille.

Prinssi kiitti herroja hymyillen ja vähäisellä päännökökyksellä, ja meni kohta Klairon'in perässä sisään.

"Tiedättekö, ihanimpani", sanoi hän samassa, kun hän viskausi ylevällä huolimattomuudella ja ilman Klairon'in käskyä, nojatuoliin, "tiedättekö, että te tänä päivänä olette lumoovasti kaunis? Jumal'avita, luulisi teitä nähdessään, ei enään olevansakaan kaikista kristillisimmän Ranskan kuninkaan pääkaupungissa, vaan äkkiä lumotun takaisin pakanuuden onnellisiin aikoihin, jolloin jumalattaret vielä joskus tulivat alas maan päälle, viettelemään ja onnelliseksi tekemään milloin kauniita paimenia, milloin uljaita uroita. Vannokaa minulle, ett'ette ole taivaan kuningatar, ett'ette ole itse Juno; vannokaa minulle se, että voisin uskoa teitä!"

"Minä vannon teille, en olevani kaikista uskottomimman, kavalimman, hekumallisimman ja vaarallisimman jumalan puoliso", vastasi Klairon hymyten. "Minä vannon teille, prinssi, että Jupiteri ei ole minun puolisoni, eikä koskaan siksi tulekkaan".

"Pahan-elkinen!" huusi prinssi nauraen. "Te olette inhoittava! Te tiedätte hyvin, että hyvät parisilaiset ovat minulle antaneet Jupiterin lisä-nimeksi, koska he väittävät minun vehkeilleeni yhtä paljon, kuin itse jumalain jumala Jupiteri, ja että minä voin pukea itseni vale-pukuun ja vaihettaa muotoa samoin, kuin Jupiteri teki anastaessansa lemmityitensä. Mutta minulle tehdään siinä väärin. Minä vannon teille, ihana Hippolyte, että minulle tosiaankin tehdään väärin! Minulla ei ole mikään vehkeilevä sydän; minä olen niin uskollinen, ett'ei Jupiteri koskaan ole ollut niin uskollinen. Yhteen, ainoaan yhteen on minun sydämmeni jo pitkiä aikoja sitten ollut kiinnittynyt, ja se ainoa olette te."

"Ah, prinssi," sanoi Klairon, "mitäs kaunis tanssiatar, neiti Guiman sanoisi siitä, jos hänelle kerrottaisiin sananne?"

Prinssi hymyi ja sanoi: "minä neuvon teitä, ett'ette sitä tee; sillä epäilemättä repisi hän silmät päästänne. Hän on, vaivanen ihminen, vallan hullu tähteni, ja vakuuttaa rakastavansa minua silmittömästi. Minä sallin hänen jumaloivan itseäni ja annan maailman uskoa yhä vain, että Guiman on minun kultuseni."

"Ja koska teitä kerran nimitetään Jupiteriksi Parisissa," sanoi Klairon, "niin sanotaan myöskin teidän lähestyvän kaunista tanssijatarta aina pelkkänä kulta-sateena, ja että hän tanssii Danana vastassanne."

"Liika puhetta vain, neitiseni; on niin," vakuutti prinssi. "Guiman rakastaa minua niin lämpimästi, ett'ei hänellä ole laisinkaan aikomusta köyhdyttää minua, kuten, sitä pahempi, tapahtuu aikoinamme monen ruhtinaan ja herran kanssa, ahnetten tanssijattarien ja näyttelijättärien kautta. Guiman on kaino, ja täydesti tyytyväinen siihen, että minä maksan hänelle ruoka-rahaa vain sata-tuhatta markkaa ja hänen pikku huvituksiinsa ainoasti viisikymmentä-tuhatta markkaa."

"Sata-tuhatta markkaa ruoka-rahaa!" huudahti Klairon melkein kivettyneenä kummastelusta. "Sellaisen summanko te annatte hekumalliselle tanssijattarelle, jonka ainoa konsti on siinä, että hän räpistelee jaloillansa ja tekee hullunkuria? Johan sillä summalla voisi voittaa kymmenen kunniallista neitsyttä kelvollisilta myötäjaisillä."

"Pidättekö sen summan niin peräti suurena?" kysyi prinssi. "Siitä voitte päättää, mitä minä tekisin sille jumalattarelle, jota minä rakastaisin, rukoilisin; jolle omistaisin joka hengen-vetoni, elämäni, huokaukseni ja sydämmeni. Päättäkää siis siitä, mitä minä tekisin teille, jos vihdoinkin suostuisitte siihen, että lähettäisitte armo-katseenne minun puoleeni; minun, joka nöyränä orjana kuihdun jaloissanne; minun, jolle te olette aurinkona, onnena ja elämäni."

"Mitä minulle tekisitte sitten, prinssi?" kysyi Klairon, kohotti huolettomasti jalkaansa ja hivutteli kalliista kivistä loistavata tohvulaansa varpaitansa vastaan. "Pilan-päite, prinssi, ilmoittakaa minulle, mitä te minulle tekisitte?"

"Mitä minä tekisin teille?" äännähti prinssi innoissansa. — "Minä en tarjoaisi teille satatuhatta, vaan puolen miljoonaa markkaa ruokarahoiksi ja pitäisin kuukausittain kaksikymmentätuhatta varaltanne pikku-tarpeisiinne. Minä laittaisin niin, ett'ei kellään, eipä edes kuningattarella olisi niin kauniita hohtokiviä, niin ihania pitsejä, niin uljaita englantilaisia hevoisia, niin koreita palvelijoita, niin pulskeita ajopeliä, niin loistoisasti varustettua palatsia, kuin Hippolyte Klairon'illa, Soubise'n prinssin rakastetulla, suositulla jumalattarella! Niin, uskokaa minua, Klairon! Te olette minun jumalattareni, jota minä kunnioitan. Ihmiset puhuvat minun äärettömistä rikkauksistani, tuhansista miljonista, joita olen perinyt esi-isiltäni, uljailta Rahan-sankareilta. No, niin! Minä olen rikas; sallikaa minun olla rikas teidän tähtenne, niin minä hämmästyän koko Parisia sillä ihmeellisellä loistolla, jota minun rakkauteni kokoaa ympärillenne. Kaikki itämaiset sadut tahdon minä tehdä tähtenne tosi-tapauksiksi, ja se, mitä Abdallah uneksui Semiramiksen taikamaisista puutarhoista, — se on oleva todellista minun Semiramikseni, Klairon'in suhteen. Te olette jo tänä päivänä armahtanut minua äärettömästi: te olette armossanne pukeutuneet siihen aamu-pukuun, jonka minä teille tänä aamuna lähetin..."

"Mitä? Prinssi!" keskeytti Klairon häntä ihmetyksen huudahduksella. "Tekö te siis olette se outo nainen, joka, kuten kamari-palvelijani sanoi, lähetti minulle tämän aamu-puvun?"

"Hyvin osattu, ihanaiseni," sanoi prinssi, hymyili ja nyökkäsi hänelle. "Te tiesitte sen kyllä, ja että te sen tiesitte, niin olitte te hyvä ja otitte lahjan vastaan. Minä kuulin herrain tuolla teidän vieras-huoneessanne sanovan, kun te tulitte meitä vastaan, että pukunne oli Saaban kuningattaren todellinen loistoisia aamu-puku. No, siis! Vastatkaa minun rakkauteni, niin vannon minä teille, että minä lahjoitan minun saabalaiselle kuningattarelleni sellaisia kuninkaallisia pukuja, että tuo aamu-pukunne, joka teillä nyt on, näyttää niiden rinnalla vain halvan palkka-piian halvalta puvulta. Rakastakaa minua, niin lasken minä jalkainne juureen kaikki minun tavarani, minun henkeni, minun sydämeni ja koko minun olemukseni!"

"Te lupaatte todellakin paljon," sanoi Klairon jollakin erityisellä ylpeällä äänenpainolla. "Te lupaatte minulle rikkauksia, äärettömiä rikkauksia, hehkuvan rakkauden, ja ijankaikkisen kiitollisuuden. Mutta yhden olette kuitenkin unhoittanut; juuri sen, jota minä pidän pääasiana."

"Nimittäkää se, mun ihanimpani," huusi prinssi innolla, "sanokaa, mitä olen unhoittanut tarjota teille, ja rakkauteni kautta vannon minä teille, ett'ette turhaan ole minua siitä muistuttanut! Minä lasken sen teidän jalkoihinne, olkoon se, mitä hyvänsäkin."

"Ainoa, jonka olette unhoittanut, prinssi, on yksinkertaisesti se, että ette ole minulle sanonut, minä päivänä lahjoitatte minulle kaikista kalleimpanne. Minä päivänä annatte te minulle nimenne?"

"Mitä nyt; nimeni?" kysyi prinssi.

"Niin; koska olette minulle tarjonnut kaikki muutkin omaisuutenne, rikkautenne, sydämenne, henkenne, niin yksinkertaisesti seuraa siitä myös, että te koroitatte minut puolisoiksenne. Siis, sanokaa nyt, prinssi, milloin olette määränneet häämme pidettäväksi?"

Prinssi hämmästy iavan, kuin olisi hän saanut kärkeeltä piston.
"Häämme?" lausui hän ihmetellen.

Hänen takanansa kajahti kova nauru, iva-nauru; ja kun prinssi kääntyi vihaisena, katsoakseen taaksensa, niin näki hän siellä sen, mitä Klairon oli jo kauvan nähnyt: hän näki Voltaire'n häjyn, nerosta ja iloisuudesta loistavan naaman. Ollessaan Klairon'in ystävä ja runoilia uskalsi Voltaire sen, mitä muut eivät uskaltaneet, nimittäin ilmoittamatta ja kutsumatta tulla sisälle Klairon'in kaikkein-pyhimpään ja näkymättömänä todistajana kuunnella prinssin juhlallista rakkauden-tunnustusta.

Nyt, kun prinssi nousi tuolistaan kiukkuisena ja vihastuneena, kiirehti Voltaire esiin, kumarsi syvään ja kunnioittavaisesti prinssille, ja sanoi:

"Teidän Korkeutenne, minä pyydän anteeksi!" sanoi hän nöyrästi; "mutta näytelmä tässä oli niin ihmeellinen, että jos Teidän Korkeutenne itse olisi sen nähnyt jossain minun kirjoittamissani näytelmissä, niin olisitte Te sydämenne pohjasta nauranut rakkaudesta hehkuvalla rakastajalle, jolle sanaa 'hää' näytetään ristiinnaulitun kuvana, jolla valepukuinen perkele pakoitetaan näyttämään itsensä oikeassa hahmossansa."

"Se on tosi," lausui prinssi hymyillen, "mahtoi se olla kyllä sievä näytös. Mutta Klairon pelasi myös niin vietteleväisesti, että minä annoin pettää itseni ja pidin hänen ivansa totuutena."

"Mitenkä niin, prinssi? Luuletteko minun ivailevan?" kysyi Klairon ylpeästi. "Te uskallatte tarjota minulle palatsin, puolen-miljonan ruokarahat, kuninkaallisia pukuja, kallis-arvoisia ajopeliä, kauniita palvelijoita, ja kuitenkin häväisette te minua siten, että sanotte minun ivailevan, kun minä kysyn teiltä, milloinkapa meidän häämme olisivat pidettävät?"

"No, niin, ihanimpani," vastasi prinssi, "kyllähän se kysymys voipikin olla vain ivaa; sillä te tiedätte, että minä olen jo nainut, ja että minulla on jo puoliso."

"Vai niin; Teidän Korkeutenne muistaa sen toki vihdoinkin," sanoi Klairon ja kohotteli olkapäitäänsä. "Teillä on puoliso, ja kuitenkin tarjoatte te minulle kaiken omaisuutenne, tahdotte omistaa minulle rakkautenne, sydämenne ja henkenne. Minulle tarjoatte te rikkauksia, kuninkaallista prameutta, mutta kuninkaallisen prameuden ohella siveydellisen saastaisuuden häpeän; puolisolenne köyhyyden ja yksinäisyyden, mutta köyhyyden ohella loistavan, komean ruhtinaallisen arvonne, ja yksinäisyydessä lohdullisen tiedon puhtaasta viattomuudesta. Menkää, prinssi, jakonne on epä-tasainen. Miljonillanne ja hohto-kivillänne ette voisi palkita Klairon'ille sitä, mitä häneltä ryöstäisitte: hänen kunniansa, jaloutensa ja kuuluisan taiteilija-maineensa."

"Ah, se on minun Klairon'ini," huusi Voltaire innoissansa. "Näettekö minun Semiramikseni ylevyyttä; minun kuningattareni, joka polkee maailman jalkainsa alle ja leikittelee kuninkaallisten kruunujen, kuin Nyrnbergin lelujen kanssa."

"Se on tosi," sanoi prinssi nauraen. "Klairon on aina ihmeellinen; silloinkin, koska emme häntä käsitä. Minä lasken miljonია hänen jalkoihinsa, ja hän ei ota niitä."

"Ei; hän ei ota niitä," huusi Klairon hehkuen kiukusta. "Mitä minä huolin teidän miljonistanne; minä olen itse rikas. Te tarjoatte minulle palatsia; katsokaa ympärillenne, herra; te olette täällä minun palatsissani, ja niin, kuin minusta näyttää, on se sen kunnian arvoinen, että voipi ottaa kuninkaallisen prinssin vastaan. Minulla on myöskin hevoisia, vaunuja, hohto-kiviä ja komeita palvelijoita. Luuletteko, prinssi, että vähäkään enempi ja vähempi tämän kurjan maailman räpäleitä voipi vietellä Klairon'ia? Kaikki nämät ovat katoovaisia; minua viettelee ainoastansa kuolemattomuus."

"Mitä; kuolemattomuus?" kysyi prinssi kavalalla naurulla. "Oletteko kaiken muun hyvän päälliseksi tullut jumaliseksi, minun ihanimpani? Sanokaa toki, mikä kuolemattomuus teitä viettelee. Min' en ymmärrä teitä."

"Antakaa anteeksi, Teidän Korkeutenne!" sanoi Voltaire innollisesti. "Minä ymmärrän kyllä, mitä meidän ihana taiteilijattaremme Klairon tarkoittaa, ja koska hän niin usein saattaa julkisuuteen minun ajatuksiani, niin sallikoon hän minun tällä kerralla sanoilla ilmoittaa hänen ajatuksiaan. Teidän Korkeutenne on tarjonnut Klairon'ille kaikkia maan aarteita, että hän niiden edestä lahjoittaisi teille vain hituisen rakkautta; Te olette tarjonnut hänelle kuninkaallisen saaliin; ja että Klairon antaisi sydämensä sopessa Teille pienen asunnon, niin tarjoatte Te hänelle palatsin, joka varmaan kyllä varustettaisiin loistavimmilla ja kallehimmilla huonekaluilla, jopa suurimman linnan loistolla; — mutta Klairon ei ota tarjottua palatsia vastaan, sillä kaikkein sen huonekalujen, sohvien ja tuolien joukossa puuttuu kaikeksi onnettomuudeksi se ainoa tuoli, joka yksistänsä viettelee Klairon'ia, ja jota vastaan hän ehkä vaihettaisi rakkautensa ja sydänkäpysensä. Ja se ainoa tuoli on Teidän Korkeutenne, kuolemattomain tuoli. Tarjotkaa Klairon'ille yksi Akademian kuolemattomain neljästäkymmenestä tuolista, ja hänen sydämensä taivutetaan ehkä yhden sellaisen tuolin kautta; hänen, jota ei rikkaudet houkuttele."

"Hei, helkkarissa!" huudahti prinssi. "Te sanotte Klairon'ia kunnian-himoiseksi"

"Minä sanon, että hän rakastaa mainetta ja kunniaa samoin, kuin minäkin niitä rakastan, ja samoin, kuin kaikki muutkin ylevät sielut niitä rakastavat; sillä maine on, kuten Tacitus sanoo 'viisasten himo.' Ja Klairon on viisas, vaikka onkin vasta kolme-kolmatta. Nyt, Klairon, minun taiteen-jumalattareni, minun viisauden-kukkaiseni, nyt minäkin puhun teille. Minä olen kuullut prinssin tunnustuksen, on siis kohtuullista, että hänkin kuulee minun tunnustukseni. Minäkin rakastan ja jumaloitsen teitä, Klairon! Niin, niin! Älkää naurako ihanaiseni; älkää kohotelko olka-päitänne, prinssi! Minä rakastan Klairon'ia, vaikka olenkin kahden-kuudetta; sillä sen miehen rakkaus, joka on kauvan elänyt ja paljon rakastanut, ja sittenkin uskaltaa vielä sydämensä jättää myrskyille, — niin, sen miehen rakkaus on innollisempi, hehkuvampi, uskollisempi ja kestävämpi, kuin nuoren miehen. Vanha mies tietää nimittäin, että hän on ehtinyt jo viimeiseen onnensa unelmaan, ja rippuu siinä, kuin hukkuva siinä korressa, joka pelastaa hänet kuolemasta. Ihana Klairon! Minä olen hukkumaisillani; minä olen vaipumaisillani vanhuuteni hautaan, pelasta minut vielä neljäsosaksi tuntia kuolemasta; anna minun sydämeni kiintyä sinuun; ojenna minulle sinun rakkautesi korsi! Minä maksan sen sinulle kuolemattomuuden istuimella. Minulla on kuolemattomuuden tuoli! Ylpeät Akademian herrat luulivat ett'ei Arouet Voltaire olisi ollut kuolematon, ell'eivät he olleet hänelle siinä vähän apuna, ja sen tähden ovat he juuri tänä päivänä armostansa tarjonneet hänelle yhden heidän neljästä-kymmenestä istuimestansa. Se on kylliksi leveä meille kummallekin, Klairon, ja minä tarjoan sinulle sijan vieressäni, minun tuolillani. Anna minulle kätes! Taiteen-jumalattaret asettavat sinun minun kanssani tälle kuolemattomuuden tuolille. Minä vannon sinulle, että Voltaire ottaa elämänsä ihanimmaksi pää-määräksi, tehdäksensä Klairon'insa kuolemattomaksi ja kiertää hänen ihmeellisen päänsä ympärille maineen ja kunnian loistavan kiekhuran. Ainoastaan rakkauteni Klairon'iin on oleva minun laulun-jumalattareni, ja kiihoittava minua

minun jaloimpiin runoteoksiini! Minä lupaan hankkia sinulle aina tilaisuutta uusiin voittoihin, uuteen maineen ja kunnian hekumaan!"

"Hyvin puhuttu, Voltaire!" huudahti prinssi hymyten. "Nyt tahdomme kuulla, minkä vastauksen Klairon antaa meille; sillä vastata hänen täytyy, ja me vaadimme hänen vastaamaan. Hänen pitää myös vastata, kumpaisen hän meistä valitseepi. Minä tarjosin hänelle kuolevaisten aarteita; te tarjoatte hänelle kuolemattomain kunnian; minä tarjosin hänelle nautinnoita, te tarjoatte hänelle mainetta ja kunniaa. Siis, Klairon, puhukaa nyt! Kumpasen meistä kahdesta te valitsette? Vaikenettekko, ihanaiseni? Hymyilettekö meille vain kuninkaallisella ylönkatseella? Perhana-viekköön, selittäkää kuitenkin meille, mikä teitä naurattaa!"

"Minua naurattaa eräs muisto, prinssi," vastasi Klairon, ja hänen poskensa, jotka muutoin tavallisesti olivat kalveat, kuin puhtain alabasteri, yhtäkkiä punettuivat, ja vaikuttivat hänen ihanuudellensa uuden, ihmeellisen viehätöksen.

"Niin, minua naurattaa eräs muisto," jatkoi Klairon elävästi. "Minä puhun teille molemmille, te kuninkaallinen prinssi ja te kuuluisa runoilija, minun muistoni, joka myöskin olkoon vastauksena teidän kummankin tarjoukseenne. Tyydyttekö te siihen?"

"Mitäpä minä siihen sitten voin, vaikk'en olisikkaan," vastasi prinssi ja nosteli olka-päitänsä. "Te olette minun onneni jumalatar, ja minun täytyy siis kuulla, mitä te minulle ajattelette päättää."

"Ja minä," sanoi Voltaire, ja kävi istumaan erääseen nojatuoliin, "minä iloitsen Klairon'in muistosta; sillä jospa hän haavoittaakin sydäntäni, niin virkistää hän kuitenkin sieluni voimia; ja siinä, missä rakastelija häviää, voittaapi runoilija."

"No niin!" huusi prinssi maltitonna. "Kertokaa nyt siis meille teidän muistelmannel!"

"Minun muistelmani," sanoi Klairon miettien. "Niin, minä kerron teille kummallekin sen, ja todistan teille molemmille samalla minun kunnioittavaisuuteni ja luotettavaisuuteni. Minua nimitetään ylpeäksi Klairon'iksi, minua syytetään sydämmettömyydestä; sydämmettömyydestä kuitenkin rakkauden suhteen, ja ehkä se tulee siitä, että kauniit herrat hovissa ja rikkaat herrat kaikkialla tuhlaavat paljon vaivaa, syyttääksensä minussa rakkautta. Se on kiista, jossa he kaikki vallan turhuudesta pyytävät päästä voittajaksi. Sen tähden minua runsaasti suositaan, ja annetaan lahjoja; he luulevat kullalla ja hohto-kivillä voivansa avata suljetun sydämen, ja luulevat nukkuneen rakkauden herättävänsä lahjoilla. Te, prinssi, tarjoatte minulle rakkauteni edestä rikkauksia; te runoilija tarjoatte minulle kunniaa ja kuolemattomuutta. Mutta minä sanon teille totuuden: Klairon'in sydän on itse-pintainen kappale, ja että te sen ymmärtäisitte, niin kerron minä teille nyt minun muistoni:

"Kolme vuotta taka-perin oli Klairon vielä köyhä, tuntematon näyttelijätär, ja vaelsi kaupungista kaupunkiin, työllä ja tuskalla kokoillen maa-seuduilla itsellensä joitakuuta lakastuneita laakerin-lehtiä, joita ylpeässä ja komeassa Parisissa ei oltu hänelle suotu. Mutta koko sielustani halusin minä kuitenkin Pariisiin, maineen pyhään linnaan, jossa ainoasti totinen taiteilija saapi kuulijoitansa kruunun. Lyon'issa, jossa minä siihen aikaan olin, suosittiin minua jota-kuinkin; käsien-taputukset olivat kauheat aina silloin, kun minä astuin esiin, ja hyvän-tahtoiset tehtailijat ja silkki-valmistajat, jotka nimittivät itsiänsä Lyon'in ylimyksiksi, lahjoittivat minulle hyvin paljon uusia vaatteita ja kauniita kankaita tyytyväisyytensä todistukseksi. Mutta Lyon oli ainakin maa-seudun kaupunki, ja silkin-valmistajain silkki-kankaat eivät olleet laisinkaan sen laakeriseppeleen kaltaisia, jota minä halusin."

"Ja Hippolyte Klairon ei ajatellut, kuin Cesari," sanoi Voltaire hymyten. "Klairon ei sanonut olevan paremman olla pienessä kaupungissa ensimmäisenä, kuin suuressa kaupungissa olla pakoitettu tyytymään toisena olemaan. Hän sanoi vain: minä tahdon sen, kun minulle on tuleva; minä tahdon suurimmassa kaupungissa, kuuluisassa kaupungissa, Parisissa olla ensimmäisenä."

"Runoilija, te arvasitte oikein, niin minä sanoin itselleni," jatkoi Klairon säkenöivin silmin. "Ja sen tähden rikoin minä kauppani Lyon'issa, maksoin kaikki velkani siten, että jätin velkojilleni kaikki tehdastelijain minulle lahjoittamat kauniit silkki-kankaat ja virkatut rakkauden kirjeet; annoimpa myöskin heille kaikki huonekaluni ja vähäiset kalleuteni, joita minulla oli. Olin elänyt suurellisesti, mutta olin kuitenkin liiaksi ylpeä ja ehkä myös liiaksi rehellinen, matkustaakseni Lyon'ista jättämällä ihmiset siihen uskoon, että karkasin velkaini vuoksi, kun läksin vain parempia seppeleitä etsimään. Minä annoin siis heille kaiken omaisuuteni niin tyyni, että, kun Lyon'ista läksin, ei minulla ollut muuta, paitsi vaunut, joissa ajoin ja kohtuullinen vaatetus, ja juuri niin monta markkaa rahaa, että voin ajaa neljällä hevoisella Lyon'ista Pariisiin, antaa yö-paikoissa kohtuullisia juomarahoja, ja elää Parisissa muutaman päivän ravintolassa, kunnes olisin saanut 'Theatre Français'en' johtajalta luvan näytellä, vaikkapa vain vierastelu-kerran. Yöksi tulini siistiin, pieneen Makonin kaupunkiin, jolla oli se onni, ett'ei siinä ollut laisinkaan teateri-huonetta, mutta sen sijaan kaikista kurjimmat tiet joka haaralle. Mokomat maantiet matkaan saivat sen, että minun vaununi hajosivat juuri kaupungin ulkopuolella, ja että seppä,

jonka piti korjata vaunujani, tuomitsi minut viipymään 24 tuntia Makonissa; 24 tuntia tuntui ijankaikkisuudelta sille, joka halasi Pariisiin, taistelemaan mainetta ja seppeleitä, ja pakoitettiin nyt pienen kaupungin joutilaisuuteen. Minä sain siis kauhean ikävän, ja päästäkseni siitä, kaikista taudeista häjyimmästä taudista, jätin minä yksinäisen huoneeni, sanoin jäähyväiset 'fiineydelle' ja menin alas ruoka-saliin päivälliselle, vahvassa aikeessa, huvittaakseni itseäni ja johtaakseni keskustelua jonkun siellä tavattavan vieraan kanssa."

"Ah, olisipa se ollut aika onnen-poukaus, jos minun tieni olisi osunut sinä päivänä Makoniin," huokaili prinssi. "Minä olisin päästänyt teidät ikävästä, ja siten velvoittanut teidät itselleni kiitolliseksi, ja kiitollisuus olisi vähitellen ajan-pitkään muuttunut rakkaudeksi. Mutta sanokaa minulle, kaunein kaikkein kaunisten seassa, ketä tapasitte te päivällisillä? Toivon, että tapasitte vain joitakuita koukkuleuka ämmiä, jotka varoittivat teitä parisilaisten pahuudesta ja petoksista."

"Ei, prinssi! Minä tapasin siellä kolme herraa, kolme nuorta miestä, jotka eivät myöskään ennestään tunteneet toisiansa; vaan saivat samoin, kuin minäkin kiittää sadetta ja huonoja teitä viivytyksestään Makonissa. Kaikeksi ihmeeksi edustivat nämät kolme herraa kolmea eri kansallisuutta: ensimmäinen oli englantilainen, toinen espanjalainen, ja kolmas ranskalainen. Mutta kaikki kolme olivat he nuoria, iloisia, suloisia ja sivistyneitä herroja. Kahdella heistä oli ollut sama kohtalo, kuin minullakin, ja täytyivät siis viipyä Makonissa seuraavaan päivään, antaaksensa vaunujensa käydä tarpeellisten korjausten alaisiksi. Mutta ranskalainen odotti kyyti-vaunuja, jotka hänet veisivät Pariisiin, mutta nekin läksivät vasta seuraavana päivänä."

"Me olimme ehkä kaikki neljä tulleet ruoka-saliin vahvassa aikeessa, huvittaa itseämme, maksoi mitä maksoi. Se oli kuitenkin varma, että me löysimme huvituksen, ja kukin koitti olla toistaan sukkelampi, nerollisempi yhteiseksi iloksemme niin, että päivä kului meistä mitä ihanimmasti ja kiiruimmasti. Me olimme yhdessä myöhään ehtooseen asti, ja kun ravintolan isäntä ilmoitti meille, ett'emme vielä seuraavanakaan päivänä pääsisi lähtemään syystä, että vaunujemme korjaukset eivät olleet likimainkaan valmiit, niin tyydyimme me siihen jotakuinkin; sillä me olimme varmat siitä, että voimme seuraavankin päivän viettää vielä yhtä hauskaasti ja ystävällisesti, kuin ensimmäisenkin."

"Ja siinä emme pettyneetkään. Seuraava päivä oli edellisen kaltainen, kuitenkin sillä eroituksella, että nyt olimme jo likemmin tutustuneet toisiimme, ja taisimme niin muodoin avo-sydämmellisemmästi ja vapaammin ilvehtiä keskenämme."

"Minä luulen," sanoi Voltaire, "tahi paremmin minä pelkään, että kavala ravintolan isäntä keksi etuansa valvoa niin, ett'ei vaunujenne korjaus päättynyt vielä kolmantenakaan päivänä."

"Oikein arvaatte; niin tapahtuikin. Meidän täytyi viipyä vielä kolmaskin päivä, ja samana kolmantena päivänä keksein minä, pahaksi onneksi kyllä, että kolmen herran iloisuus oli kadonnut, ja että he kaikki kolme olivat rakastuneet minuun. Toinen kadehti ja luuli toistaan, ja kukin pyysivät he jäädä kahdenkesken kanssani, vakavilla valoilla vanhoaksensa minulle rakkauttaan, ja loihdemaan minussa vastarakkautta itseensä. He rupesivat vihaamaan toisiaan ja tuntemaan vasta-hakoisuutta toistensa läheisyydestä; ja ilo ja iloinen ivailu haihtuivat peräti."

"Silloin päätin minä," jatkoi Klairon, "tehdä pikaisen lopun tästä ikävästä tilasta, ja kutsuin sen tähden nuoret herrat omaan huoneeseeni. Ja kun he tulivat juoksujalkaa ylös siinä toivossa, että tapaisivat minut yksinäni, ja kiukuttelivat siitä, että tapaavat luonani myöskin kanssa-kosijansa, niin sanoin minä heille:

"Te rakastatte minua kaikki kolme; te olette sen minulle itse-kukin puolestanne sanoneet ja pyytäneet minulta vasta-rakkautta. Ja tämän tehtyänne olette te käyneet kiukkuisiksi, lyhyt-nenäiseksi ja tukaliksi; naurun verosta te riitelette keskenänne, ja leikin verosta kinaillette. Minä en kärsi kinasteluja ja mustasukkaisuutta. Ja päästäkseni sellaisista vasta-hakoisuuksista, vuokraan minä itselleni kohta vaunut ja matkustan pois, puhumatta teille enään sanaakaan, ell'ette lupaa täyttää niitä ehtoja, jotka minä teille te'en."

"Kaikki kolme vanhoivat ilolla täyttävänsä ehtoni, saadaksensa minut jäämään vielä ravintolaan ja olemaan heidän kanssansa ajan, joka vielä oli odotettava ravintolassa."

"Niinpä siis," jatkoin minä, "kuulkaa minun ehtojani. Älköön yksikään teistä rohjetko koko päivänä puhua minulle sanaakaan rakkaudesta; mutta koettakoon kukin voittaa minun vasta-lempeni siten, että hän osoittaa itsensä niin rakastettavaksi, taitavaksi ja suloiseksi, kuin suinkin mahdollista, ja pyytää iloisuudellaan, sydämmellisellä leikkisyydellään, ja miellyttävällä käytöksellään valloittaa minun sydäntäni. Mutta että rakkaudella on myöskin joka-päiväinen puolensa ja pidetään myös jonakin kauppasiana, niin tehkoon kukin teistä tarjouksensa minulle kirjallisesti tänä iltana sitten, kun olemme eronneet toisistamme. Kirjeessään mainitkoon hän, mitä hän oikeastaan anoo minulta ja mitä hän minulle tarjoaa."

"Oivallista!" huusi Voltaire, "te näyttelitte siellä huvinäytöstä, niin mainiota, että minä kadehdin sen keksijätä, laulu-lintuseni! Minä olisin mielelläni ollut saapuvilla teidän kolmen kosijan henkissä kilpailussa."

"Tosiaankin oli se henkinen kilpailu," sanoi Klairon hymyellen. "Ja minä tunnustan mielelläni, että se päivä oli hauskin ja iloisin päivä minun elämässäni. Kolme kosijaani osoittivat erinomaista suloutta. Kukin kokivat he tarjota minulle neronsa ja sukkeluutensa todellisia ilotulia syytettäväksi ja siten so'aista silmiäni, ett'en näkisi toisten kilpailijain ilo-tulia laisinkaan."

"Mutta minä nä'in kaikki, ja huomasin kaikki kolme yhtä suloisiksi, ja seuraus siitä oli se, ett'en voinut rakastua heistä yhteenkään. Myöhään ehtoolla erkanimme me toisistamme, levätäksemme ja nukkuaksemme iloisimman ja viattomimman riemullisuuden väsymyksestä. Seuraavana aamuna, kun heräsin, tapasin minä kolmen kosijani kirjeet pöydälläni."

"Olisinpa oikein mielelläni lukenut mokomat kirjeet," huudahti Soubise'n prinssi. "Ja minä lyön vetoa siitä, että ne olisivat huvittaneet minua enemmän, kuin Sevigné'n rouvan kirjeet, kaikki yhteensä."

"Kyllä ne olivatkin yhtä huvittavat, kuin alkuperäisetkin," jatkoi Klairon. "Ensimmäinen oli englantilaiselta, Mylordi Toweskin'ilta. Hän tunnusti minulle kirjeessään, että hän oli tehnyt lupauksen, ei menevänsä koskaan naimisiin, koska kolme hänen ystävästään oli naimisen kautta joutunut peräti onnettomiksi. Kuitenkin toivoi hän suurille omaisuuksillensa perillistä, ja vastustamattomasti kiedottuna minun kauneudellani ja suloisuudellani, oli hän, jos minä sen sallisin, valinnut minut antamaan hänelle perillistä. Hänellä ei ollut ketään muita sukulaisia, ja sen tähden asettaisi hän minut ja lapsensa ainoiksi perillisiksesä."

"Tosiaankin englantilainen rakkaudentunnustus," sanoi Voltaire nauraen. "Minä lyön vetoa, että mainittu lordi oli joku punatukkainen irlantilainen, jolla perunat pakoittivat päässä."

"Älkäämme keskeyttäkö Klairon'ia, herra kuolematon," sanoi prinssi innokkaasti. "Minä olen utelias, saada tietää, mitä niissä kahdessa toisessa kirjeessä oli. Mitä kirjoitti espanjalainen?"

"Espanjalaisen kirje oli kirjoitettu täydellä kastilialaisen jalolla ylevyydellä. Don Juantas vannoi minulle, että minä kaikkein taivaan tähtien joukossa olin loistavin. Minun silmäni olivat kaksi aurinkoa, jotka valaisivat maailmaa, ja minun kasvoni kauniimmat, kuin kuu, joka valaisee yöllä. Siitä hetkestä, jolloin hän minut näki, ovat tuliset liekit kuluttaneet hänen sydäntänsä; mutta kuitenkin ei hänellä ollut rohkeutta, pyytää minulta jotain todistusta minun suosioistani, vaan minun pitäisi salliman hänelle kuitenkin se toivo, että hän vähitellen, ehkä kymmenessä vuodessa, onnistuisi voittamaan minun rakkauteni. Ja tämä toivo olisi hänelle jo taivainen lahja, jonka edestä hän uskaltaisi vastalahjana tarjota minulle kahden-tuhannen arvoisen koristeen hohto-kivistä."

"Piru-vieköön, sepä espanjalainen oli ujo!" huusi prinssi nauraen. —
"Minä — — —"

"Teidän Korkeutenne," keskeytti Voltaire häntä, "Te olette jo edellä sanonut, ett'emme saisi keskeyttää suloista kertoilijaamme. Totelkaamme tätä sanaa! Minä olen kovin utelias, saada kuulla, mitä ranskalainen kirjoitti. Kuinka kirjoitti hän, suloinen Klairon? Mitä taisi ranskalainen tarjota, voidaksensa voittaa kahden edellisen tarjouksia? Mitä kirjoitti hän?"

"Ranskalainen rakastajani kirjoitti, että hän tahtoi suoraan sanoa minulle, että oli tosin köyhä maallisista omaisuuksista, mutta sitä rikkaampi rakkaudesta. Hän tunnusti minulle suoraan, että hän aikoi matkustaa Pariisiin etsimään onneansa; ja ett'ei hänellä sillä kerralla ollut muuta, kuin koiransa ja parikymmentä markkaa rahaa. Koiransa oli hänen ainoa ystävänsä koko maailmassa; parilla-kymmenellä markkallansa aikoi hän maksaa matkansa Pariisiin ja elää sillä siellä päivän ennen, kuin hän etseisi jotain paikkaa itsellensä. Mutta kuitenkin, todistaaksensa minulle rajatonta rakkauttansa minuun, tarjosi hän parikymmentä markkaansa lahjaksi minulle, ja tahtoi ilolla kävellä jalkasin Pariisiin ja kuolla nälkään, jos minä myöntäisin hänelle vain yhden onnellisen tunnin keskustelun, ilman mitään vieraita-miehiä."

"Minä luulen, että te myönsitte sen hänelle," sanoi Voltaire. "Te taivuitte nuorukaisen pyyntöön; nuorukaisen, joka tarjosi teille suuremman lahjan, kuin espanjalainen ja englantilainen yhteensä; sillä he tarjosivat ylöllisyydestänsä; mutta nuorukainen, hän tahtoi antaa teille kaiken kultansa ja omaisuutensa uhriksi. Hän uskalsi henkensä yhden onnellisen tunnin tähden."

"Rauhoittakaa mielenne, te kuolematon!" sanoi Klairon hymyten ja loi ujustellen katseensa maahan. "Minä pelastin hänen henkensä, ja annoin hänen pitää kaksi-kymmentä markkaansa."

"Mitenkä niin? Halveksuitteko te rakastuneen sydämen jalo-mielistä lahjaa?" kysyi Voltaire pahastumalla.

"Ja minä ylistän teitä," sanoi prinssi, "että te piditte häntä espanjalaisen kahta-tuhatta parempana. Enkö minä arvaa oikein? Te annoitte ranskalaiselle koiransa ja rahansa takaisin ja annoitte hänen matkustaa kahdella-kymmenellä postivaunuissa Pariisiin?"

"Hyvä prinssi," sanoi Klairon nauraen; "luuletteko minua todellakin niin julmaksi? Luuletteko, että minä sallen köyhän nuorukaisen maksavan ainoilla rahoillansa paikkansa postivaunuissa, koska hän voi saada paikan minun vaunuissani ihan ilmaiseksi?"

"Oikein, laulu-lintuseni, oikein!" huusi Voltaire. "Te teitte jalon ja ylevän sydämmen taivaallisen tuhaavaisuuden jälkeen. Te annoitte espanjalaisen ja englantilaisen ajaa e'es-päin omilla roskillansa, ja otitte ranskalaisen teidän vaunuihinne. Myöntäkää nyt vain, jumaloitu Klairon, että te hiukan kuitenkin rakastitte sitä nuorta huliviliä."

"Kuitenkin olin minä kyllä varomaton, ett'en ryöväntynyt häneltä pois sitä uskoa," huokasi Klairon. "Hän perusti hyvyyteeni peräti kohtuuttomat vaatimuksensa. Mutta, hyvät herrat, minun kertomukseni on nyt lopussa. Minä luulen, että te siitä käsitätte vastaukseni teillen, ja suotte minulle anteeksi."

"Se on, te hyljätte minut samoin, kuin hylkäsitte englantilaisenkin," sanoi prinssi.

"Ja minulta ryöstätte te kaiken toivon samoin, kuin teitte espanjalaisellekin?" kysyi Voltaire. "Te ette tahdo istua vieressäni kuolemattomain istuimella?"

"Minä tahdon koettaa, enkö yksinänikin voi ansaita itselleni hiukan kuolemattomuutta ja kunniaa," sanoi Klairon hymyten. "Voltairella on oikeus: minä rakastan mainetta ja suosin niitä miehiä, jotka pitävät minun ansainneena heidän rakkautensa. Hyljääkö kuninkaallinen prinssi ja kuolematon runoilija minun ystävytyeni, jonka minä rehellisestä sydämmestä tarjoan heille kumpaisellekin?"

"Voi kuitenkin! Jumalan lämpimän ambrosia-ruu'an verosta, jota me halajamme, tarjoatte te vain kylmää ruokaa," puheli nyt Voltaire. "Mutta kun minulla on nälkä, niin syön minä sitäkin, ja lohdutan itseäni sillä, että — — — Mutta kuka siellä niin kovasti puhuu? Kuka?"

"Klairon!" huusi vieras-huoneessa joku kovalla äänellä. "Missä Klairon? Minun pitää, minä tahdon nähdä Klairon'in. Ei kukaan voi minua pidättää, eikä estää pääsemästä hänen tykönsä!"

"Ah, se on hän!" huokasi Klairon.

"Kaksi-kymmentä markkanenko?" kysyi prinssi.

"Niin, sitä pahempi! Hän rakastaa vieläkin minua, ja väittää, että hänellä on oikeus vaatia minun vasta-rakkauttani. Mutta minä tahdon tehdä sille lopun, ja nyt kohta. — Tulkaa, herrat, kanssani vieras-huoneeseen!"

Ja pää kekassa ja posket punasta hehkuen ja vihasta säihkyvin silmin meni Klairon vieras-huoneeseen.

"Päästäkää minua, herrat!" huusi vieras-huoneessa äskeinen ääni. "Antakaa minulle tietä! Minä tiedän Klairon'in olevan yksityishuoneessaan. Minä tahdon ja minun pitää saada nähdä hänet."

"Te saatte nähdä hänet, herra!" sanoi Klairon ja astui vakaana esiin. "Tässä minä olen. Mitä te tahdotte, ja mitä teillä on minulle sanomista?"

Herrat aukasivat rivinsä ja eräs nuorukainen syöksyi siitä esiin ja viskausi kovasti kiljahtaen Klairon'in jalkoihin. "Mitäkö minulla on teille sanomista?" sanoi hän innolla, ja kohotti kauniit, surusta ja kärsimisestä hehkuvat kasvonsa ylös Klairon'in puoleen. — "Minulla on sanottavana se, että minä rakastan teitä, rakastan rajattomasti, ja ett'en minä voi, enkä tahdo elää ilman teitä."

"No, perhana-vieköön!" huusi markisi de Solanges. "Sitä samaahan me kaikki sanomme; mutta tuo julma jumalatar ei ole sitä kuulevinaankaan."

"Mutta hänen pitää kuulla," huusi nuorukainen, ja viskasi vihaisen katseen markkisin puoleen. "Niin, hänen pitää kuulla minun rakkauttani. Minä tahdon sen, minä vaadin sen, ja minulla on siihen oikeus; sillä minä rakastan häntä rajattomasti. Ja kunniallisen miehen rakkaus antaa rakastajalle oikeuden siihen naiseen, jota hän rakastaa. Klairon, minä rakastan teitä!"

"Herra!" sanoi Klairon jäykästi ja totisesti, "sitä olette te jo kolme vuotta ehtimiseen minulle sanonut, kunnes olette nyt minut peräti kyllästyttänyt sillä. Minä kielsin teitä sen tähden tulemasta tyköni, että minä vihaan kaikkea kyllästymistä. Minä kielsin portin-vartijani laskemasta teitä koskaan enään sisälle; minä annoin käskyn palvelijoilleni, että, jos teidän onnistuisi kuitenkin tunkeutua sisälle, he karkoittaisivat teidät väki-vallalla pois; minä lähetin teille kirjeenne avaamattomina takaisin. Millä

oikeudella te siis uskallatte tunkeutua vielä tänne? Te sanotte ehkä: sillä oikeudella, jonka rakkaus teille antaa. Mutta minä olen teille jo kolmen vuoden ajan joka päivä sanonut, että minä halveksin teidän rakkauttanne. Mitenkä te siis uskallatte pakoittaa minulle jotain, jota minä en tahdo, hyvä herra Dubois?"

"Klairon!" huusi nuorukainen, hyppäsi ylös ja asettausi vihaisella katseella hänen eteensä. "Älkää pakoittako minua ryhtymään viimeiseen keinoon. Älkää minua suututtako enemmän, muutoin minä sanon kaikille näille herroille, mistä minun rohkeuteni on kotoisin, tunkeutua teidän kieltoanne vastaan teidän tyköne tänne."

"Minä säästän teiltä sen vaivan, ystäväni," sanoi Voltaire kylmäkiskoisesti ja ivallisesti. "Minä kerron näille herroille syyn teidän rohkeuteenne. Siihen on neiti Klairon'in jalomielisyys ja hyvyys yksinänsä syynä. Kuulkaapas nyt, hyvät herrat, miten Klairon tuli tuntemaan tämän herran. Klairon tapasi hänet maantiellä noin kolme vuotta sitten. Hän tunnusti Klairon'ille, ett'ei hänellä ollut mitään muuta, paitsi koiransa ja kaksikymmentä markkaa rahaa; ja että hänen täytyi mainituilla ainoilla markkoillansa lunastaa itsellensä istuma-sija posti-vaunuissa, ell'ei Klairon olisi niin jalomielinen, että ottaisi hänet vaunuihinsa. Klairon teki sen; hän otti vaunuihinsa herra Dubois'in ja toi hänet Pariisiin. Klairon auttoi häntä ja esti hänet nälkään nääntymästä. Siitä ajasta alkain kiusaa nyt herra Dubois hyväntekijätärtänsä rakkaudellansa. Että Klairon otti hänet vaunuihinsa, niin luulee hän voivansa pakoittaa häntä myöskin suomaan itsellensä sijan sydämmessänsäkin. No, puhukaapas nyt, herra Dubois, eikö asia ole niin. Enkö ole puhunut totta?"

Nuorukainen huokasi raskaasti. Hänen suuret, siniset silmänsä tapailivat tuskallisesti Klairon'ia, joka kuitenkin koki välttää hänen katsettansa. Kun nuorukainen huomasi sen, niin kuvaantui katkera hymy hänen kauniilta, surusta sortuneilta kasvoiltansa. Hiljaisesti laski hän kätensä Klairon'in käsivarrelle ja taivuttain itsensä hänen puoleensa, kuiskasi hän: "älä pelkää, Klairon; minä en ilmoita sitä, mitä sinä salaat!"

"Herra!" sanoi Klairon ja vetääntyi ylpeästi takaisin hänestä. "Minulla ei ole mitään yhteisiä salaisuuksia kanssanne. Teillä ei ole mitään minusta sanottavata, jota ei, ken hyvänsä voisi tietää."

"Puhukaa mieluummin meidän kanssamme, herra Dubois," sanoi Voltaire.
"Vastatkaa minulle kauniisti, enkö minä ole puhunut totta?"

Dubois käänsi hitaasti kasvonsa hänen puoleensa ja vastasi lempeästi:

"Te olette puhunut totta niin, kuin suuri runoilija Voltaire on ainakin tehnyt ja tekee. Hyvät herrat, jalosukuiset kreivit, maaherrat ja paronit; kaikki te, joille nimi, arvo ja rikkaudet ovat lahjoittaneet etuoikeuden, näyttäytyä jumaloidun Klairon'in vieras-huoneessa, josta minä köyhä-raukka, arvotonna, nimetönnä ajetaan ulos ja näytetään ovelle; teidän kaikkein pitää tietämän, että Klairon oli kerran minun hyvän-tekijättäreni, ja että minä olen hänelle velkaa ijäisen kiitollisuuden. Niin, kyllä se on tosi, että hän otti minut vaunuihinsa silloin, kun minä olin köyhä ja kohtasin hänet matkalla Pariisiin, ja että minä tulin tähän kaupunkiin hänen rinnallansa. Se on myöskin tosi, että minä hänen erinomaisella avullansa pääsin ensimmäiseksi kirjuriksi erääseen kaupungin isoimmista kauppahuoneista ja sain siinä palkan, suuremman, kuin minun tarpeeni olivat."

"Ah, sitä jalo-mielisyyttä! Se oli ylevästi, se oli jalosti tehty!" rähisivät herrat. "Klairon ainoasti voipi sellaista jalo-mielisyyttä osoittaa."

"Niin, ainoasti Klairon voipi sellaista jalo-mielisyyttä osoittaa," kertoi nuorukainen, ja kiinnitti suuret, säkenöivät silmänsä Klairon'iin. "Mutta minä en pyydä Klairon'in jalo-mielisyyttä, vaan minä pyydän hänen rakkauttansa. Minä pyydän häntä omakseni, ainoakseni! Antakoon hän minulle oikeuden, rakastaa itseään; turvata häntä, kunnioittaa häntä elämäni korkeimpana ja ainoana aarteena."

"Te olette hävitön, hyvä herra!" ärjäsi maaherra Senatour ylpeästi. "Te uskallatte olla meidän kilpakosijamme, ja me emme voi vaatia teitä edes kaksin-taisteluun, sillä te ette ole meidän arvoisemme: te ette ole aatelialta."

"Kuitenkin, herrani, asia on niin," sanoi nuorukainen lempeästi. "Minä olen aatelmies. Niin kauvan, kuin minä olin köyhä ja halvassa tilassa, salasin minä nimeni. Mutta nyt voin minä sanoa teille ja kelle hyvänsä, että minä en ole Dubois, vaan on minun oikea nimeni kreivi Penoël de S:t Audème. Nimeni totuuden voin myös todistaa jokaiselle, ken sitä uskaltaa epäillä; mutta siitä epäilyksestä vaadin minä hyvitystä kalpa kädessä, kaksin-taistelussa."

Ihmettelemisen ja hämmästyksen kohina kävi nyt herrain riveissä. Pilkallinen nauru ja halveksivaiset katseet katosivat, ja ehdottomasti vetääntyivät herrat jonkun askeleen taakse-päin aivan, kuin he siten olisivat tahtoneet vakuuttaa hänelle kunnioitustaan, että antoivat hänen esteettömästi lähestyä Klairon'ia.

Nuori S:t Audème'n kreivi ei sitä ollut huomaavinaan, vaan kiinnitti yhä katseensa Klairon'iin.

"Te nä'ette sen," sanoi hän hiljaa ja tuskallisesti; "te nä'ette, ett'ette te voi minua välttää. Lakatkaa jo minua enään karkoittamasta kasvoistanne, sillä minä en voi totella teitä: minun rakkauteni kieltää minun sitä tekemästä. Oi, älkää vielä vastatko, Klairon! Kuulkaa ensin, mitä minulla on teille sanottavata, sillä tämä hetki on koko minun elämäni ratkaiseva hetki! Te olette kohdellut minua julmasti ja kelvottomasti, ja sittekin rakastan minä teitä. Te olette palvelijoillanne ajattanut minut, kuin koiran portiltanne, ja kuitenkin rakastan minä teitä. Te olette jo kolme viikkoa lähettänyt minun kirjeeni avaamattomina takaisin, ja sittekin rakastan minä teitä. Ja minun rakkaudelleni on onnistunut kuitenkin, voittaa kaikki esteet, avata kaikki suljetut portit, raivata tieltäni kaikki ne palvelijat, jotka tahtoivat estää minua pääsemästä teidän ovenne läpitse. Minä olen täällä, minä seison vastassanne. Ja koska ette tahtonut lukea kirjeitäni, niin sanon minä nyt tässä kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa, mitä minä teille kirjoitin."

"Kuulkaa, Klairon, ja kaikki, te hyvät herrat, kuulkaa! Minä en ole enään köyhä Dubois, herra Lemoine'n kirjuri; minä voin ilmoittaa oikean nimeni, sillä minä en tarvitse enään elättää itseäni kätteni töillä. Sitten kolme viikkoa olen minä rikas, kenestäkään riippumaton mies. Eräs setäni, jonka meidän sukumme köyhyys ja häviö saattoi epä-toivoon, matkusti kotomaastaan pois ja meni otetulla nimellä Amerikkaan, siellä yksinäisessä köyhyydessä unhoittaaksensa suurta synty-peräänsä."

"Me pidimme häntä kadotettuna ja luulimme hänet kuolleeksi. Mutta nyt, kolme viikkoa sitten, sain minä ilmoituksen hänestä. Setäni on vasta nyt kuollut, kuollut New-Yorkissa rikkaana kauppiana, ja määrännyt minut ainoaksi perilliseksensä."

"Tässä, Klairon," jatkoi hän ja veti poveltansa esille paperi-käärön, ja tarjosi Klairon'ille. "Tässä on siihen todistukset. Tässä on oikeaksi todistettu ote testamentista. Tässä on Amerikan pankin todistus niistä summista, jotka ovat siellä tallennetut minua varten, — tili minun perinnöstäni. Nä'ettekö, Klairon, että minä olen rikas mies? Nä'ettekö summaa tuossa? Omaisuuteni nousee kahteenkymmeneen miljoonaan markkaan."

"Kaksi-kymmentä miljoonaa markkaa!" huudahtivat herrat, täynnä kunnioitusta ja hämmästyystä.

"Ja kuitenkin sanotaan vielä tänä päivänä, että amerikalaiset rikkaat sedät tavataan ainoasti meidän huvi-näytelmissämme," lausui Voltaire ivallisella juhlallisuudella.

Klairon yksinensä ei näyttänyt hämmästyneeltä, eikä edes ihmettelevänkään. Hänen kasvonsa pitivät entisen kylmä-verisyytensä ja ylpeytensä. Hän ei edes ottanut vastaan papereita, joita nuori kreivi tarjosi hänelle, eikä yhtä katsetta kääntänyt hänen puoleensa.

"Klairon!" huusi kreivi S:t Audème rukoillen ja täynnä tuskaa. "Klairon, ottakaa paperit ja vakuuttakaa itsenne siitä, että minä olen sanonut totta!"

"Mitä se on tarpeellista?" kysyi Klairon, ja katsoi häntä ruhtinaallisella ryhdillä. "Mitä minä siitä huolin, että te olette ottanut uuden nimen? Mitä huvitusta minulle siitä on, että tiedän, miten korkealle teidän perintönne kohoaa?"

"Teillä on siitä huvitusta," huusi kreivi innossaan, "sillä koko se suuri rikkaus on teidän, totisesti teidän. Minä kreivi Penoël de S:t Audème lahjoitan sen teille."

"Ja minä; minä Klaara Josepha Hippolyte Leyris de Latude, minä en ota mitään lahjoja ihmisiltä, joita en rakasta, joita en pidä edes ystävinäkään, jotka ovat minulle kaukaisia, jotka eivät ole sukulaisiani. Minä en ole mikään almujen ottaja, kuten herra Dubois oli."

Ja samalla, kun hän näin puhui, viskasi hän ylpeitä ja kopeita katseita nuoren kreivin puoleen, joka vastasi niihin lempeällä hymyllä, täydellä säälin ja rakkauden katseella.

"Ei sinun tarvitsekaan ottaa minulta lahjoja," sanoi hän lempeästi. "Sinä otat vain minulta oikeudella sinulle tulevan omaisuutes; sillä se, kun on minun, on myöskin sinun. Sinulla on oikeus minun omaisuuteeni, nimeeni, sydämmeeni ja henkeeni. Hippolyte Klairon! Kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa pyydän minä, kreivi Penoël de S:t Audème, teidän kättänne, rukoilen teitä puolisoiksi, seuraamaan minua vielä tänä päivänä vihkimä-tuoliin ja tulemaan de S:t Audème'n kreivinnaksi."

"Voi, hän pyytää häntä puolisoiksensa! Hän tahtoo naida hänet! Hän on miljoneri, kreivi, ja tahtoo naida Klairon'in!" jupisivat herrat keskenänsä. "Hän tahtoo tehdä näyttelijättärestä kreivinnan! Hiisoikoon! Naimis-kaupat parasta laatua! Ja hän on todellakin kreivi!"

Mahtoiko Klairon kuulla mokomata mutinat ja kuulla heidän kuiskutuksiansa; mahtoiko hän lukea herrain salaiset ajatukset heidän hävittömässä pilkassansa ja häväisevissä katseissansa? Kuitenkin:

purppura-puna kohous hänen kasvoillensa ja vihaisella, polttavalla silmäyksellä silmäsi hän läsnä olevia herroja. Sen jälkeen ojensi hän itsensä ja otti ylevän, käskevän ryhdin ja seiso i nyt kiivastuneena ja käskevänä hallitsijattarena alamaisten päällikköinsä keskessä.

"Ah, onnetonta!" mutisi Voltaire itseksensä. "Minä lu'en hänen kuoleman-tuomionsa kirjoitettuna Klairon'in otsalla."

"Klairon," sanoi kreivi Penoël de S:t Audème hiljaisella, rukoilevalla äänellä. "Te ette ole vielä vastannut minulle. Minulla on totinen tarkoitus. Kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa uudistan minä asiani: minä en tarjoa teille ainoasti minun rikkauksiani, vaan myöskin itseni. Tulkaa minun puolisokseni, antakaa minulle kätenne; kuulkaa minun hartain haluni: tulkaa de S:t Audème'n kreivinnaksi!"

"Ja kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa annan minä teille vastauksen!" huusi Klairon kovalla ja koroitetulla äänellä. "Kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa, jotka hämmästyvät siitä, että kreivi, miljonain omistaja alentaa itsensä niin, että hän pyytää näyttelijätärtä puolisoksensa, tahtoo hänestä tehdä kreivinnan, — kaikkein näiden todistajain läsnä ollessa kieltäen minä ottamasta tarjoustanne."

Hämmästyksen huuto kajahti nyt herrain huulilta, ja epätoivon huudahdus kreivi S:t Audème'n vaaleilta huulilta.

"Klairon!" huusi hän, syöksyi hänen eteensä ja tarttui hänen molempiin käsiinsä. "Klairon, se ei ole totta, se ei ole mahdollista! Minun järkeni minut petti, joku paha enkeli väärensi sanat sinun huulillasi; sillä se on mahdotonta, että Klairon lykkääpi luotansa käden, jonka minä hänelle tarjoan. Se ei ole mahdollista, että hän halveksii minua!"

"Herra!" huusi Klairon kiukusta kiehuen. "Herra, te olette hävitön! Laskekaa minut, päästäkää irti minun käteni, tahi Jumal'avita unhoitan minä sen, että olette tahtonut nimittää itseänne kreiviksi: minä käsken palvelijani, päästämään minua teistä!"

"Tee se!" huusi kreivi vihan vimmassa ja puristi hänen käsiänsä vieläkin kovemmin niin, että Klairon vapisi vihasta. "Uskalla nyt pitkittää, niin minä häväisen sinut! Minä reväisen siveyden-naamarin kasvoiltasi, ja huudan kaikille näille sinun jumaloitsijoilles, että minulla on oikeus sinuun, että sinä jo kaksi vuotta olet ollut minun henttuni, että sinä — — —"

"Antti, Jaakko!" huusi Klairon kimakalla, käskevällä äänellä. "Tulkaa tänne! Viekää tuo herra ulos! Hän on minulle vastuksellinen."

Kreivi S:t Audème huudahti ja kuolon kalveus kattoi hänen kasvonsa. Hän viskasi Klairon'in kädet käsistänsä, tirkisti kauheasti hänen puoleensa ja astui jonkun askeleen taakse-päin. Sitten sammui hänen katseensa ja hän horjui, kuin juopunut. Tuskallisella kiireellä veti hän nenä-liinan taskustansa ja painoi sen huulillensa. Kohta värjäytyi vaate purppuran-punaiseksi siitä veri-tulvasta, joka syöksä hänen suustansa ja syvästi huo'aten vaipui hän tunnotonna maahan.

"Antti, Jaakko!" huusi Klairon täydesti levollisena. "Kantakaa tuo herra ulos, noutakaa kyyti-vaunut ja lähetäkää hän niissä kotihinsa!"

"Herra Dubois tuli komeoissa vaunuissa," sanoi toinen palvelija kunnioittavaisesti, "ja hänen neljä palvelijaansa odottavat etehisessä."

"No, niinpä käskekää hänen palvelijansa tulla kantamaan häntä vaunuihinsa!" käski Klairon.

Palvelijat tottelivat käskyä, ja avatusta ovesta tuli neljä jättiläisen kokoista palvelijaa komeoissa, kullalla kirjaelluissa ruskea-samettisissa pukimissa ja kreivillinen kruunu kultaisissa knapeissa. Kunnioittavaisesti lähestyivät he kreivi S:t Audème'ä, joka nyt juuri aukasi silmänsä ja uneksuen, ihmetellen katseli ympärillensä. Varovaisesti nostivat palvelijat hänet ylös käsivarsillensa ja kantoivat hänet ulos.

Klairon katseli ylpeällä katseella matkuetta. Ei jälkeäkään säälistä ja armahtavaisuudesta näkynyt hänen kauniilla kasvoillansa.

"Kaunein kaikista kaunokaisista!" kuiskasi prinssi hänelle. "Minä rupean pelkäämään teitä. Minä luulen, ett'ei teillä ole sydäntä laisinkaan, ja ett'ei rakkaudella ole mitään valtaa teihin. Te näytätte tosiaankin pieneltä pirulta, joka ilakoiten pilkkaa ihmisten rakkauden-kipuja, ja on erittäin taipuvainen leikkimään ihmis-sydänten kanssa aivan, kuin olisivat ne höyhen-tolluja. Totisesti, minä pelkään teitä, ja toivoisin voivani panna rautapaidan sydämmeni ympärille, välttääkseni tulla haavoitetuksi enään teidän silmäinne myrkyllisillä nuolilla. Perhana-vieköön, te olette valloittamaton linna. Teitä ei liikuta mikään; ei hehkuva rakkaus, ei rikkaudet, eikä kärsimiset."

"Kuitenkin on asia, joka minua liikuttaa, prinssi," sanoi Klairon kovalla äänellä. "Ja se ainoa asia on: maine. Kaikkia maailman aarteita, kaikkea sen kunniaa ja arvonimiä pidän minä halpana; mutta maine, sitä minä rakastan, sitä minä jumaloitsen, ja yhden tunnin kunnian tähden annan minä, jos vaaditaan, kokonaisen vuoden elämästäni."

"No, minä luulen, että lintuseni saapi tänä iltana sellaisen voittoisan tunnin," sanoi Voltaire, "ja ett'ei se tunti maksa vuotta hänelle, vaan tekee hänet kuolemattomaksi. Sillä maine se on, joka ihmisen kuolemattomaksi tekee."

"Ja niin on se Voltaire, joka minulle kuolemattomuuden lahjoittaa," sanoi Klairon loistavilla kasvoilla. "Hyvät herrat! Minä toivon, että te tänä iltana tulette katsomaan suuren runoilijamme Voltaire'n uutta murhe-näytelmää. Hän Merope'llansa hämmästyttää katselijat suuresti. Minä toivon, että te ylistätte runoilijata, ja suotte näyttelijättärelle heikkouden anteeksi. Näytöksen loputtua on pieni juhlallisuus täällä luonani. Huoneeni on avoin. Kaikki minun ystäväni ja suosijani ovat terve-tulleet. Kaikkia, hyvät herrat, kutsun minä teitä. Teidän kaikkein kanssanne tahdon minä viettää suuren Voltaire'n voitto-riemua!"

2.

Ehtoolla.

Ääretön oli tungos ja aaltoileminen kaikkialla teaterissa. Joka ainoa paikka oli otettu, ja tuhansittain oli kilvoittelijoita ollut piljetti-konttoorin edustalla, jossa he kiistelivät piljeteistä, saadaksensa vaikkapa kaikista halvimmän ja huonoimmankaan paikan. Loosit ja parketti olivat täytetyt loistavalla ja valitulla kuulijakunnalla. Ensimmäisen rivin reunustassa nähtiin korkeamman vallas-säädyn naiset, heidän silmiä-sokaisevassa vaatetuksessa, loistavina kalliista kivistä ja kallisarvoisista loru-kaluista, vilvoitellen poskiansa kauhean suurilla leyhyttimillä, ja säkenöivän silmin tähystävän ja punatuin poskin ja mustatuin kulma-karvoin kurkistavan parketilla istuvain jalo-sukuisten herrain joukkoon, nähdäksensä siellä ystäviään ja kosijoitaan.

Parterille olivat kaikki Parisin kirjailijat, sanomalehdenkirjoittajat, runoilijat ja riimin-riipustajat kokoontuneet, ja aina sen mukaan, jos olivat Voltaire'n ystäviä tahi vihollisia, osoittivat he joko iloisuutta, tahi synkkä-mielisyyttä; lempeyttä, tahi jäykkyyttä; hauskaa odottavaisuutta, tahi ankaraa arvostelua. Kaikissa looseissa vallitsi uteliaisuus ja harras odotus, ja nimet Voltaire, Klairon ja Merope olivat illan tunnus-sanana.

Jopa nähtiin nyt ylhäällä isossa loosissa kuninkaallinen hovikin, Ludwiki XV puolisoinsa y.m. Nopein askelin tuli kuningas loosin reunalle, ja kohta kohousi koko kuulijakunta seisaallensa, tervehtääkseen riemuhuudoilla silloin vielä rakastamaansa itse-valtijasta.

Ludwiki kiitteli hymyillen kaikille puolille ja vetääntyi sitten takaisin, saattaaksensa kalveata, suruisesti silmäilevää, vähäpätöistä kuningatartansa noja-tuoliin, ja tervehtääksensä sitten erästä naista, jolle juuri nyt avattiin ison loosin kaksipuoleiset ovet, ja jonka sisään astuessa kaikki loosin perälle kokoontuneet hovi-herrat syvään ja kunnioittavaisesti kumartelivat aivan, kuin olisi hän ollut hallitseva kuningatar ja itse hallitsijatar.

Ja ylevä ja käskevä olikin hänen ryhtinsä, hänen koko olemuksensa. Mahdottomasta pönkkä-hameestansa, joka häntä ympäröi, kuin vallit, näyttäytyi hänen ylä-osa ruumistansa vyöllä ahtaalle pinnistettynä vieläkin hennommalta ja hoikemmalta, kuin tavallista oli. Valkoiseksi puuteroitu, hohtokivillä, jaloilla kivillä ja kähäröillä varustettu ja puolikuun muotoon otsan yli taivutettu tukkansa, teki hänen vartalonsa vieläkin pitemmäksi ja majesteettisemmäksi; hohto-kivillä varustetut karin-kaulalot enensivät hänen kauniin, syvä-aatteisen otsansa valkeutta ja tekivät sen vieläkin loistavammaksi; poski-maali hänen poskillansa lisäsi suurien mantelin muotoisten mustain silmäinsä säihkyä ja tulta; ja hymy, joka leikkeli hänen purppuran-punaisilla huulillansa, valoi koko hänen kasvoillensa loistoa.

Mutta hymy ei ollut hovi-herroille, jotka kumartelivat hänen ympärillensä, eikä katsojillekaan, jotka sadoin ja taas sadoin silmin silmäilivät häntä. Hymy oli ainoasti kuningas Ludwik'ille. Ainoasti hänen tähtensä oli markisinna Pompadour kaunistanut itsensä; hänelle ainoalle oli hänellä hymyilyä, lempeitä sanoja, ja teräviä sukkeluuksia. Ja sen tähden tervehti myös Ludwiki häntä nyt taas armollisimmalla hymyllä. Markisinna Pompadour ymmärsi huvittaa häntä ja karkoittaa häneltä sen kyllästymyksen ja ikävän, joka joskus häntä ahdisti.

"Luuletteko, markisinna, että tämä Voltaire'n uusi murhenäytelmä huvittaa meitä?" kysyi kuningas

yht'äkkiä.

"Teidän Majesteettinne on liiaksi jalo ja tuntehdikas, voidaksensa pitää ihmis-sydämehen kärsimisiä ja kipuja minään huvituksena," vastasi markisnna hymyellen. "Tämä, Voltaire'n uusi teos on ihastuttava Teidän Majesteettinne ihmettelemiseen."

"Jopa, armahani!" mutisi kuningas. "Minä en ihmettele enään mitään; minua ei viehätä enään mikään."

"Ah, herra!" huokasi markisnna. "Se on tosiaankin kuoleman tuomio niille, jotka teitä rakastavat, ja sellaisen puheen perästä oliskin jo viisainta kuolla pois."

"Te ymmärsitte siis väärin ajatukseni," sanoi Ludwiki hätäisesti. — "Ajatukseni oli sanoa, ett'en minä ihmettele enään mitään, eikä mikään huvita minua enään sitten, kun tulin teidät tuntemaan; sillä teihin ainoaan on koko minun rakkauteni, teitä minä ihmettelen. Ja nyt näyttäkää taaskin minulle otsanne kirkkaana, markisnna. Te tiedätte minun sitä tarvitsevan, ollaksseni tyytyväinen."

"Armahin herrani! Te olette erinomaisesti armollinen!" huusi markisnna ja hymyili viehättävästi. "Mutta kiitokseksi siitä tahdon minä ilmoittaa Teidän Majesteettilenne salaisuuden. Teidän Majesteettinne saapi varmaan hauskaa tänä ehtoona. Jotakin tavatonta, hämmästyttävää on tekeillä."

"Mitä sitten?" kysyi kuningas innokkaasti. "Sanokaa markisnna, mitä on tekeillä?"

"Herra, jos minä sen teille sanoisin nyt, niin ei se olisi enään mikään hämmästyks teille, kallein kuninkaani. Antakaa käsky aljettaa, niin saamme nähdä!"

"Teillä on oikein, alkakaamme!" huusi kuningas, ja antoi merkin juhla-mestarille. Sitten istui hän nojatuoliin kuningattaren viereen, ja markisnna, ollen kuningattaren hovi- ja seura-nainen, istui kuningattaren taakse pienelle jakkaralle.

Juhla-mestari meni kuninkaallisen loosin reunalle ja antoi merkin teateri-koneiston johtajalle, joka seiso i esi-ripon vieressä.

Yleinen äänetön hiljaisuus syntyi kohta suuressa teateri-huoneessa. Kaikkein katseet kääntyivät näyttämölle, jonka sala-kähmäinen esi-vaate kohousi verkallensa ylös.

Näyttelemine alkoi. Totisina ja hiljaisina kuuntelivat katsojat johtavaa alku-näytöstä.

"En minä vielä nä'e mitään ihmettelemisen arvoista," mutisi kuningas ja kääntyi markisnnan puoleen. "Minä kyllästy, ja se on koko lorun loppu."

"Malttakaa, herra," lausui Pompadour. "Ihmetys ja hämmästyks tulevat kyllä. Eihän Klairon'ikaan vielä ole ollut näkyvissä."

Samassa syntyi alhaalla teaterissa kuiske ja jupina. Ihmeellinen liike kävi koko huoneen läpitse. Kuningas kääntyi myös taaskin näyttämöön päin.

Kuninkaallisen palatsin leveät portit olivat näyttämöllä avatut. Molemmiin puolin porttia seisoivat palvelijat ja hovi-herrat, ja odottivat hallitsijattarensa, Merope'n tuloa. Nyt ilmoittivat torven toivotukset hänen tuloansa ja Merope-Klairon astuu näyttämölle.

Kova meteli, kuin meren kuohina, aaltoili koko huoneen läpitse. Kaikilla kasvoilla kuvaantui hämmästyks ja tyytymättömyys. Jopa itse kuningaskin näytti hämmästyvän ja ihmettelevän. Ja jotain tosiaankin erinomaista, jotain hämmästyttävää oli tässä tapahtunutkin.

Klairon oli tullut näyttämölle; mutta ei pu'ettuna niin, kuin tähän asti oli ollut tapana; ei niin, kuin muoti sen määräsi; eikä niin, kuin hovi-naiset pukeutuivat. Hänellä ei ollut isoa pönkkä-hametta, ei puuteroitua tukkaa; eipä ollut hän edes maalannut poskiaankaan, eikä koristellut itseään karinkaukaloillakaan; ei mitään suurta löyhytintäkään ollut hänellä kädessään. Hän ei esittänyt siis vanhan maailman kuningatarta minään hempukkana, ranskalaisena muotivauvana pönkkä-hameessa, vaan vaatetuksessa, joka soveltui hänen esitettävänsä.

Hän tuli kuningattarena, kantaen kultaista otsa-rippaa puuteroittamattomalla mustalla tukallansa, joka kauniina aaltoina kierteli hänen otsaansa ja oli niskassa huolettomasti käärästy solmulle, josta yksityiset kiharat vapaina aaltoilivat alas. Hänellä ei ollut mitään pönkkä-hametta, vaan kreikkalainen vanhan-aikuinen vaatetus. Avara kullalla kirjaeltu alushame riippui vapaana leveöissä laskoksissa aina kantapäähän saakka ja oli vyötäiltä vyötetty vain kultaisella vyöllä. Hänen ihanat käsivartensa olivat paljaina ja koristetut kultaisilla soljilla. Käsivarren ylitse olkapäällä kiinnitti kultainen koriste levättiä, joka vapaana, läpi-kuultavana riippui hameen päällä aina lantioille saakka. Samaan kulta-koristeeseen

oli myöskin kiinnitetty kullalla kirjaeltu purppura-mantteli, joka riippui pitkin selkää aina maahan asti.

Tässä pukimessa, ensimmäisessä, kun koskaan oli nähty ranskalaisella näyttämöllä, kulki Klairon eteenpäin kuningattaren majesteetilla ja arvokkaisuudella aina etu-näyttämölle.

[Toinen tapaus, jossa Klairon esiintyi itse-valtaisesti puettuna, oli Sofoklen Elektrassa. Siinä näytelmässä uskalsi hän vieläkin enemmän. Sen sijaan, että vankia ja kuolemallaan olevia tavallisesti esitettiin pukimessa, johon kuului löyhyttimet käsissä j.n.e. esiintyi Klairon vankina jalkoihin asti ylettyvässä yksinkertaisessa villa-hameessa, ja kädet kahleilla sidotut seljään taakse. Hän nosti suuren ihastuksen tässä osassa, tässä vaatetuksessa: katsojat riemuitsivat, Voltaire ylisteli häntä värsyjä ja kirjeitä kirjoittamalla; maalarit kiiruhtivat maalaamaan Klairon'ia kaikissa tämän näytelmän kohdissa; ja siinä pukuimessa myytiin Klairon'in valo-kuvia tuhansittain.]

Mutta katsojat, jotka muutoin tavallisesti kaikuvilla kättentaputuksilla tervehtivät häntä, jäivät nyt mykiksi. Tervehdyksen sijaan alkoi parterilla kuulua tyytymättömyyden touhina aina kovemmin ja kovemmin. Ihanat ja ylevät naiset ensimmäisellä rivillä käänsivät inholla kasvonsa pois näyttämöltä ja levittivät suuret löyhyttimensä, salataksensa niiden takana punastuvia poskiansa, ja päästäksensä näkemästä mokomata hävitöntä näyttelijätärtä, joka julkeni näyttäytyä katsojillensa ilman pönkkä-hametta ja osottauda puvussa, joka paksuina, syvinä laskoksina kääriytyi hänen vartalonsa ympäri, ja osoitti joka liikunnossa sen kauniit ja jalot muodostukset.

Herrat parketilla ja soittokunnan looseissa kuiskuttelivat ja naureskelivat keskenänsä; jopa itse näyttelijättären innokkaimmat suosijat, itse nekään herrat, jotka saman päivän aamusella olivat Klairon'in luona ollessaan vannoneet, ollaksensa hänen innolliset sankarinsa ja puolustajansa, niin, itse nämäkään herrat eivät uskaltaneet taputtaa kättänsä hänelle puvussa, joka heistäkin näytti naurettavalta, oli vapaa ja taiteeton, kuin yö-puku, joka peitti hänen ruumistansa ilman jaloutta ja arvollisuutta.

Mutta Klairon ei ollut edes huomaavinaanakaan tätä katselijain lisääntyvää tyytymättömyyttä. Hänen kasvonsa säilyttivät jalon, kuninkaallisen ryhtinsä; hänen silmänsä säkenöivät ja loistivat innon jalosta tulesta. Hän ei ollut kuulevinaanakaan naurua, kuiskutuksia ja kohinata. Todellisesti kuninkaallisella liikunnolla kohotti hän käsivartensa, käskeäksensä ylimmäistä-pappia vaikenemaan, joka hänelle puhui.

Mutta tämä kokonansa paljas ja alaston käsivarsi näytti katselijoista vain uudelta julkeudelta ja hävyttömyydeltä. Kova naurun räkätys syntyi looseissa; parketilla kuului vihellyksiä, ja kun uljaimmat Klairon'in sankareista uskalsivat kieltää nousevaa meteliä ja tukahduttaa sitä kättentaputuksilla, niin nousi joka paikassa koko huoneessa kova viheltäminen ja nauraminen ja saattoi taputtajat pian vaikenemaan.

Kuningas kääntyi innokkaasti markisinnan puoleen ja sanoi; "teillä oli oikein; tämä on kaikista suloisin arvaamaton tapaus. Mutta katsojat ovat mielettömät. Minusta on Klairon'illa ollut oivallinen aate tässä. Iljettävä pönkkä-hame salasi hänen suloisen vartalonsa: hän teki oikein että jätti sen. Myöskin huomaan minä hänellä olevan erittäin ihanat käsivarret."

"Kallis herrani!" kuiskasi markisinna. "Minä pyydän armoa. Ettekö te nä'e, että katsojat ainoasti sen tähden tahtovat kukistaa Klairon'in ja Voltaire'n kappaleen, että he tietävät minun tuottaneen Voltaire'n takaisin Ranskaan ja suojelevan Klairon'ia? Kallis herrani, armoa! Pelastakaa kappale, pelastakaa Klairon! Katsokaa vain, millä ylevällä arvollisuudella Klairon seisoo. Ei värähdystäkään huomaa hänen kasvoillansa. Hän on vain kalvea, kuin kuolemallaan oleva."

"Se on tosi," sanoi Ludwiki. "Hän on kalvea, ja katsojat tulevat yhä raivommiksi ja peuhaavimmiksi. He ovat peräti unhoittaneet minun läsnäolonni. Mutta en minä siitä pahastu; sillä tämä kohta on tosiaankin ihastuttava; ja minä en olisi sitä saanut nähdä, jos vain seurattiin kohteliaisuutta. Kuulkaapas noita herroja parterilla, miten ne viheltävät, ja Klairon'illa on rohkeutta vieläkin, seisoo kuninkaallisessa asennossaan. Mutta ei. Nyt horjuu hänen vartalonsa; nyt kalvenee hän aina enemmän ja enemmän. Hän on vaipumaisillaan kuolleena maahan."

"Herra, kallis herrani!" rukoili markisinna. "Pelastakaa Klairon! Taputtakaa hänelle!"

Samassa silmän-räpäyksessä horjahti Klairon muutamia askeleita taakse-päin, voimatonna hillitsemään vihaansa, tuskaansa; ja katsojat vaikenivat hetkeksi, uteliaina nähdäksensä, mitä hän nyt aikoi tehdä.

"Herra, minä rukoilen teitä! Taputtakaa nyt hänelle!" kuiskasi Pompadour vieläkin kerran.

Kuningas nyökkäsi hymyten, ja juuri tämän äkinäisen hiljaisuuden vallitessa kuultiin yht'äkkiä vilkas

kättentaputus kuninkaallisesta loosista.

Ihmetellen kääntyivät kaikkein katseet sinne; ja totisesti istui Ludwiki, monen rakastama ruhtinas siellä hymyillen. Hän oli uskaltanut sen, mitä ei kukaan muu uskaltanut sillä hetkellä, — hän taputti.

Ja nyt aivan, kuin velhomalla vaihtui tässä suhde: vihellykset vaikenivat, tyytymättömyyden meteli masentui; kaikki hoviherrat ja muut herrat seurasivat esimerkkiä, jonka kuningas oli antanut ja taputtivat, kajahuttivat satakertaiset hyväksymis-taputukset. Samat herrat, jotka äsken tyytymättömyydessänsä olivat unhoittaneet kuninkaan läsnä-olon, kokivat nyt palkita rikoksensa siten, että he taputtivat nyt kovemmin, kuin äsken olivat tyytymättömyydessään temmeltäneet.

"Luulen pelastaneeni ihmishengen," sanoi kuningas ja nojautui tyytyväisenä noja-tuoliinsa.

"Herra!" kuiskasi markisina. "Te olette jaloin, jalomielisin kaikista kuninkaista; ja rajaton, kuin teidän hyvyyttenne, on myöskin minun kiitollisuuteni oleva!" — —

Kuninkaalla oli oikeus: hän oli pelastanut ihmis-hengen. Klairon olisi kuollut häpeästä, surusta ja vihasta, jos hänen olisi pitänyt peräytyä metelin edestä. Hän vannoi itseksensä, sitä ei tekevänsä. Hän vannoi ennen kuolevansa, kuin vapaa-ehtoisesti jättävänsä näyttämön. Hän tunsi jo sydämensä paisuvan ja seisovan alallansa. Hän tunsi jäsenensä jäykkenevän ja hengittämisenä heikkonevan. Hänen silmänsä sumenivat, ja hän tunsi horjuvansa, hoipertavansa, ja hän sanoi itseksensä: "kuolema tulee minua vapauttamaan!"

Mutta kovat kättentaputukset herättivät hänen horrostansa. Kuin ylä-ilmainen soitto, koskettivat ne hänen korviinsa; kuin autuasten taivainen soinnullinen soitto, suhisivat ne hänen korvissansa, ja antoivat hänelle rohkeutta, voimia ja lujuttua taas. Veri juoksi taas hänen sydämeensä; hänen sielunsa liikkui taas lentimiänsä; silmänsä säihkyi taas innostuksen tulesta, ja karaistuilla voimilla rupesi hän jälleen puhumaan, ja latelemaan sangen pitkää puhettansa.

Katselijat kuuntelivat häntä ensin hiljaisina; mutta hetken perästä alkoivat he ihmetellä sitä, jota olivat ensin nauraneet. Tuo poimuinen, liki ihoa kääreytyvä puku, olihan se paljon suloisempi, luonnollisempi ja taiteellisempi, kuin jäykkä, ruma pönkkä-hame, joka salasi joka jäsenen liikunnot, häiritsi kaiken vapauden ja kadotti luonnottomuudellansa kaiken ihmisellisen vartalon luonnollisen kauneuden.

Aina tähän hetkeen saakka oltiin näyttämöllä nähty ainoasti näyttelijättäriä, jotka pelasivat osansa, tehtävänsä, tänä ehtona nähtiin ihminen vanhasta maailmasta elävän ja liikkuvan. Nyt tunsivat katselijat, että he äkkiä aivan kuin taikavoimalla olivat muutetut kreikkalaiseen muinaisuuteen, ja että se oli kreikkalaisnainen, Messenian kuningatar, joka liikkui heidän edessään kreikkalaisessa puvussansa.

Klairon tunsi, minkä vaikutuksen hän oli tehnyt, ja miten vähitellen hämmästys muuttui ihmettelemiseksi, tyytymättömyys suosioksi. Hän ymmärsi kohinan, joka nyt syntyi parterilla ja looiseissa, ja se oli hänen mielestään paljoa parempi palkinto, kuin kovat käten-taputukset; sillä hän tiesi että ainoasti sen tähden kavahdettiin kaikkia kova-äänisiä ihmetyksen-ilmauksia, ett'ei yksikään sana katoaisi turhaan heidän korvistansa, ja ettei tahdottu suostumuksen typerällä töminällä keskeyttää suurta ja jaloa näytelmää.

Ja yhä hehkuvammaksi kävi taiteilijattaren innostus; yhä suuremmalla ja jalommalla vapaudella liikkui hän puvussansa. Kerran, kun hän kovassa kiivaudessaan kääreytyi vaippaansa Polyphanten edessä ja seiso siinä rivakkaana, ylpeässä ryhdissä täydellisenä vanhan-ajan ihanimpana muistopatsaana, niin silloin pääsi katsojain sydämmellinen ihastuksen raivo irti. Mutta pian vallitsi taas hiljaisuus; sillä ei sanaakaan tahdottu hukata tästä suuresta näytelmästä. Kunnioituksesta taiteilijattaren, ei tahdottu myöskään päästää runoilijan jaloja värsyjä kuulemattomina.

Mutta nyt, kun Merope vihdoon näkee taas kauvan kaivatun poikansa; kun hän iloiten sulkee Aegytan syliinsä ja käärii hänet vaippaansa aivan, kuin tahtoisi hän sulkea hänet sydämmellensä koko maailman silmistä; kun hän tuossa ihmeellisessä ryhmässä, poimuudessa hameessansa likistää poikansa päätä rintaansa vastaan ja loistavin kasvoin riemuiten lausuu: "tämä on minun poikani," niin silloin eivät katsojat voineet enään hillitä ihastustaan, ihmettelemistään. Kuin ukkoinen pauhasivat riemulliset katsojat, ja muurit vavahtelivat heidän tyytymys- ja hyväksymys-huudoistaan.

Loistava, voittonen hymy loisti Klairon'in kasvoilla; ja sama hymy nähtiin hänen kasvoillansa vielä silloin, kun hän vetäisi kulissien taakse ja meni vaatetushuoneeseen niin kauvaksi, kuin häntä ei kaivattu, tointuaksensa voimia vaatavasta ponnistuksestaan.

Mutta kun hän oli juuri tullut vaatetus-huoneeseen, ja viskautunut sohvalle hengittääkseen vapaasti, päästi hän kauhean huodon; sillä oven suussa seiso kreivi S:t Audème. Kalveana, huulet värittäminä,

tukka pörrössä ja silmät sumeoina seiso i hän siinä ja tähysti Klairon'ia.

Klairon kauhistui hänen katsettansa ja yritti nousemaan istuimeltansa, aikeessa paeta. Mutta kreivi oli pannut oven salpaan perästänsä ja hyökkäsi häntä vastaan ja painoi hänet vastustamattomalla väkivallalla jälleen sohvaan.

"Pysy alallas!" sanoi hän kolkolla äänellä. "Pysy alallas! Minä käsken sinua siihen!"

"Tahdotteko minut murhata?" huusi Klairon kauhistuneena, ja unhoitti hetkiseksi kaiken korkeutensa ja arvollisuutensa.

"Mitä minä siitä hyödyn, että murhaan sinut?" kysyi hän katkerasti nauraen, "Eläsithän sinä sittenkin aina vaan minun sydämmessäni, jokaisella hengähdyksellä myrkyttääkses minua, jokaisella sanalla raadellakses sydäntäni. Ei; en tahdo murhata sinua! Mutta en minä salli sinunkaan murhaavan itseäni."

"Hippolyte! Olen täällä sitä varten, että estäisin sinut tekemästä rikosta. Hippolyte! Kaiken sen tähden, jota pidät pyhänä, peruuta sanas, jotka tänä aamuna kiukussas puhuit! Minä en voi elää ilman sinua. Armahda siis minua ja elä minun tähteni! Sinä tiedät minun rakastavan sinua rajattomasti, ja satoja kertoja olet sinäkin vannonut rakastavas minua. Ah, älä tee itseäs vala-patoksi! Älä pilkkaa Jumalaa ja ihmisiä tekemällä rakkauden pyhiä valo ja valheellisiksi koru-puheiksi. Hippolyte! Ole laupias, rakasta minua, tule puolisoiksi; sillä minä rakastan sinua ylitse kaikkia!"

Klairon oli jo kerjinyt rauhoittua, ja saanut jällensä entisen ylpeytensä. Hän päästi kovan pilkkaaurun ja sanoi:

"Te tahdotte tehdä minusta laupeuden-sisaren, — armahtavaisuudesta tahdotte minun teitä rakastavan," nauroi hän.

"Voi, vaivanen narri itseänne! Klairon'in sydän ei ole mikään sairas-huone, johon armahtavaisuudesta kerättäisiin kaikkia rakkaudesta potevia; ei, vaan se on kuninkaallinen linna, jossa osoitetaan päivä kerrassaan ystävyttä ja vieraan-varaisuutta jollekin nerolliselle seura-elämään tottuneelle miehelle; vaan jonka portit suljetaan jokaiselta ikävältä, itkun-pakkoiselta hellityltä. Te olette liian paljon huokaillut ja valitellut, ja siitä on se tullut, että minä olen kyllästynyt teihin. Ja kyllästys karkoittaa rakkauden, ja siitä, missä haukotellaan, pakenee keveä-siipinen rakkauden-jumala pois. Muistakaa tätä, ja ottakaa se, ystäväni, viimeisenä muistona, hyvänä opetuksena vastaan minulta."

"Klairon!" huusi kreivi kauhistuneena. "Klairon! Voitko sinä nauraa silloin, kun minä kuolon kivuissa kilvoittelen edessä? Mutta naurus ei ole totta; ei, sydämmes on liaksi jalo ja hyvä siihen. Naurus ei peljätä minua takaisin. Se tahtoi vain hetkisen kiusata ja piinata minua, että minä sen jälkeen tuntisin itseni sitä autuaammaksi ja onnellisemmaksi. Anna sen loppua tähän, suloisimpani, armahimpani. Avaa sylis minulle taaskin! Sano, että sinä vielä rakastat minua; sano, että tahdot tulla puolisoiksi, ja että kaikki on taas hyvin, ja että minä olen onnellisin kaikista kuolevaisista, sillä Klairon on jälleen minun, on omani ijankaikkisesti!"

"Klairon ei ole koskaan teidän," huusi Klairon, nousi ylös ylpeänä ja ojensi kätensä kopeasti hänelle. "Klairon on ainoasti omansa ja maineen. Hänestä ei tule koskaan S:t Audème'n pienen kreivin puoliso. Klairon on kihlannut itsensä maineelle ja ainoasti sille. Pois tieltä, herra! Päästäkää minut nyt vain! Maine ja katsojat odottavat minua."

Keno-kaulana ja pönäkkänä, kuin kuningatar, kävi hän sitten ovea kohden.

Mutta kreivi asettausi kalveana, kuin kuollut, silmät säkenöiden ja vavisten joka jäsenessä hänen eteensä.

"Sinä tahdot mennä?" kysyi hän uhkaavalla äänellä. "Sinä tahdot jättää minut, hyljätä minut?"

"Minä tahdon hyljätä teidät, ja suokoon Jumala, ett'emme koskaan enään näkisi toisiamme! Päästäkää minä nyt vain herra! Älkää vainotko minua enään kiusaavalla rakkaudellanne."

"Onko se viimeinen sanas? Onko sittenkin, jos minä sanon, että minä menen ja tapan itseni, että sinä sillä sanalla olet minut ajanut kuolemaan?"

"Se on viimeinen sanani! Mitä minä huolin teidän sekä elämästänne, että kuolemastanne? Menkää nyt!"

"No!" huusi kreivi raivostuneena, puristeli hänen käsiänsä ja katsoi häntä polttavilla katseilla silmiin. "Kuule myöskin sinä minun viimeinen sanani! Sinä ajat minut kuolemaan, päästäkses minusta. Hyvä! Minä kuolen, mutta minun kuolemani ei päästä sinua minusta. Myös kuolemani jälkeen vainoon minä sinua ja muistutan päivittäin sinulle itsestäni. Minä rankaisen sinun julmuutes. Sen vannon minä sen

kuolemattoman sielun kautta, joka minussa asuu! Sen saman vannon myös vielä silloin, koska minä vapautan sen tästä maallisesta majastansa! — Nyt rouvaseni! Mene nyt, jos mieles tekee."

Hän lykkäsi itse salvan ovelta, meni sivuun ja jätti vapaan pääsön Klairon'ille. Klairon seisoi alallansa, viipyi ja katseli melkein surullisesti hänen kalveisiin ja surun kalvamiin kasvoihinsa.

"Klairon! Neiti Klairon!" kuului silloin huuto ulkoa. "Nyt on kiire: teidän osanne alkaa kohta. Neiti Klairon! Missä te viivytte niin kauvan? Joutukaa nyt!"

"Minä tulen," huusi Klairon vastaukseksi, ja viitsimättä edes vielä kerran katsoa kreiviin, tempasi hän oven auki ja syöksyi ulos.

Kreivi seisoi ja katsoi hänen jälkeensä pitkällisellä, hehkuvalla katseella. Nyt ei hän nähnyt häntä enään; mutta hän kuuli sen hyväksymis-huudon, jolla käsiään taputtava ja riemuitseva katsojisto otti häntä vastaan. Ja kaikki se kaikui hänen korvissaan, kuin perkeletten pilkka-nauru.

"Hänen pitää muistaa minua!" huusi hän ja kohotti molemmat kätensä vihan vimmassa taivasta kohti. "Niin, sen minä vannon, että hänen pitää muistaman minua! Niin, vielä kuolemani jälkeen tahdon minä vainota häntä; häntä, minun murhaajatani, Klairon'ia!"

Uhkaavaisena kohotti hän sitten nyrkkiin puserretun kätensä sinne päin, josta riemu-huudot kaikuivat. Sitten syöksi hän ulos ja jätti teaterin raivoisella kiireellä.

Näytelmä oli loppunut. Klairon'in jumaloitsijat olivat seuranneet hänen kutsumustansa, ja kaikki kokoontuneet hänen palatsiinsa, yhdessä siten viettääksensä sen päivän voitto-juhlaa, sekä kantaaksensa uhriansa suurelle taiteilijattarelle, joka tänä päivänä oli anastanut itsellensä uuden maineen ja kunnian kruunun.

Koko Klairon'in palatsi oli valaistu. Kahdessa rivissä molemmin puolin katua huoneen edustalla seisivat herrain vaunut. Kaikki palatsin huoneet olivat juhllallisesti koristetut. Loistavin ja valituin seura tunkieli niissä edestakaisin, kaikki Parisin ylimykset, oppineet ja jalo-sukuiset olivat tänä iltana koolla taiteilijattaren luona. Kaikki arvokkaimmat, rikkaimmat, taitavimmat ja nerokkaimmat herrat olivatkin Klairon'in jumaloitsijoita. Oliko siis ihme, että he tänä voiton iltana kiirehtivät kantamaan uhriansa jumalattarensa jalkoihin?

Loistavin kasvoin ja kuningattaren itsensä-alentavaisuudella otti Klairon vastaan heidän jumaloitsemisensa. Hän tiesi sen ansainneensa, ja hän piti sen luonnollisena, että häntä, jolla siihen oli oikeus, jumaloitiin. Kaikki ne kukkais-kimput, seppeleet ja kukkais-kiemurat, joilla ihastunut katsojisto näytännön loputtua oli häntä kunnioittanut, lepäsivät keskellä vieras-huonetta, ladottuina erälle pöydälle, jonka ympärillä herrat tungeksivat, kuullaksensa värsyjä, jotka, painettuina atlas-nauhoihin, olivat kiinnitetyt seppeleihin ja kukkais-kimppuihin, niin myöskin katsellaksensa loistavia kalleuksia, joita myöskin oli kukkaisten joukossa.

Klairon itse seisoi herrain keskessä pöydän vieressä ja tutkei omin käsin kalliit lahjansa ja poimei kukkaisista helmi-nauhoja, ranne-renkaita, sormuksia ja kalliita-kiviä, ja pani ne vieressään olevaan hopeaiseen koriin, sekä levitti värsyillä varustettuja nauhoja ja luki korkealla äänellä ne kuulijoillensa.

Sitten otti hän taas erään kukkais-kimpun, johon hopeainen solki oli kiinnitetty ja jonka ala-päässä myöskin oli painettuja värsyjä. Samassa, kun hän irrotti soljen, putosi siitä jonkunlainen kotelo. Hymyillen avasi Klairon kotelon. Hämmästyksen huudahdus pääsi hänen huuliltansa. Kotelossa oli kaula-vitjat, tehdyt suurimmista ja ihanimmista hohto-kivistä, loistavista kuin taivaan tähdet. Niiden ihmeellinen loisto hämmästytti kaikkia.

"Totisesti!" huudahti markisi de Seignak. "Onhan se lahja, jolla voisi ostaa kokonaisen kartanon maalla. Jopa itse keisarinna voisi kopeilla mokomista kalliista kivistä."

"No, eikö neiti Klairon ole korkeampi, eikö suurempi, kuin keisarinna?" kysyi eräs nuorukainen matalalla ja kainolla äänellä, sekä sanan-korolla, joka ilmasi englantilaista.

"Te olette oikeassa, herra Spenser," sanoi markisi naureskellen. "Klairon on suurempi, kuin keisarinna; sillä hän on taiteilijatar. Klairon ansaitsee, että sellaisia kalleuksia lasketaan hänen jalkoihinsa; mutta sitä voida, tarvitsee olla upporikas, ja sellaisia, Herra nähköön, on sangen vähän tässä maailmassa."

"Niin kauvan, kuin Klairon elää, on niitä kyllä," vastasi Spenser punastuen. "Kaikki maailman aarteet pitää hänen jalkoihinsa laskettaman."

"Olettepa te koko julmuri," huusi markisi. "Jos kaikki maailman aarteet olisivat Klairon'in, niin mitä

meille enään jäisi kiitos-uhriksi jumalattarellemme?"

"Sydän ja uskollisuus", vastasi nuorukainen innolla.

"Ah, herra!" sanoi Klairon hymyellen. "Te mainitsette nyt ne ainoat aarteet, joita ei enään markisilla ja muilla tässä olevilla herroilla ole, vaan ovat he nyt aikoja sitten maailmassa pelanneet pois ja kadottaneet. Vaiti; ei mitään vakuutuksia, hyvät herrat! Ei mitään väärää valoja! Lukekaamme mieluummin edes-päin näitä värsyjä, ja kuulkaapas nyt vain, mitä kaunista runollisuutta täällä vielä on."

Ja tätä sanoessaan lasi Klairon kallis-arvoisen koristeensa hopea-koriin. Mutta kukkais-kimpun, jossa se oli ollut, otti hän ja kiinnitti tänä päivänä saaduilla koru-neuloilla rinnallensa, eikä viskannut sitä muiden kukkain joukkoon.

Nuori englantilainen, joka tarkasti kaikkia hänen liikunnoitansa, punastui ja hänen kasvonsa loistivat onnesta.

Klairon otti toisen kukkais-kimpun ja avasi nauhan, lukeaksensa värsyjä siinä. "Ah, herra!" huusi hän. "Nämät ovat englantilaisia värsyjä. Tulkaa, lukekaa ne meille."

Kohta oli nuorukainen hänen vieresssänsä. Klairon ojensi kukkaiset hänelle ystävällisesti hymyten. Nuorukainen otti ne ja kourasi myös samassa hänen kättänsä. Klairon sallei sen ja vastasi kouraukseen hiljaisella hänen sormensa puristuksella.

"Nyt, herra! Kääntäkää värsyt meille," sanoi hän, yhä pitäen nauhasta kiini.

Nuorukainen kumartui häntä lähemmäksi, muka lukeaksensa värsyjä. Heidän päänsä olivat liki toisiaan nojatut; heidän hi'uksensa koskettivat toisiaansa. Ja tämä suloisen Klairon'in läheisyys valoi loistoa nuorukaisen kauniille kasvoille.

Samassa silmän-räpäyksessä nähtiin yht'äkkiä salaman kaltainen leimaus heidän päitensä välissä; sitten kuului laukaus niin kova, että ikkunat tärisivät ja kynttelit pöydällä sammuiivat. Iso pöytä-kello muurin otsalla alkoi verkallensa ja kumisevasti ilmoittaa yhdeksi-toista tuntia.

Kovasti kirkaisten oli Klairon vaipunut maahan. Vieresssänsä venyi nuori englantilainen, hengetönnä hänkin.

Kaikki kiirehtivät kauhistuneina heidän tykönsä.

"He ovat murhatut; he ovat ammutut," huusivat ja kiljuivat herrat keskenänsä. "Lähetäkäämme noutamaan lääkäriä! Pyytäkäämme polisia! Laukaus tuli juuri ikkunasta."

Sill'aikaa kun toiset, avuksi huudetun kamari-rouvan avulla, kantoivat vielä yhä tunnottoman Klairon'in sohvalle ja toiset puuhailivat nuoren herran kanssa, joka vähitellen rupesi tointumaan, kiirehti markiisi Seignak, läheisen sukulaisensa, poliisi-luutnantin de Marville'n tykö, noutamaan häntä omilla vaunuillansa, tutkimaan kauheata rikosta. Joku toinen herroista kiirehti noutamaan Klairon'in kotilääkäriä, tutkimaan, tokko jotain pelastusta oli toivominen.

Tuskin puolen tuntia oli kulunut; niin tulivat lääkäri ja poliisi-luutnantti vieras-huoneeseen, jossa kaikki herrat, molemmat kamariherrat ja kaikki Klairon'in palvelijat olivat vielä koossa.

Lääkäri vietiin sohvalle, jossa Klairon makasi yhä vielä tunnotonna. Nuori englantilainen oli jo siksi tointunut, että hän istui avoimin silmin, vaikka raskaasti hengittäen eräässä noja-tuolissa. Hän näytti huumautuneelta ja mielettömältä.

Lääkäri tutkei Klairon'in päätä, johon kaikki läsnä olleet todistajat sanoivat laukauksen sattuneen.

Poliisi-luutnantti tutkei ikkunata, josta läsnä olleet todistajat sanoivat laukauksen tulleen sisälle.

Mutta ei mitään loukkautumisen vikaa näkynyt Klairon'in päässä. Ei edes kiharaakaan hänen hiuksistansa ollut palanut tahi kärventynyt. Ei missään näkynyt edes veripilkkaa tahi haavaa.

Ikkunassa ei myöskään näkynyt mitään jälkeä laukauksesta. Ei ainoakaan isoista ikkunan ruuduista ollut edes vioitettu tahi avattu, että siitä olisi joku laukaus voinut tulla sisälle. Ei missään seinillä näkynyt mitään merkkiä, joka olisi osoittanut luodin jälkeä.

Mutta laukaus oli ammuttu. Se oli totuus, jonka enemmän, kuin kaksikymmentä paikalla ollutta todistajata vakuuttivat. He olivat nähneet kruudin valon, ja kynttilät sammuiivat ilman-vedosta. He olivat kuulleet kauhean paukauksen ja ikkunain täräjävän.

Laukaus oli ammuttu, mutta jälkeä siitä ei näkynyt; ei myöskään tietty, mistä se oli tullut.

Polisi-luutnantti tutkei apulaisinensa vieras-huoneen, kaikki viereiset huoneet ja koko kartanon. Viimein meni hän kadulle ja jatkoi siellä tutkimuksiansa. Hän vaatei vastapäätä olevan naapuritalonkin avattavaksi ja toimitti ankaran tutkimuksen kaikkein sen asukasten kanssa.

Mutta jostain sattumuksesta asui talossa vain vanhoja ihmisiä, jotka kaikki olivat herätettävät vuoteiltansa tutkittaviksi. Ei ainuttakaan ampuma-asetta tavattu koko talosta, vaikka kyllä tarkkaan tutkittiin.

Laukaus oli siis ehdottomasti ammuttu itse vieras-huoneessa. Polisi-luutnantti palasi siis apulaisinensa takaisin Klairon'in palatsiin, tutkiaksensa vieläkin tarkemmin sitä.

Klairon oli toki sillä välillä lääkärin taitavalla hoidolla tointunut. Suonen-avaus, haju-suola ja hieromiset olivat häntä auttaneet tunnettomuudestaan. Hän istui, pää vapisten ja kasvot kalveina sohvalla.

Polisi-luutnantti de Marville kiirehti hänen tykönsä, kertoaksensa hänelle tutkimuksistansa, sen seurauksista ja kysyäkseen häneltä, oliko hänellä jotain syytä epäillä ketään, tahi jos jollakin hänen tunnetuistaan on ollut aikomusta murhata häntä.

"Minä tunnen tosin erään miehen, joka sellaisen rikoksen voisi tehdä," sanoi Klairon kalveilla ja vapisevilla huulillaan, "mutta se eräs, joka ehkä soisi kuolemani, ei ole tänä ehtona ollut täällä."

"Milloin näjitte te hänet viimeksi?" kysyi Marville.

"Tänä ehtona, noin pari tuntia sitten. Hän vaatei minua väkiselläkin vaimoksensa. Mutta kun minä kieltäysin siitä, niin jätti hän minut vihaisella mielellä."

"No, siinä on murhaaja!" huusi Marville voiton riemulla. "Kun me vain saamme hänet käsiimme, niin kyllä sitten myöskin selkenee, millä ihmeellisellä aseella hän ampui. Tehkää siis hyvin ja ilmoittakaa minulle hänen nimensä ja missä hän asuu, mokoma raju-päinen ja murhaavainen kosija."

"Hän nimitti itseään aina näihin saakka Dubois'iksi," sanoi Klairon hiljaa, "mutta nyt on hän ottanut oikean nimensä, kreivi S:t Audème ja asuu S:t Honorè-kadulla, n:o 103."

"Tunnin perästä olen minä jälleen täällä ja toimitan tutkimuksen murhaajan kanssa teidän itse läsnä ollessanne," sanoi de Marville, viittasi apulaisillensa ja jätti heidän kanssansa huoneen.

Ne ystävät ja herrat, jotka eivät olleet tahtoneet jättää Klairon'ia ennen, kuin olisivat sen voineet tehdä siinä iloisessa vakuutuksessa, että hän oli pelastettu ja jälleen vironnut eloon, tahtoivat nyt lähteä ja sanoa jää-hyväiset Klairon'ille. Mutta Klairon pyysi heitä niin tavattomalla ystävyydellä ja niin tuskallisella äänellä jäämään luoksensa, eikä jättämään häntä tänä kauheana yönä yksinänsä tähän hirveään vieras-huoneeseen, että he kaikki mielellänsä suostuivat jäämään ja odottamaan polisi-luutnantin palaamista.

Tuskin tunti oli kulunut, niin tuli herra Marville jo takaisin. Hän tuli totisen ja juhlallisen näköisenä, ja piti kädessänsä pientä, sinetillä varustettua kirjettä. Hänen apulaisensa eivät olleet mukana. Luultua murhaajaa ei myöskään näkynyt mukana.

"Oletteko tavannut häntä? Oletteko vanginnut hänet?" huusi Klairon tuskallisesti häntä vastaan.

"Neiti!" sanoi Marville juhlallisesti. "Minä tapasin kreivi S:t Audème'n; mutta en vanginnut häntä; sillä minä tapasin ainoasti hänen ruumiinsa ja tämän, teille osoitetun kirjeen."

Klairon otti kirjeen vapisevin käsin, mursi sinetin ja aukasi paperin. Sitten ojensi hän sen Marville'lle.

"Luekaa te se, herra luutnantti!" sanoi hän matalalla äänellä. "Kirjaimet hyppivät silmissäni: minä en voi lukea."

Marville otti kirjeen ja luki korkealla äänellä: "Julmio! Minä kuolen sen tähden, että rakastan sinua ja sinä vain halveksit minua. Mutta minun kuolemani ei vapauta sinua minusta! Minä pidän valani! Vielä kuolemani jälkeen vainoon minä sinua! Joka päivä pitää sinun muistaman minua ja vapiseman!"

"No!" sanoi markisi Seignak ja kohotteli olkapäitään. "Koska hän on kerran kuollut, niin ei häntä voi vaatia edes-vastaukseen, väärästä valasta, jospa ei hän pitäisikään valaansa."

Marville katseli häntä oudolla, jyrkällä katseella. "Mitä oli kello silloin, kun laukaus kuului?" kysyi hän. "Voitteko sen tarkallensa ilmoittaa?"

"Kyllä. Aivan paikallensa," sanoi markisi. "Juuri silloin, kun laukaus kuului, löi pöytä-kello tuossa

yksitoista... Nä'ettekö, miten ihmeellisesti viisari seisoo vielä yhtätoista osoittaen. Kello on seisautunut, eikä sitten käynyt."

"No, niinpä kuulkaa tekin!" sanoi luutnantti juhlallisesti. "Kreivi S:t Audème'n palvelija oli ollut herransa vieras-kamarissa ja kuullut kellon lyövän yksitoista, ja samassa kohta kuullut laukauksen herransa kamarista. Juuri kello yksitoista on kreivi S:t Audème ampunut itsensä."

Klairon kiljahti ja vaipui tunnotonna maahan.

TOINEN PÄIVÄ.

1.

Huomeneltain.

Klairon seiso i kuvastimensa edessä ja tarkasteli tarkoin ja tuomarin ankaralla totisuudella kasvojansa. Tämä päivänä oli hän tehnyt kauhean keksinnön: hän oli havainnut otsallansa, jonka jaloa kauneutta oli niin usein ihmetelty ja ylistetty, ensimmäiset rypyn jäljet, ensimmäiset merkit, joilla vanhuus alkaa laskea vuotten lukua.

Niin, Klairon ei voinut nyt enään salata itseltään sitä, että hän vanheni; eipä voinut hän sitä enään kokonansa salata maailmaltakaan. Kaksi-kymmentä vuotta sitten oli hän ollut parisilaisten suosittu ja ihaeltu lemmikki; kaksi-kymmentä vuotta sitten oli hän tunnettu läpi koko Europan ja ylistetty maailman mainioimmaksi näyttelijättäreksi. Kaksi-kymmentä vuotta sitten, oli se kirje painettu, jossa Voltaire nimitti häntä "kaksi-kymmentä-kesäiseksi Muusaksi" — taiteen jumalattareksi. — Klairon ei uskaltanut siis viettää neljää-kymmentä vuottansa; sillä maine oli jo sitten kaksikymmentä vuotta painanut hänen kaste-kirjansa, joka oli yhtä kuolematon, kuin mainekin.

Niin, Klairon oli neljä-kymmentä vuotias. Sen täytyi hänen tunnustaa maailmalle. Neljä vuotta, jotka siitä ylitse menivät, olivat hänen yksinänsä, ja ainoasti ne taisi hän salata maailmalta. Ne neljä vuotta olivat hänen salaisuutensa. Ja kun hän nyt seiso i kuvastimensa edessä, kysyi hän, tuskallisesti tarkastaen kasvojansa, ell'eivät ne ilmoittaisi hänen salaisuuttaan, vai olivatko ne yhtä uskolliset, kuin hänkin.

Mutta samalla kun hän niin tutkieli, tarkkaeli itseänsä, kiitivät menneet vuodet, nuo kaksi-kymmentä voiton vuotta hänen sielunsa silmäin sivuitse loistavine voiton-seppeleineen, ja hän riensi melkein kauhistuneena pois kuvastimen äärestä.

"Olispa kauheata, jos minun pitäisi jättää nyt kaikki tämä", huokasi hän ja värisi. Sitten istausi hän nojatuoliin, joka oli kuvastimen kohdalla, että hän siitä vielä voisi silmäillä kuvastimeen.

"Niin, olispa oikein kauheata", jatkoi hän, "jos Klairon'in pitäisi kerrassansa astua alas valta-istuimeltaan; jos Semiramis, Adriane, Merope, Phaedra, — niin, jos kaikki nämät korkeat ruhtinattaret, joiden kruunut ovat yhdistetyt minun päässäni, lykättäisiin nyt sivulle; jos tuo julma vihollinen, vanhuus, tekisi sen, ja tuomitseisi Klairon'in kerrassansa eläkettä-nauttivaksi, virattomaksi näyttelijättäreksi, oman suuruutensa raunioksi!"

Tämä ajatus tärisytti häntä juuri, kuin maanjäristys. Kauhistuneena kavahti hän ylös ja mittaeli pitkin askelin, kuin haavoitettu leijona, huoneensa lattiata.

"Ei", huusi hän raivostuneena. "Ei; minä en tahdo lopettaa, kuin kaikki näyttelijättäret lopettavat, unhoitettuna, pilkattuna ja häväistynä. Klairon ei voi tavallisella tavalla lakata hallitsemasta. Klairon ei voi laskeutua näyttämön valta-istuimelta alas joka-päiväiseen elämään, tulla jonkun pankkirin tahi jonkun köyhän aateli-miehen vaimoksi. Jos minun pitää jättää näyttämö, jossa minä jo kaksi-kymmentä vuotta olen ollut ruhtinattarena, niin pitää sen tapahtumaan loistavalla tavalla. Niin, minun pitää vielä, ennen eroani, saattaa maailma hämmästykseen. Kateudella ja hämmästyksellä pitää minun jälkeeni katsottaman, eikä pilkalla ja syljellä. Niin pitää, ja niin täytyy sen tapahtua! Ainoasti Klairon voipi sillä lailla lopettaa. Kun hän astuu alas näyttämön valta-istuimelta, niin nousee hän toiselle, oikealle valta-

istuimelle. Baabelin kuningattaresta pitää toki tehtämän edes Ausbach'in ruhtinatar!"

Ylpeä voiton ilo kuvaantui nyt hän kasvoillansa. Hän meni jälleen kuvastimen tykö ja tarkasteli tutkien vieläkin vartaloansa. Sen jälkeen liukui hän ruhtinaallisella ryhdillä ja yhä kurkistaen kuvastimeen takaisin nojatuoliin.

"Maa-kreivi sanoo minulle joka päivä, että minä olen hänestä ihanin nainen koko maailmassa", mutisi hän hiljaa itseksensä. "Ja minä nä'en sen, että niin olenkin. Vieläkin olen kaunis ja vieläkin on minulla voimaa, tehdä hän orjakseni ja vallita häntä. Minun pitää siis käyttää tilaisuutta hyväkseni. Maa-kreivi rakastaa minua. Sitä vakuuttaa hän joka päivä ja rukoilee minun vasta-rakkauttani. Mutta hänen pyytämällänsä tavalla en minä sitä koskaan myönnä. Jopa! Ei Klairon koskaan niin alenna itseään, että hän rupeaisi jollekin ruhtinaalle jalkavaimoksi. Ei; ei koskaan! Mutta voipiko hän minulle jotain muuta tarjota? Hän on minulle sanonut, että hän on naimisissa, mutta vain muodon vuoksi. Hän tuskin tuntee puolisotansa; elää erillään hänestä aina hää-päivästä saakka. Ja että hän vihaa kaikkea huhua ja hälinätä, niin ei hän tahdo laillista eroa."

"Mutta hänen pitää se tehdä", huusi Klairon hetkisen pysähdyksen perästä. "Niin, hänen pitää ottamaan eron puolisostansa, sillä Klairon tahtoo tulla ruhtinattareksi. Klairon on luotu hallitsemaan ja vallitsemaan maita."

"Mutta miten minä pääsen niin pitkälle; Ausbach'in maa-kreivi on ylpeä. Hän ei unhoita koskaan, että hän on nepain Preussin kuninkaalle, jota sitten aina viimeisen pitkän sodan nimitetään Rietriikki Suureksi. Hän pitäisi sitä rikoksena, että hän tekisi näyttelijättären Preussin kuninkaan lailliseksi nepaimen vaimoksi. Mutta asia riippuu siitä, että häntä vähitellen totutetaan siihen, verkallensa, askel askeleelta viedään vihkimä-jakkaralle. Hän aikoo palata Ausbach'iin. Miks'ei pyydä hän minua kanssansa sinne, ystävättärenänsä, sisarenansa asumaan kanssansa? Ah, minä kyllä sitten ohjaisin hänen ajatuksensa niin, että ystävätär, sisar julistettaisiin vihdoin puolisoksi. Nyt pitää ajatella ohjelma, rivakas ja päättävä ohjelma."

Hän nojasi yhä vieläkin kauniin käsivartensa tuolin selkä-lautaa vastaan, antoi päänsä vaipua käsivarrelle, ja niin istui hän pitkän aikaa ajatellen.

"Niin," huudahti hän vihdoin. "Niin sen pitää käymän! Loistolla erkanen minä näyttämöltä. Niin pakoitan minä maa-kreivin tarjoomaan minulle pako-paikan valtakunnassaan. Minä jään hänen tykönsä. Minä totutan hänen vähitellen siihen, että hän ottaa eron sairaasta puolisostansa! ja sitten, — sitten, kun olemme ehtineet niin pitkälle, tulee minusta hänen puolisonsa. Rivakasti asiaan nyt käsiksi vain! Tämä päivä on ratkaiseva päivä. Vielä tänä päivänä pitää sen olla päätetyn. Niin, Klairon! Sonnusta itses miehuudella! Kanna sinun paperi-kruunuja ja laakeri-seppelettäs niin että valloitat itselles todellisen kruunun ja vaihetat lakeris myrtti-seppeleeseen. Ylös, ylös! Käy nyt asiaan käsiksi!"

Ja vakavin askelin lähestyi Klairon pöytää ja soitti kellollaan. "Jaakko!" huusi hän sisälle tulevaa palvelijaa vastaan. "Eikö vielä ole mitään vastausta teaterista tullut?"

"Käskyllänne, Teidän Armonne!" kuului vastaus. "Teateri inspehtori oli juuri äsken täällä ja ilmoitti teaterijohtokunnan puolesta, että tehtyjä säännöksiä ei voitu millään ehdolla muuttaa, ja että Phaedra ehdottomasti näytetään tänä päivänä. Kaikki näytöksen osat, kuten tiedätte, ovat jo jäsenille ja'etut, eikä niissä voitu mitään muutoksia tehdä. Koko kuninkaallinen hovi on tänä iltana läsnä näytelmässä."

"Se hyvä, Jaakko! Lähetä kohta sana herra Varon'ille ja Lekain'ille. Ne herrat pitää pyydetään kohta tulemaan tyköni. Minulla on jotain sangen tärkeätä heille sanottavata, ja pyydän siis erittäin nöyrästi, että he kohta viipymättä tulevat tänne."

Varon ja Lekain, molemmat sen ajan kuuluisimmat näyttelijät, asuivat Klairon'in palatsin läheisyydessä ja olivat siis vähemmässä, kuin kymmenessä minuutissa Klairon'in luona.

"Ystäväni!" huusi Klairon heitä vastaan. "Joko tiedätte sitä kauheata ja hirmuista asiata, jota meille ajatellaan tehdä? Tarkoitin sitä loukkausta, jota meille, teaterin kaunistuksille ja kunnialle ai'otaan tehdä."

"Meitä tahdotaan pakoittaa tunnustamaan varasta, kunniaansa menettänyttä miestä, joka ensin varasti, oli sitten linnassa, sitten palvelijana ja sissinä polisissa, — niin, meitä tahdotaan pakoittaa tunnustamaan häntä toveriksemme, meikäläiseksi!" huusi Varon.

"Meitä vaaditaan näyttämöllä esiytymään yhdessä mokoman kruunun-linnun ja varkaan kanssa", sanoi Lekain ja kohotteli ylen-katseellisesti olkapäitänsä. "Ah, se on ihmeteltävää! Linnan-ruoka on yht'äkkiä huomainnut itsessään kykyä teateriin: Varas pyytää murtaa itsensä taiteelliselle uralle, ja poliisi pitää sitä erittäin sopivana seikkana, asettaa yhden juhdistansa 'Theatre Français'ehen' aivan, kuin määräaikansa palvelleet sotaherrat pannaan yhteisiin virkoihin."

"Ja mekö siihen suostuisimme?" kysyi Klairon säkenöivin silmin. "Pitääkö Phaedra niin häväistämän, että hän rakastaisi rikkojata? Pitääkö Theramen häpeämään turvattiansa, Hippolyte'ä? Pitääkö Theseon oleman isänä kunniansa kadottaneelle, joka ei varastanut sydäntä, vaivasia, viheliäisiä markkoja!"

"Ystävät! Minä kysyn teiltä: pitääkö meidän sitä kärsiä, että taide häväistään ja sen pyhän templin kynnyksiä tahraa mies, jonka edestä taiteen-jumalattarien täytyy täynnä häpyä paeta pois, ja jota Apollo ei koskaan voi tunnustaa opetuslapsuksensa? Varon! Minä kysyn teiltä, suuren Molières'en oppilaalta, tahdotteko pelata Theramen'a, kun Hippolyte'n osaa näyttelee mies, jonka kanssa kanssa-puheissa teaterin ulkopuolella tavattuna te häpeäisitte silmät päästänne, ja jolle te kääntäisitte selkäne, jos hän uskaltaisi puhutella teitä tuttavana? Lekain! Minä kysyn teiltä, mainio taiteilija, joka ei vielä koskaan ole esiytynyt muutoin, paitsi jalona, suurena ja armollisena maailman, katsojain ja itsensä edessä, ja joka puhtaana, virheetönnä ylimmäis-pappina on tehnyt taiteen pyhää uhri-palvelusta Apollon templissä, minä kysyn teiltä, Lekain, tahdotteko näytellä Theseona, kun teille annetaan pojaksi sellainen olento, jonka rikoksia rankaisemaan te ette pyytäisi jumalain vihaa, vaan yksinkertaisesti jättäisitte hänet polisin kynsiin?"

"Mutta ennen, kun vastaatte, kuulkaa, mitä minä teille sanon. Ei koskaan enään Klairon astu näyttämölle Phaedrana, jos nuorukainen, jota hänen pitää rakastaa, on ihminen, jonka läheisyys ja paljas yhteen-sattumus on hänelle jo alentavaista. Ei koskaan anna Klairon pakoittaa itsensä, tunnustamaan rangaistua voroa, poliisi-sissiä taiteen otto-pojaksi. Ja jos taiteen pyhät templin ovet avataan hänelle, niin suljetaan ne ijäksi Hippolyte Klairon'ille! Sitä minun piti sanomaan teille: Vastatkaa te nyt minulle!"

"Minä vastaan teille", lausui Varon, jonka silmät, huolimatta hänen kuudesta-kymmenestä vuodestaan, vielä yhä hehkuivat nuoruuden tulesa. "Te kysytte minulta, josko minä tahdon olla opettaja Theramen'a sellaiselle Hippolyte'lle? En, Klairon, en! Spitalinen älköön lähestykö puhtaita! Rumaa rikosta ei pestä puhtaaksi Apollon taivaisella pappius-päähineellä. Se, joka on saastuttanut kätensä varkaan vehkeissä, älköön tuokokkaan jumalille mitään uhria, sillä he hylkäisivät sellaisen uhrin samoin, kuin minä, Apollon ja musain palvelija hyljään sellaisen Hippolyte'n, enkä tahdo koskaan olla hänelle Theramen'a. Olkoon hän vain tänä iltana Hippolyte'na; mutta mitään Theramen'ea ei hänen pidä näkemään sivullansa! Kuitenkaan ei se ole Varon, suuren Molières'en oppilas. Ja te, minun suuri ja kunnioitettu ystäväni, Lekain, mitä sanotte te?"

"Minä sanon, että orja ja hyljätty roisto älköön panko saastaisia käsiänsä ylimmäis-papin ja jumaloin käsiin", huusi Lekain. "Minä sanon, että minä mieluummin kutsuisin pojakseni sellaisen onnettoman, joka kärsimysten ja musta-sukkaisuuden yllytyksestä on murhannut puolisonsa, kuin miestä, joka omanvoiton pyynnöstä ja näpistelemisen himosta varastaa toisen omaisuutta. Murhaaja voipi, huolimatta rikoksestaan, olla kunnan mies? mutta varas on halpa raukka, joka varastaa itseltään kunnian. Ja kunnioittoman kanssa ei Lekain'ella ole mitään tekemistä. Ei Lekain tule hänen kanssaan näyttämölle. Eikä kellään ole oikeutta, pakoittaa minua häpeällisyyksiin. Minä en näyttele Theseona, jos hän, vitsattu varas ja vanha voro näyttelee Hippolyte'na!"

"Antakaa minulle kätenne, ystäväni!" sanoi Klairon juhlallisesti. "Me seisomme yhdistettyinä lujana liittona, ja vannomme taiteen-jumalattarille, vannomme taiteelle, jonka vihittyjä palvelijoita me olemme, — niin, me vannomme elää ja kuolla taiteen pyhässä palveluksessa, emmekä salli sitä, emmekä anna itseämme häväistä, vaikkapa saisimmekin sen tähden kärsiä vainoa ja rangaistusta!"

"Niin, sen me vannomme!" huusivat molemmat herrat.

"Me vannomme, ett'emme näyttele tänä iltana, jos meitä vaaditaan näyttelemään yhdessä Vautre'n kanssa."

"Niin, sen vannomme me!" kertoivat Varon ja Lekain.

"Me olemme tehneet valamme ja jumalat ja taide ovat sen ottaneet vastaan", sanoi Klairon juhlallisesti. "Nyt tahdomme me levollisina ja seisovaisina odottaa sitä, kun tapahtuu. Menkää nyt kotihinne, ystäväni, ja tehkäämme se, kun tarpeellista, ilmoittakaamme kirjallisesti johtokunnalle, ett'emme me näyttele tänä iltana, ja ett'emme enään koskaan astu näyttämölle, ell'ei Vautre'a kohta eroiteta teaterista."

"Sanokaamme, ett'emme koskaan näyttele hänen kanssansa, samana ehtona", huusi Varon.

"Niin, siin' on kylliksi", sanoi Lekain.

"Hyvä!" sanoi Klairon. "Jos te sen pidätte riittävänä, niin pysykää siinä. Minulle se ei riitä! Jos Vautre jää paikoilleen teaterissa, niin eroan minä. Minä en salli pahantekijän nimittävän minua virka-veljeksensä!"

Hän ojensi Varon'ille ja Lekain'ille kätensä jää-hyvästiksi ja kiirehti sitten kirjoitus-pöytänsä tykö, kohta ylpeästi ja käskäväisesti kirjoittaakseen kuninkaalliselle "Theatre Français'in" johtokunnalle.

"Niin", sanoi hän innollisesti ja pani kirjeen kokoon. "Nyt on arpa heitetty. Minä voitan, kuin taiteilijatar, tahi laskeun minä näyttämön valta-istuilta, noustakseni, jos Jumala suo, noustakseni todelliselle valta-istuimelle."

Hän soitti hätäisesti ja jätti kirjeen kamari-palvelijalle, vietäväksi kuninkaallisen teaterin johtokunnalle.

"Jos kysytään, olenko minä sairas", käski hän, "niin vastaa, että minä olen erittäin terve ja aivan valmis näyttämään tänä iltana, kuitenkin ehdolla, että minun ehtoni ensin täytetään. Joudu nyt ja tuo minulle kohta vastaus asiasta, vaikka minulla olisi vieraitakin luonani."

"Minä toivon maa-kreivin olevan läsnä", sanoi hän hymyillen itseksensä. "Tunnin perästä on Jaakko takaisin, ja siihen aikaan on maa-kreivinkin tapana olla täällä. Vai eikö hän tulisi tänä päivänä? Oiskohan minun eilen osoittamani kovuus ja kylmyys peljättäneet hänet takaisin? Mitä? Oisko hänelle niin helppoa, hyljätä minua? Voidaanko Klairon hyljätä sen tähden, ett'ei hän ole mikään mieliinmukiin menevä kaunotar, jolla olisi jokaiselle rakkauden lorulle hymyily valmiina? Oi, se olisi kauheata, jos minä olisin niin peräti erehtynyt, jos — — — Ah, tuossa seisautuvat vaunut portilleni. Ken voi nyt tulla niin peri aikaisin aamulla — — —"

Klairon unhoitti hetkeksi kuninkaallisuutensa ja syöksähti ikkunaan, kurkistaakseen kartiinien takaa vähän pihalle vain.

"Se on hän! Ne ovat hänen vaununsa," huusi hän voiton riemulla. "Hän tulee tänä päivänä vieläkin aikaisemmin, kuin tavallisesti. Se on ainakin todistuksena siihen, että hän rakastaa minua — — —"

"Hänen kuninkaallinen Korkeutensa Ausbach'in maa-kreivi," sanoi palvelija, avasi kaksois-ovet seljällensä, ja hoikka, nuori, noin kolmen-kymmenen vuotias mies astui sisään, pu'ettuna loistavaan, kullalla koristettuun pukuun. Hänen kasvonsa olivat hyvin setänsä, kuningas Rietriikki II:n näköiset; mutta se juuri puuttui häneltä, joka havaittiin suuren Rietriikin kasvoissa; nimittäin, loistava, neroa täysi katse, ja hänen ihana, lempeä silmäyksensä. Maa-kreivin silmät olivat heikot ja sinertävät; hänen katseensa oli synkkä ja eloton. Ja jos joskus hymy leikki hänen huulillansa, niin oli se ainoasti suru-mielinen hymyely, joka ainoasti kohteliaisuudesta joskus ilmestyi, sitä pikemmin taas haihtuakseen.

Klairon kiirehti maa-kreiviä vastaan suurimman ihmettelemisen katseella.

"Teidän kuninkaallinen Korkeutenne ei ole siis vielä matkustanutkaan?" kysyi hän ihmetellen. "Te olette siis hyljänneet julman aikomuksenne, ett'ekä vielä matkustakaan synkkään, kylmään Saksaan takaisin?"

"En ole muuttanut päätöstäni," sanoi kreivi ja suuteli hänen kättänsä. "Mutta minä en voinut, enkä tahtonut matkustaa, ilman teitä näkemättä vielä kerran, ja ottamatta jää-hyväisiä teiltä."

"Jää-hyväiset," huokasi Klairon. "Ah, sitä suruista sanaa, ja voi niitä vaivasia, joiden täytyy sanoa se sana! Mutta vieläkin valitettavimmat ovat ne, joiden täytyy ottaa vastaan se sana. Oi, ruhtinaani! Ihminen tottuu pian onneensa; mutta katkeruudella se jättää sen! Minä olin onnellinen siinä suuressa tiedossa, että olin ylevän, jalon maa-kreivin ystävydessä; että minä, raukka, en koskaan ajatellut sitä, että kerran kadottaisin kalliin ja rakkaimman ystäväni. Ja nyt se 'kerran' on käsissä, joka minut erottaa teistä."

"Minä en voisi elää enään tämän päivän jälkeen," sanoi kreivi juhlallisesti, "ell'en minä tietäisi jälleen-näkemisen päivän kohta taas koittavan. Minä riennän nyt vain muutamiksi viikoiksi maahani, ratkaistakseni vain muutamia tärkeitä hallinnollisia asioita; mutta sen jälkeen palajan minä taas Pariisiin, se on: teidän tyköne!"

"Kuka tiesi, ette minua sitten enään löydä," huokasi Klairon.

"Minä löydän teidät, vaikka olisitte paennut maailman ääriin," huusi maa-kreivi. "Onhan rakkaudella se taivaallinen voima, että se voittaa kaikki vastukset, ja pilkkaa kaikkia esteitä. Minä löydän teidät, Klairon!"

"Mutta mahtaiskohan Teidän kuninkaallinen Korkeutenne sitä uskaltaa?" kysyi Klairon suruisesti. "Eiköhän lopuksi kuitenkin teidän puolisonne kyöneleet ja valituksensa eron tähden teistä, voittaisi hyvää ja jaloa sydäntänne? Ettekö puolisonne tähden hyljäisi ja välttäisi ystävä-raukkaanne Klairon'ia ja jäisi kotihinne mahtavaan pää-kaupunkiinne, ja antaisi alamaisillenne harvinaista esimerkkiä onnellisesta avio-elämästä valta-istuimella?"

"Puolisoni ei minua kiusaa kyynelillään eikä rukouksillaan," vastasi kreivi synkkänä. "Hän tietää, ett'en ole koskaan rakastanut häntä, ja hänen kiviseen sydämeensä ei pysty rakkaus. Kun minä olin vielä melkein sanoen poika, pakoitti minun isäni minua tähän avioliittoon, kivuloisen ja ruman Koburg'in prinsessan kanssa. Minun oli ainoasti valitseminen vankeuden ja tämän liiton välillä. Minä olin, kuten sanottu, vielä poikanen, ja minun peljästynt sydämeni vapisi isäni vihaa ja uhkaavaa kovaa vankeutta. [Memoirs of the Marggravine of Ausbach. I. 131.] Lapsellisessa hulluudessaani annoin minä niin peljättää ja sitoa itseni ijankaikkisiin kahleisiin, turvatakseni personallisen vapauteni."

"Mutta samassa, kun minä sen tein ja otin Koburg'in prinsessan puolisoikseni, tunnustin minä hänelle peittelemättä, ett'en minä rakastanut häntä, enkä koskaan tulisi rakastamaan häntä."

"Ah, minä olin kevytmielinen! Minä luulin tällä puolen tuntia ennen vihkimistä tehdyllä tunnustuksellani saattavani hänet jaloon ja miehuulliseen päätökseen, nimittäin siihen, että hän, pelastaakseen itsensä ja minut kauheasta rakkaudettomasta aviosta, olisi vihkimä-jakkaralla hyljännyt minut ja papin kysymykseen 'tahdotko' vastannut vakavasti ja kovalla äänellä 'en.' Mutta hän ei tehnyt sitä. Hän otti minut. Mutta samassa silmän-räpäyksessä, kun hän sanoi päättävän sanan 'otan', vannoin minä itsekseni, ett'ei hän sittenkään koskaan tulisi olemaan puolisoni, vaan että hän olisi minulle ainakin vieras."

"Minä olen uskollisesti pitänyt valani. Koburg'in prinsessa kantaa minun nimeäni; mutta hän ei ole puolisoni, ei ystäväni, eikä matka-toverini elämässä. Minä en tiedä mitään hänestä, eikä hän minusta. Kun minä olen Ausbach'issa, niin näemme me toisemme ainoasti päivällis-pöydässä, koko hovin läsnäollessa, ei koskaan kahden-kesken. Sanaakaan emme koskaan toisillemme puhu, paitsi asioissa, jotka koskevat seurustelu-elämän yleisiä kohtia."

"Mutta eihän se ole mikään avio-liitto!" huudahti Klairon. "Onhan se vain rasittava kahle, jonka Teidän kuninkaallinen Korkeutenne pitää mitä pikemmin viskaamaan pois päältänsä. Te olette sen velka-pää maallenne, ja alamaisillenne, kallihimpani ja rakkahimpani ruhtinaani! Teidän pitää ottaa pois mokomalta sairaloiselta ja lemmeettömältä prinsessalta, jolle olette antanut ainoasti nimenne, ettekä sydäntänne, — ottaa myöskin pois jalo ja kallis-arvoinen nimennekin. Ken hyvänsä, vaikka kuinkakin kaunis ja kuinkakin ylpeä prinsessa, tuntisi itsensä onnelliseksi ja kunnioitetuksi, saada sitä kantaa; päästä puolisoiksi ruhtinaalle, joka ei ainoasti kasvoiltaan, vaan myöskin sielun ja sydämen jaloin ja ylevän ominaisuuksien puolesta on suuren setänsä, Preussin kuninkaan kaltainen."

"Ei", sanoi kreivi totisesti ja vakaasti: "Ei; minä kärsin nuoruuden erehdyksestä loppuun asti. Minä olen itse siihen syypää, ja sen tähden pitää minun siitä kärsimäänkin. Kun ei minulla ollut miehuutta seisoa isäni vihaa vastaan, ja asettaa omaa tahtoani hänen tahtoansa vastaan, niin pitää minulla nyt sen tähden olemaan miehuutta, kantaakseni levä-peräisyyteni seurauksia niin kauan, kuin Jumala sen tahtoo. Minä olen Jumalan ja ihmisten edessä Koburg'in Klotilda-prinsessan puoliso. Niin kauan, kuin hän elää, olen minäkin velvoitettu tunnustamaan hänet puolisoikseni ja sellaisena pitämään ja puollustamaan häntä." [Maa-kreivin omat sanat. Katso: Memoirs of the Marggravine of Ausbach. Vol. I, 130.]

"Ei", huusi Klairon vihaisesti. "Ei! Teidän Korkeutenne sallii jalon sydämensä jalouden vietellä itsensä uhriksi, jota prinsessan ei sovi vaatia, eikä kansanne sallia. Te ette ole ainoasti oman persoonallisen onnenne, vaan myöskin kansanne ja maanne onnen tähden velka-pää rikkomaan luonnottoman avio-liiton ulkonaiset siteet, mennäksenne uuteen lailliseen avio-liittoon, ja antamaan kansallenne, jota nyt uhkaa pahimmistakin pahin, se, että se joutuu kerran vieraan ruhtinas-suvun perinnöksi, — niin, antamaan kansallenne ruhtinatar, joka sitten lahjoittaa maallenne perijän, laillisen perijän."

"Ah, ei se ole mikään hauska tehtävä, olla hallitsevana ruhtinaana," vastasi kreivi, "että sitä haluaisin pojalleni jättää. Kuka tietää, vaikka ma itse jo pudistan päältäni mokoman vaikean tehtävän, ja alamaisten verosta pidän parempana, olla oma herrani." [Ausbach'in maa-kreivi möi sittemmin maansa Preussin kuninkaalle ja vetääntyi miljonan talarin vuotuisella eläkkeellä yksinäisyyteen ja eli Englannissa.]

"Mutta älkäämme enään puhuko näistä ikävistä asioista. Minä ilmoitin aviolliset suhteeni teille ainoasti siinä tarkoituksessa, ett'ette soimaisi minua uskottomuudesta aviossani, että uskallan rakastaa teitä ja myöskin sen suoraan sanoa teille."

"Niin, Klairon! Minä rakastan teitä, ja rakkaus johdattaa minut kyllä pian luoksenne takaisin. Mutta ett'ette te jumaloittu, ympäri liioitteleva, suloinen Klairon, minua, poissa ollessani unhoittaisi, vaan olisitte vaadittu edes joskus muistamaan minua, toin minä teille jotakin, jota teidän pitää vannoa kantaa, eikä tosiaan ottamaan pois ranteestanne siihen asti, kun minä palajan! Te olette aina kieltänyt ottamasta minulta mitään lahjaa; mutta tätä ette saa kieltää; tämä teidän pitää ottaa vastaan."

Ja kreivi otti liivinsä taskusta punaisen sahviანი-nahkaisen kotelon ja antoi sen Klairon'ille.

Klairon otti kotelon ja avasi sen.

"Teidän valo-kuvanne," huusi hän iloisesti. "Ah, niin hyvin onnistunut ja niin ihana valo-kuva!"

"Eikö tosi, Klairon? Te lupaatte kantaa sen ranteessanne?"

"Niin, oikein!" huokasi Klairon. "Onhan se ranne-rengas. Tähän asti huomasi vain valo-kuvan. Nyt vasta näen, että se on kallis-arvoinen ranne-rengas. Seppele ihanimmista hohto-kivistä ympäröi korkean ystäväni kauniita kasvoja. Voi, miten ihanina nämät kivet kiuluisivat, ell'eivät ne ympäröisi tätä valo-kuvaa! Mutta teidän silmäinne loistossa kadottavat kauniimmatkin hohto-kivet kiiltönsä ja arvonsa."

"Ah", jatkoi hän iloisena samassa, kun hän likemmin tarkasteli ranne-rengasta. "Valo-kuvan voi ottaa pois hohtoisesta kätkestänsä. Nyt on se yksinkertainen, kapea, kultareunainen muistosäiliö, jonka voi rauhassa kantaa sydämmellensä. Ah, mun kallis, ruhtinaallinen ystäväni! Nyt otan minä ilolla teidän valo-kuvanne lahjaksi. Antakaa hohto-kivinen ranne-rengas puolisolenne. Hän iloitsee kyllä kallis-arvoisesta koristeesta; sillä se on ruhtinattarelle tehtykin. Mutta lahjoittakaa minulle tämä rakastettava ja kaunis kuva. Minä lupaan, ett'en koskaan jätä sitä luotani, vaan kannan sitä siksi, kunnes rakkaan kuvan verosta itse jalo ja kunnioitettava juuri-kuva tulee taas tervehtämään minua."

"Te olette ihmeellinen vaimo", lausui kreivi ja katseli häntä rakkailla katseilla. "Minä annan teille hohto-kiviä, joista, kuten sanotte ruhtinatarkin iloitsis saadaksensa, ja te ne hyljätte."

"Minä hyljään hohto-kivet, mutta iloitsen teidän kuvallenne", sanoi Klairon loistavalla hymyllä. "Mitä minä hohto-kivistä huolin? Niitä minulla on enemmän, kuin tarpeeksi; sillä paljon on herroja, jotka ovat niin lempimielisiä, että he suosivat Klairon'ia, ja jotka luulevat hohto-kivillä voivansa ostaa hänen rakkauttansa. Minä otan vastaan kaikkia heidän koristuksiaan; mutta minä otan niitä niiltä, jotka ovat minusta saman-tekevät. Ja siitä tulee se, että minulla on paljon koristeita ja kalliita-kiviä. Minulla on aina tähän saakka annettu toinen kallis-arvoinen koriste toisen perään, enkä minä ole niitä tähän asti halveksinut. Mutta teiltä, Teidän Korkeutenne, en minä ota mitään koristetta."

"Klairon!" huudahti kreivi iloissansa. "Se on siis tosi, ett'en olekaan teille saman-tekevä. Te ette aseta minua muiden ihantelijainne ja kosijainne rinnalle? Te — —"

Samassa avaantui ovi kiireisesti ja kamari-palvelija tuli sisään.

Klairon kääntyi häneen ylpeän ja vihasta hehkuvan näköisenä.

"Uskallatko sinä tulla sisälle, kun hänen Korkeutensa on täällä?" kysyi hän kiivaasti.

"Antakaa anteeksi!" änkytti Jaakko katuvaaisena. "Mutta minun piti saattamaan teille herra tirehtöörin vastaus. Minulla oli kunnia jättää teidän armonne kirje herra tirehtöörille. Hän luki sen tarkkuudella, kääntyi sitten minuun ja hänen silmänsä säkenöivät vihasta. 'Sanokaa neiti Klairon'ille', huusi hän, 'että minulla on kyllä neuvoja, pakoittaa häntä täyttämään velvollisuutensa, ja että minä käytän myöskin neuvojani häntä vastaan. Hänen pitää näytellä tänä iltana. Hänen pitää näytellä Phaedrana ja Vauture näyttelee Hippolytena. Sanokaa se neidillenne!'"

"Ja mitä muuta?" kysyi Klairon, pitäen ylevän ja ylpeän ryhtinsä.

"Sallittiinko sinun rauhassa lähteä, tuodakses tätä sanomaa minulle?"

"Ei, teidän armonne! Tirehtööri pani kaksi-kymmentä miestä vartijana seuraamaan minua kotihin, ja samat miehet ovat nyt miehittäneet kaikki palatsinne sisään-käytävät. He sanovat, ett'eivät he estä ketään menemästä sisälle ja ulos; se on ainoasti neiti Klairon, joka ei saa lähteä kotoonsa."

"Se hyvä, Jaakko! Saat mennä", sanoi Klairon, ja viittasi palvelijata kuninkaallisella liikunnolla, jättämään huonetta.

"Mutta Jumalan tähden!" huusi herra hämmästyneenä. "Mitä tämä merkitsee? Millä oikeudella teitä uskalletaan loukata? Omassa palatsissanne pitää teitä vankina?"

"Millä oikeudella?" huusi Klairon uhkealla, täydesti kuninkaallisella arvollisuudella. "Sillä oikeudella, jota raaka, eläimellinen väki-valta uskaltaa käyttää taidetta ja neroa vastaan! Minua tahdotaan pakoittaa näyttelemään sellaisen miehen kanssa, jota minä halpana pidän. Minua tahdotaan hävääsemään pyhää taidetta, jota minä palvelen siten, että minä kärsisin kunnioittoman konnan rinnallani pyhässä templissä."

"Mutta se ei tapahdu koskaan. Klairon ei anna alentaa itseänsä. Minä olen yksinäinen, turvaton

vaimo. Ei minulla ole sotamiehiä, jotka taistelevat puolestani, eikä lakia, joka minua suoja. Mutta sittenkin otan minä taistelun merkiksi viskatun rukkasen ja sodin pyhää sotaa raakalaisia vastaan ja taiteen taistelua eläimellistä väki-valtaa vastaan. Kiirehtikää, ruhtinas! Jättäkää minut! Matkustakaa kohta nyt, ett'ette tarvitse olla todistajana siihen surulliseen näytökseen, jota täällä tänä iltana näytellään. Minua tahdotaan pakoittaa näyttelemään; mutta minä en anna pakoittaa itseäni. Vetäkööt he minut raa'alla roistojen käsi-voimalla näyttämölle; samalla voimalla, jolla he ovat piirittäneet huoneeni; mutta puhumaan he eivät voi minua pakoittaa. Ihmiselle voidaan tehdä väki-valtaa; mutta ei taiteilijattarelle. Minä en näyttele tänä iltana, vaikka saisinkin viettää elämäni vankeudessa Bastiljissa." [Niin nimitetään ranskalaisten surkeasti kuuluisata vankihuonetta Parisissa. Suom. muist.]

"Voikaa hyvin, kallis, jumaloitu ruhtinaani! Varjelkoon Jumala Teitä kaikilla teillänne! Muistakaa minua; mutta älkää surko minua kuitenkaan! Klairon ei petä koskaan itseään, eikä pyhää taidetta. Vaikka turvaton vaimo, niin taistelen kuitenkin urhokkaasti vihollisiani vastaan. Minä voin joutua tappiolle tässä taistelussa; mutta nöyrytmään minua ei saada. Tämä on hyvästi-jättöni! Joutukaa, ruhtinas! Jättäkää minut!"

"Kyllä! Minä kiirehdin!" sanoi kreivi: "Minä jätän teidät; mutta en sen tähden, että matkustaisin pois, vaan toimimaan puolestanne. Minä tahdon osoittaa heille, ett'ette ole hyljätty ja turvaton. Käykööt vihollisenne kimppuunne, niin ystävänne suojelevat teitä. Hyvästi, Klairon; mutta hetkeksi vain! Minä en jätä Parisia ennen, kuin te olette pelastettu vihollisistanne."

"Ah!" huusi Klairon ja katseli ilosta loistavin silmin hänen jälkeensä.
"Minä voitan tarkoitukseni. Minusta tulee Ausbach'in maa-kreivitär!"

2.

Ehtoolla.

Taaskin olivat "Theatre Français'in" kaikki paikat täytetyt; taaskin samoin, kuin kaksi-kymmentä vuotta sitten, jolloin Klairon näytteli ensimmäisen kerran Phaedrana omituisessa puvussansa; — niin, taaskin odottivat katsojat suurella uteliaisuudella näytelmän alkua; ja taaskin kulki Klairon'in nimi kaikkein huulilla, ja hänestä puheltiin parter'illa ja looseissa, parketilla ja ylimyöten amphiteaterilla. Outo huhu epäsovusta Klairon'in ja teateri-johtokunnan välissä oli levinnyt Parisissa, ja oltiin tietävinänsä, että Klairon oli kieltäytynyt näyttelemästä Phaedrana, ja että kuninkaallisten näytöntöjen johtokunta oli väki-vallalla tuottanut Klairon'in, sotamiesten mahdilla teateriin, ja että samoin oli myöskin tehty näyttelijöille Varon'ille ja Lekain'ille.

Kaikki olivat siis erittäin uteliaat ja odottivat; kaikki toivoivat vakuutusta siihen, miten paljon huhussa oli perää ja miten paljon siihen oli valetta lisätty. Ei milloinkaan ennen oltu, ei edes niinäkään ehtoina, jolloin Klairon näytteli jotain uutta kappaletta, suuremmalla maltittomuudella odotettu näytöksen alkua, kuin juuri tänä iltana.

Viimein kuultiin soitettavan merkiksi ja esiriippu kohosi, Hengittämättömällä hiljaisuudella kurkistivat katsojat näyttämölle.

Siinä seisoivat Hippolyte, uusi näyttelijä Vautre, ja vasta-päätä häntä synkkänä ja vihasta säihkyvillä silmillä opettajansa Theramen, katsojain moni-vuotinen lemmikki Varon.

Mutta Varon'in takana seisoivat neljä sotamiestä, kivärit olalla.

Kun katsojat vielä ihmetellen tähytivät sotamiehiä, mokomia näyttämön nurkka-vieraita (statisteja), niin alkoi Hippolyte puheensa. Ei kukaan ollut sitä huomaavinsa. Kaikki odottivat vain maltittomina Hippolyten viimeistä sanaa, josta Theramen'in piti aloittaa.

Nyt vaikenet Hippolyte ja Theramen'in piti aloittaa.

Mutta Theramen vaikenet. Turhaan kertoi Hippolyte viimeisiä sanojansa — — — Theramen ei vastannut häntä. Hän tähytti vain Hippolyte'ä sanomattomasti halveksivalla katseella. Theramen'in silmät puhuivat; mutta huulensa jäivät äänettömiksi.

Silloin tuli kulissien takaa kuninkaallinen santarmien upsieri ja käsi ojennettuna ja kasvot sotamiehiin käännettyinä käski hän kovalla äänellä: "kuninkaan nimessä: vangitkaa näyttelijä Varon, ja viekää hän Bastiljehen!"

Sotamiehet lähestyivät Varon'ia ja ojensivat kätensä hänen puoleensa, aikeessa tarttua häneen. Mutta Varon tarkasti heitä hehkuvin silmin ja ylpeällä arvollisuudella, otti askeleen taakse-päin ja ojensi

kätensä heitä kohti ikään, kuin puollustaakseen itseänsä. Sitten kääntyi hän ympäri, käski kädenviittauksella sotamiehiä seuraamaan itseänsä, ja meni hitaasti ja ylpeästi aivan, kuin hallitsija kulissien taakse; ja sotamiehet seurasivat häntä aivan, kuin olisivat olleet hänen nöyrimpiä palvelijoitansa.

Katsojat, jotka aina tähän saakka olivat pysyneet hiljaisina uteliaisuudesta, hämmästyksestä ja pelvosta, heräsivät ikään, kuin unesta ja alkoivat kovasti taputtaa käsiään ja huusivat: "Varon, Varon!"

Mutta yht'äkkiä vaikenivat he huutamasta; sillä näyttämölle astui toinen Theramen, joka alkoi korkealla, maltillisella ja rauhaisella äänellä lausua osaansa.

Mykkinä hämmästyksestä ja uteliaisuudesta ei kenkään uskaltanut häntä häiritä. Mutta miten paljon tahansakin Vauture ponnisteli voimiansa, voittaaksensa katsojain suosiota, ja vaikka hän todellakin osoitti suurta mestarillisuutta, niin vaikenivat katsojat sittenkin suosionosoituksista. He eivät pitäneet hänestä vaaria laisinkaan, eivät osoittaneet hänelle tyytyväisyyttä, eikä tyytymättömyyttäkään. He eivät huolineet saapuvilla olevista; vaan kuiskuttelivat keskenänsä: "mahtaakohan Klairon näyttellä? Mahtaakohan häntäkin seurata sotamiehet? Ja vankitaankohan hänkin näyttämöllä?"

Nyt loppui parhaillaan näytettävä kohtaus. Oenone riensi näyttämölle ja ilmoitti Phaedran tulevan. Hippolyte (Vauture) vetääntyi takaisin, ja tuskin oli hän Theramen'in kanssa kadonnut, niin Phaedra (Klairon) astui esiin.

Niin aivan! Häntäkin seurasi neljä sotamiestä, jotka asettuivat siiville, pitkin kulisseja. Mutta hyväksymisen ja hämmästyksen sohina kuului nyt kaikkialta; sillä Phaedra ei ollutkaan ääneti, vaan hän puhui.

Klairon oli muuttanut aikeensa; ja kun Varon'ia vietiin Bastiljehen, kuiskasi Klairon hänen korvaansa: "Minä kosten kauheasti kaikkein kolmen edestä! Minä selitän katsojille, sillä he eivät tiedä, minkä tähden me emme tahdo näyttellä. Minä näyttelen aina ratkaisevaan kohtaukseen saakka."

Ja tämän tuuman mukaan näytteli Klairon. Kaikella sillä innolla, ylevyydellä ja runollisuudella, johon hänen neronsa kykeni, näytteli hän mainion kohtauksensa Oenone'n kanssa, eikä milloinkaan edes häneltäkään oltu kuultu mainiota: "C'est toi qui l'as nommé" suuremmalla innolla, suuremmalla tuskalla ja ihastuksella, kuin juuri tänä iltana.

Ihastuneina, innostuneina, riemuitsivat katsojat suosikkiansa vastaan suostumuksen jyryllä; ja kun Klairon suuren kohtauksensa lopulla vetääntyi takaisin ja kun esi-riippu laskeentui, niin huusivat ihastuneet katsojat niin kovasti ja niin raivoisasti Klairon'ia, että hän vihdoin tuli vastaan ottamaan niitä tervehdyksiä, kukkais-kimppuja ja runoelmija, joita satamalla satoi hänen päällensä kaikilta puolilta.

Melkein huomaamattomina ja havaitsemattomina menivät toisen näytöksen ensimmäiset kohtaukset. Ei kenkään kuullut Hippolyte'ä, ja hänen rakkauden-kohtauksensa Aricia'n kanssa ei herättänyt mitään myötä-tuntoisuutta katsojissa. Odotettiin vain Klairon'ia, ainoasti häntä. Halaittiin nähdä häntä mainiossa kohtauksessaan Hippolyte'n kanssa.

Nyt oli hetki tullut. Nyt horjueli Phaedra perältä esiin, nojaten Oenone'n käsivartta vasten ja neljä sotamiestä asettui taaskin paikoilleensa.

Nyt seisoi Phaedra Hippolyte'n vastassa; nyt kääntyi hän hänen puoleensa. Mutta syvästi halveksivalla muodolla, ja vihasta hehkuvalla katseella katseli hän (Phaedra) häntä kasvoihin.

Niin seisoi Phaedra mykkänä, mutta hirmuisella, ruhjovalla ryhdillä ja katseella jaloissa kuninkaallisissa kasvoissansa vasta-päätä kalpenevaa, horjuvaa Hippolyte'ä. Sen jälkeen kääntyi hän ruhtinaallisella liikunnolla sotamiehiin päin.

"Vangitkaa minä!" huusi hän kovalla ja käskevällä äänellä. "Vangitkaa minä ja viekää minä vankeuteen. On parempi antautua vapa-ehtoiseen vankeuteen, kuin olla vaadittu kärsimään pahan-tekijän saastuttavaa läheisyyttä."

Hurjistuneena ja raivon ja kauhistuksen huudahduksella syöksyi Hippolyte häntä vastaan, mutta sotamiehet pitivät hänet hänestä erillänsä. He asettauvat hänen ja Klairon'in väliin, joka rauhallisena, ylevänä ja ylpeänä kulki hitain askelin näyttämön ylitse, ja vetääntyi aivan kuin vangittu kuningatar vartijainsa seuraamana takaisin isolle sisään-käytävälle.

Katsojat raivosivat ja kirkuivat hänen takanansa ja huusivat myrskyisellä metelillä hänen nimeänsä. Mutta Klairon ei voinut totella heitä: sotamiehet seisoivat muurina hänen takanansa ja estivät häneltä takaisin-pääsön.

Mutta Klairon meni eteen-päin aivan, kuin omasta tahdostansa. Hän meni ovelle, joka päättää kulissi-maailman näyttämön takana.

Samassa lähestyi Lekain vastaiselta suunnalta, täydessä Theseon puvussa. Rauhallisella, jalolla käytöksellä lähestyi hän Klairon'ia ja tarjosi hänelle käsivartensa.

"Herra!" sanoi hän hymyten ja kääntyi upsierin puoleen, joka juhlallisella virkamies-ryhdillään kulki Klairon'in vierellä. "Älkää vihastuko kuningas Theseolle, että hän seuraa korkeata puolisoitansa hänen vaikealla matkallansa. Jalo kuningatar Phaedra on viaton siitä raskaasta rikoksesta, josta häntä solvataan. Hän on nyt juuri kaiken kansan edessä todistanut viattomuutensa ja siveytensä, eikä häntä siis enään voida syyttää rikoksellisesta rakkaudesta poika-puoleensa. Hän on julkisesti koko maailman edessä osoittanut, ett'ei hän rakasta Hippolyte'ä, vaan kammoksuu ja halveksuu häntä. Hän ei ole siis ainoasti puhdas minun silmissäni; vaan minä vielä päälle-päätteeksi kunnioitan häntä sen halveksumisen edestä, jota hän osoitti kelvottomalle pojalleni."

"Tulkaa, kuningattareni ja puolisoni! Minä seuraan teitä. Mihin ikänä teitä viedäänkin, niin olen minä luonanne, jalo, taivahainen Phaedra'ni!"

Upsieri ei uskaltanut sysätä Lekain'ia sivuun, vaan täytyi sallia heidän yhdessä käyvän ulos ja tulla niin portilla odottaville vaunuille, joiden piti viemään heitä Bastiljehen.

Puolen tuntia sen jälkeen istuivat kolme pahan onnen lintua, Klairon, Varon ja Lekain yhdessä isossa komeissa niin nimitetyissä Bastiljen vieras-huoneissa. Näihin "vieras-huoneisiin" pantiin sellaisia vankeja, joiden viipyminen Bastiljessa ei ollut määrätty miksikään määrätynsi ajaksi ja joita ei vielä oltu tuomittu, vaan ainoasti syytetty, ja joilla sen ohessa oli kyllä rahoja, maksaa sitä kallista huoneen-hyyryä ja niitä kalliita ruoka- ja juoma-rätinkejä, joita tässä kaikista kalleimmassa ravintolassa vaadittiin. Klairon oli itsellensä ottanut kaikista kauneimman näistä vieras-huoneista; olipa vielä kuvernöörin keittäjältä tilannut erinomaisen ehtoollisen kolmelle hengelle ja kutsunut molemmat ystävänsä, jotka asuivat yhdessä Klairon'in huoneen vieressä kanssansa ruualle.

Ehtoollista ei tarvinnut kauvan odottaa, sillä että Bastiljen vieras-huoneissa siihen aikaan asui hyvin usein prinssiä ja muita suuria herroja, oli kuvernöörin keittäjä aina valmis sellaisiin "herras-ehtoollisiin", eikä Klairon'in tilaus häntä siis laisinkaan hämmästyttänyt. Ruu'at olivat oivallisia, viinit valituita ja kuohuva sampanja houkutteli itse Klairon'inkin kalveille kasvoille pian poistuvan punarusun.

"Ystäväni!" huusi Varon sitten, kun hän oli multasienillä täytetyn fasanin puolikkaan laittanut lautasellensa. "Olempa pitkällä ja moni-vaiheisella elämäni ajalla koettanut jos jotakin; mutta sen minä tunnustan, että tämä on oivallisin ja parhain kaikista, mitä olen kokenut. Taiteen marttyreina tulimme me Bastiljehen ja huomaamme nyt kerrassansa, että olemmekin tulleet paratiisiin, jossa paistetut fasanit lentävät suoraan suuhun, sampanja lähteet lirisevät ja vaahtoovat ja ruskean-kellertävät kulta omenat heloittavat ja tuoksuvat, — joita päälle-päätteeksi voipi syödäkin, ilman että hyvä orpana käärme sen tähden viettelee sillä, ja ilman pelkoa, että Isä Jumala ajaa meitä ulos tästä paratiisista."

"Päin-vastoin", sanoi Lekain naurahtaen, "tämän paratiisin isä, Bastiljen herra kuvernööri, ei ole laisinkaan taipuvainen ajamaan meitä täältä pois, eikä sittenkään, vaikka me katuvaissina viskautuisimme, kuin käärmeen vietellyt ja rukoilisimme ulos ajamistamme. Minä pelkään, että me kylläkin kauvan saamme viipyä täällä ja kerkeämme sillä ajalla kyllä maistella hyvän- ja pahantiedon puusta siksi, että ymmärrämme, ett'emme olekaan paratiisissa, vaan suoraan sanoen vankeudessa. Ylpeä teaterin-tirehtöörimme, hyvä herra kreivi d'Albert oli peräti julmistunut ja uhkasi täydellä todella, antaa meidän kuitenkin viipyä vuoden ajan Bastiljessa."

"Ja minä sanon, ett'emme viivy täällä päivääkään, eikä edes yötäkään", sanoi Klairon, ylpeästi hymyten.

"Miten niin? Eikö yötäkään?" kysyi Varon ihmetellen. "Tuumaatteko, suloinen Klairon, että ehtoollisen syötyämme jätämme tämän kauniin huoneen, kiitämme hyvää isäntäämme, kuvernööriä hänen ystävällisestä vastaan-otostansa, menemme ulos vaunuihimme ja ajamme kotiiimme?"

"Melkein niin minä tuumin", sanoi Klairon, "vaikk'en minä nyt juuri väitä niin, että me kohta syötyämme lähtisimme täältä. Mutta yötä emme viivy täällä. Kello tuolla uunin otsalla lyöpi juuri kymmenen. No, niin! Minä väitän, että me vielä ennen puoli-yötä olemme vapaat ja viedään voittoriemulla täältä."

"Ah, olispa se ihanata!" huokasi Lekain. "Minä tunnustan heikkouteni: vanki-huoneen ilma tekee minut noloksi; se ärsyttää minussa epäilystä, pöhkömyydestä ja haja-mielisyyttä. Nämät seinät, olkootpa kuinka kauniit hyvänsäkin, näyttävät minusta olevan täyteen kirjoitetut näkymättömillä kirjaimilla ja kertovan minulle surullisia epä-toivon tapauksia tämän huoneen entisistä asukkaista. Ken tietää, vaikka rauta-naamari mies, josta Voltaire nykyisin on kirjoittanut, olisi asunut juuri tässä huoneessa, vaikka — — —"

"Jumalan tähden, onneton, älkää turmelko surullisilla tutkisteluillanne tärkeätä ruu'an sulattamiseen tarpeellista tuntia ehtoollisen jälkeen!" huusi Varon ja laski kiireisesti kätensä Lekain'en käsivarrelle. "Mutta sanokaa, suloinen Klairon, uskotteko todellakin, että me vielä tänä iltana vapautetaan täältä?"

"Minä olen täydesti vakuutettu siitä. Vihollisemme ovat tuoneet meidät tänne Bastiljehen; mutta ystävämme pelastavat meidät täältä."

"Ah, ystäviltäni en minä paljoa toivo", huokasi Lekain, "sillä he eivät ole tarpeeksi väkevät, tekemään poliisimestarin vihaa voimattomaksi. Ja häntähän me olemme tölväisseet otsaan, että olemme kieltäneet tunnustamasta erästä hänen juhtaansa taide-toveriksemme."

"Ja mitä minun ystäviini tulee", sanoi Varon, "niin en tiedä heistä yhtään, jonka uskollisuuteen ja kestäväisyyteen voisin luottaa, paitsi karhujani. Mutta he taas puolestansa ovat hyvinkin tyytyväisiä, jos minä pakoitetaan täällä viipymään jonkun aikaa ja he niin muodoin pääsevät antamasta minulle lisää velaksi"

"Mutta minulla on mahtavia ja uskollisia ystäviä", lausui Klairon; "ystäviä, jotka pitävät sitä häpeänä Ranskalle, että meitä, taiteen sankareita loukataan ja ahdistetaan, ja meidän kanssamme itse taidetta. Ja he käyttämät siis kaiken voimansa, pelastaaksensa meitä vielä tänä ehtoonä tästä kelvottomasta tilasta. Minä kerron teille sen, minä olen vakuutettu siitä, että emme yötäkään tarvitse nukkua tässä kurjuuden ja kärsimysten pesässä. Olkaamme siis ainakin puoli-yöhön yhdessä ja odottakaamme rauhallisesti sitä, kun tapahtuupi."

"Niin, me olemme yhdessä niin kauvan", sanoi Varon vilkkaalla ja elävällä tavallansa. "Ja koska me nyt kerran, joka kuitenkin peräti harvoin tapahtuu, olemme yksinämme Klairon'in, meidän jumaloidun Klairon'imme kanssa, niin uskallan minä tehdä pienen pyynnön, joka jo sangen kauvan on ollut mielessäni; minä uskallan panna pyyntöni Klairon'in armoon."

"Minä myöskin tahdon käyttää hyväkseni tätä onnellista hetkeä", sanoi Lekain. "Minä myöskin panen kysymyksen jumalattaremme etehen."

"Äh, petturi!" sanoi Varon. "Te tahdotte tehdä samaa, kuin minäkin; mutta ettepä kuitenkaan kerkeä toki ennen minua. Minäpä ensiksi suuni aukasin. Klairon'in pitää tehdä oikeus ja huomata ensiksi minun pyyntöni."

"Ensiksi tahdon minä kuulla teidän pyyntönne, Varon, ja sitten teidän kysymyksenne, Lekain", sanoi Klairon. "Puhukaa siis te, Varon, ja sanokaa, mitä pyydätte minulta?"

"Pyydän, rukoilen, Klairon, että kerrotte minulle kertomuksen onnettomasta kreivi S:t Audème'sta, josta paljon on puhuttu, ja jonka minä sitten vasta voin uskoa, kun kuulen teidän vakuuttavan sen todeksi."

Klairon'ia kohtasi huomaamaton vavistus ja hänen poskensa saivat heikon purppura-punan; mutta hän kääntyi kuitenkin huomattavalla maltillisuudella Lekain'en puoleen.

"Ja te, ystäväni", sanoi hän, "mitä te tahdotte kysyä minulta?"

"No, perhana!" huudahti Lekain hymyellen, "minä tahdoin kysyä teiltä, ihanin ihanimmistakin, tokko satumainen kertomus kreivi S:t Audème'sta perustuu totuuteen, tokko vielä todellakin hänen henkensä vainoaa teitä, tokko pistoolinlaukaus — — —?"

"Hiljaa!" sanoi Klairon tuskallisena ja peljästyneenä. "Hiljaa! Älkää häntä herättäkö! Älkää epäilkö, muutoin saamme kohta kauhistukseksenne kuulla hänen läsnä-olonsa, jolla hän vakuuttaa teille, että onneton kertomus todellakin perustuu totuuteen. Hetki lähestyy hetki, joka jo kaksi-kymmentä vuotta on minua vainonnut, on varmaankin haistanut olo-paikkani ja, jos epäilette, ilmoittaa kyllä lasnä-olonsa."

"Jumalani! Se on siis tosi", sanoi Varon peljästyneenä. "Totta, tuo kummituskertomus, josta koko Parisi on vuosia jo höpissyt."

"On täyttä totta", huokasi Klairon suruisesti. "Te tiedätte, että minä olen Voltaire'n ystävätär; ja siitä voitte myöskin päättää, ett'en kuulu turhan-uskoisten ja kevyt-mielisten lukuun, jotka antavat mielikuvittelunsa vietellä itsensä uskomaan kummituksia ja ylön-luonnollisia ilmestyksiä; ja kuitenkin, sanon minä, on se onneton kertomus tosi"

"Teidän kysymyksenne ja pyyntönne herättävät epäilemättäkin nukahtaneen hengen, joka minua jo kaksi-kymmentä vuotta on vainonnut ja joka taaskin, oltuaan vaiti jonkun vuoden, peljättää minua kauhealla läheisyydellensä. Hän ilmoittaa itsensä kyllä tänäkin päivänä, en yhtään sitä epäile; ja välttää häntä vaikenemisella ja kieltämisellä, on turhaa. Voin siis tunnustaa teille totuuden. Tahdon siis kertoa

teille sen onnettoman kertomuksen, jota Varon on pyytännyt ja vastata siihen kysymykseen, jonka Lekain teki minulle."

"Olette kai kuulleet, että kreivi S:t Audème tappoi itsensä pistoolilla ampuen itsensä, ja että hän kirjeessä, jonka kirjoitti minulle ennen kuolemaansa, juhallisesti vannoi, kuolemansakin jälkeen vainotaksensa minua, eikä jättävänsä rauhaan minua, vaan kostavansa minua siitä, että pidin hänen rakkautensa halpana, enkä tahtonut ruveta puolisoikseni."

"Kyllä; olen kuullut sitä kerrottavan täydellisesti ja usein," sanoi Lekain, "ja kaikki ihmettelivät Klairon'in ylpeyttä ja kunniallisuutta, että hän hyljäsi miehen, joka pani hänen jalkoihinsa korkean nimen ja äärettömät rikkaudet, kunniallisuutta siinä, ett'ei huolinut hänestä, koska ei rakastanutkaan häntä."

"Onko se kaikki, mitä te kumpikin tiedätte?" kysyi Klairon.

"Ei mar!" sanoi Varon. "Vielä minä tiedän enemmän. Minä tiedän, että samana hetkenä, jona kreivi ampui itsensä, kuului sama paukaus myös teidän vieras-hnoneessanne, ja meni teidän ja vieressänne seisovan lordi Spenser'in välitse ja oli tappaa teidät molemmat."

"Myös se on totta", huokasi Klairon. "Se oli hirveä hetki. Lordi-raukka, syystä kyllä, kauhistui sittemmin läheisyyttäni peräti. Hän ei tahtonut, enään koskaan tulla tyköni ja jätti sen tähden koko Parisin, välttääksensä kiusausta joutua rakkautensa pakoituksesta vedetyksi kuitenkin tyköni. Se oli siis ensimmäinen onnettomuus, jolla kuollut kreivi minua kosti."

"Mutta ei; hän ei ole kuollut. Kreivi S:t Audème elää; hän vainooa minua näkymättömällä läheisyydellensä, kauhealla musta-sukkaisuudellansa. Jo kaksi-kymmentä vuotta on hän häirinnyt minun elämäntäni ja vartioinnut minua kaikilla teilläni. Ei auta sekään, että minä onnettoman hetken lähestyessä usein olen pannut polvilleni, rukoillut häntä itkein ja valittaen leppymään edes viimeinkään, antamaan minulle anteeksi ja säälimään minun katumistani. Kun minä tämän tein, ensi kerran, niin ilmoitti hän itsensä purskahtamalla kauheaan, perkeleelliseen nauruun niin, että minä kauhistuneena vaivuin voimaton maahan, ja niin, että ystävättäreni, joka oli silloin luonani pakeni peljästyneenä pois ja jätti minut ijäksi-päiväksi."

"Mutta katumukseni kauhistuksessa uudistin minä kuitenkin aina ajottaisin nöyrän rukoukseni, ja toisinaan vaikutti se vainoovaan henkeen. Hän vaiken useiin viikkoja, kuukausia. Mutta eräänä päivänä, kun olin hänet melkein kokonansa unhoittanut, ilmoitti hän taaskin hirmuisen läsnäolonsa ja muistutti minulle kauheata valaansa, joka huulilla hän oli kuollut, nimittäin, ei koskaan antaa minulle anteeksi, vaan vainota ijankaikkisesti."

"Ja vieläkö hän nytkin ilmoittaa itsensä pistoolin-paukauksella?" kysyi Lekain hiljaisella ja puoleksi tukahdutetulla äänellä aivan, kuin pelvosta, ett'ei henki vain häntä kuulisi.

"Ei", vastasi Klairon. "Nyt on hänellä useampia muotoja ja ääniä. Ainoasti ensimmäisinä vuosina vainosi hän minua kauhealla pistoolin-paukauksella, joka vapistutti hermojani niin, että minä, aina tuon onnettoman tunnin lähestyessä jouduin puistattaviin vavistuksiin ja olisin silloin aina mielelläni tehnyt samoin, kuin pelkurit katsojat teaterissa, jotka jättävät paikkansa ja menevät pois, kun tietävät näytöksen lopussa lau'aistavan jonkun laukauksen."

"Mutta, ah! Minä en voinut juosta pakoon sitä paukausta, sillä mihin tahansakin menin, seurasi kiusaajani mukani; mihin hyvänsäkin kätkeysin, niin löysi hän minut kuitenkin. Kun olin kotonani, niin tuli hän aina samasta ikkunasta. Kaikki naapurini kuulivat paukauksen ja näkivät sankki-ruudin salaman; mutta mitään jälkeä ihmisestä, joka olisi laukauksen ampunut, ei voitu havaita koskaan, ja ikkunan ruutu, josta laukaus tuli ei ollut koskaan edes särölläkään."

"Eräänä iltana kuitenkin," jatkoi Klairon, "yritin minä paeta kauheata laukausta siten, ett'en olisi tuon kauhean tunnin lähestyessä huoneessa kotonani, enkä ystäväinikään luona. Dumesnik'in rouva oli kutsunut minut luoksensa ehtoolliselle muutaman tuttavain kanssa. Minä suostuin kutsumukseen ja käskin ilmoittaa hänelle, että tulisin kohta näytännön loputtua, heti yhdeltä-toista tykönsä."

"Samana iltana näyttelin minä Semiramis'ena. Ja kohta kun näytäntö oli loppunut, muutin minä kiireesti pukua, käskin vaunut ajamaan porrasten eteen ja nousin vaunuihin kamari-neitsyeni kanssa. Kello oli vielä kymmenen minuuttia vaille yksi-toista. Ja että Dumesnik'in tykö oli jotenkin pitkä matta, niin olin varma siitä, ett'en olisi vielä perillä tuon kauhean tunnin tullessa. Päälle-päätteeksi käskin minä kuskin ajamaan verkallensa."

"Oli ihana kuu-valo-yö, ja ilma oli niin kirkas, että minä, ajaessamme kävely-puiston vierustaa, aivan selvästi voin lukea kirjoitukset kauppa-puotien ikkunoissa."

"Samassa kun ajoimme sen huoneen ohi, jossa kreivi S:t Audème oli kuollut, katsoin minä ylös hänen silloisen kamarinsa ikkunaan ja osoitin sen kamari-neitsyelleni. Mutta samassa näjin minä ikkunasta valkean välähtävän. Kauhea paukaus meni ylitsemme ja laukaus tunki vaunujeni lävitse sellaisella ankaralla voimalla, että me kumpikin vaivuimme voimattomina alas. Kuski luuli ryövärien ahdistavan meitä, ajoi täyttä laukkaa eteen-päin, ja seisautti muutaman minuutin perästä vaununi Dumesnik'in asunnon edustalle."

"Tunnotonna kannettiin minä sisälle ja vasta tuntien perästä voin minä kertoa ystäväilleni hirmuisen tapauksen. Kaikki uskoivat todellakin ryövärien yrittäneen murhata meitä — — — mutta minun vaunuissani ei näkynyt mitään jälkeä laukauksesta, joka oli tunkeunut sen läpitse, ja ikkuna, josta minä näjin laukauksen tulevan, oli vahingoittumaton. Ei ketään ollut silloin ollut sisällä siinä huoneessa; sillä pitkistä ajoista sitten oli se ollut suljettuna, koska ei kukaan ollut rohkeutta asua siinä kreivin onnettoman itse-murhan jälkeen."

"Siitä päivästä lähtien eivät laukaukset kuuluneet säännöllisesti joka ilta ja muutamain kuukausien kuluttua lakkasivat ne kokonansa kuulumasta."

"Ja siitä hetkestä sitten olette te päässyt kiusaajastanne?" kysyi Varon kiireellisesti.

"Päässyt", huokasi Klairon. "Minä pelkään hänen pitävän valansa ja vainoovan minua niin kauvan, kun elän. Ainoasti pistoolin-paukaus lakkasi siitä päivästä. Mutta sen sijaan kuului sitten joka yö tuolla kauhealla tunnilla huoneessa, missä milloinkin olin pitkä, sydäntä-särkevä huuto, joka aivan, kuin jonkun kuolemallaan olevan hirveä valitus-huuto, tahi jonkun kuolemaan asti piinatun tuskanhuuto täytti jokaisen kuulijan sydämen vavistuksella ja kauhistuksella. Kaikki ne, jotka asuvat huoneessani, jopa samalla kadullakin ja vasta-päätä olevissa huoneissa, ovat jo vuosi-kausia aina öisin kuulleet sen huudon ja polisivirasto on asettanut vartioita, saamaan selkoa siitä onnettomasta, joka niin itse-pintaisesti uskalsi häiritä yöllistä lepoa. Mutta kaikki tarkimmatkin tutkimiset ovat olleet turhat. Huuto tuli, kuin kylmä salama ilman läpitse alas. Näkymättömän hengen huulet, joiden ylitse ei peitsillä ole voimaa, päästivät sen."

"Ja huuto vainosi minua samoin, kuin pistoolin-laukauskin kaikkialla. En voinut koskaan välttää kuolemattoman koston henkisiä keveitä siipiä."

"Eräänä päivänä menin minä Grandval'in rouvan kanssa Versailles'en, nähdäksemme siellä näytettävän jotain aivan uutta näytelmätä. Näytöksen loputtua menimme me ravintolaan, jossa viimeinkin pitkään pökkuroimisten perästä saimme isännältä huoneen, jossa oli kolme vuodetta; kaikki muut huoneet olivat prinssit, kreivit ja muut suurelliset jo tilanneet edeltä-päin."

"Yö oli kauhea. Ulkona ulvoi ja raivosi myrsky. Sade-pisarat löivät rämisten kamarimme pieniä ikkunoita vastaan. Grandval'in rouva oli käynyt levolle; minä olin aikeissa tehdä samoin ja kysyin kamari-neitsyeltäni, joka auttoi vaatetteni riisumista, mitä kello oli."

"Neitsyeni vastasi: 'kello on kahta minuuttia vailla yksitoista, — onneton hetki lähestyy, neiti. Mutta olemmehan nyt Versailles'sa ja vihelijäisessä riutu-kamarissa. Ei kenkään voi etsiä täältä jaloa neiti Klairon'ia. Ilma on kauhea ja myrsky hirmuinen. Lienee siis vaikeata huudollekin, etsiä teitä täältä!'"

"Mutta samassa kuului huuto ja vieläkin kauheampana, ulvovampana ja sydäntä-särkevämpänä, kuin koskaan ennen ja täytti Grandval'in rouvan sellaisella pelvolla, että hän hyppäsi ylös vuoteeltaan ja unhoittaen hennon yö-pukunsa syöksyi käytävään ja huusi apua. Kaikki ravintolassa asuvalaiset ja olavaiset olivat kuulleet huudon ja kiirehtivät saamaan selkoa hirveästä huudosta ja katsomaan, jos jotain apua voitiin vielä antaa sille onnettomalle, jonka kuolon-tuskan huudon he olivat kuulleet."

"Muutamia päiviä sittemmin lakkasi huuto, ja sen sijaan kuulin minä nyt vuosi-kausia ikkunani alla pitkää ja voimallista kätten-taputusta."

"No, perkule! Mokoma kelvoton kumppani rupeaapi siis jo vähän sivistymään", sanoi Lekain naurahtaen. "Kätten-taputukset eivät ole koskaan mitään kauheata musiikkia, eivätkä siis koskaan loukkaa korvianne; olettehan niihin jo kyllä tottunut. Olette varmaankin taidollisella näyttelyllänne voittanut sen häjyn hengen ja hänen taputuksensa ovat teille merkinä siihen, ett'ei hän ainoasti ole teille anteeksi antanut, vaan myöskin iloitsee nerostanne. Minä toivon, suloinen Klairon, että koko elämänne ajan saisitte kuulla sellaista taivaista taputusten musiikkia ehtoo-laulunanne ikkunanne alla."

"Toivotuksenne tulee myöhään, ystäväni", sanoi Klairon ja nosteli olka-päitänsä. "Muutamia vuosia sitten ei henki enään taputa; vaan laulaa. Hän laulaa minulle niin ihanasti, liikuttavasti, valittavasti ja suloisesti, että minun sydämeni sulaa kaipaukseen ja suru-mielisyyteen, silmäni täyttyvät kyynelillä ja sanomaton ikävöitymyksen suru täyttää minut kokonansa. [Goethe on maininnut tämän ihmeellisen tapauksen Klairon'in elämästä kirjassaan: 'Erzählungen deutscher Ausgewandeter.' Muutamat kohdat

pitävät siinä sanasta sanaan yhtä sen kanssa, mitä lady Crawen, Ausbach'in maa-kreivitär siitä kertoo. Katso 'Memoirs of the Marggravine.' I: 162.] — Mutta vaiti, kello lyöpi yksitoista, ja nyt, ah Jumalani! Ettekö kuule?"

"Kyllä; me kuulemme", kuiskasivat molemmat herrat ja heidän kasvonsa kalvenivat ja suuret hiki-pisarat putoilivat heidän otsiltansa.

Ja todellakin suhisi läpi huoneen hiljainen soitto ja säveleet. Ilma tuntui aivan, kuin väräjävän kanteleen soitosta. Aina täydellisempinä ja voimakkaimpina kuuluivat säveleet. Metsä-torven hitaasti haihtuvat äänet sekaantuivat siihen sitten ja — — —

Samalla katkaistiin tämä ihmeellinen musiikki todellisuuden raa'oilla äänillä. Nyt kuultiin nopeain askelten lähestyvän ovea ja kova ja kiireinen kolkutus ovelta.

Varon ja Lekain hyppäsivät istuimiltaan, kuin unesta heränneinä; Klairon nousi ylpeänä nojatuolistaan ja huusi käskeväisesti: "astukaa sisään!"

Ovi avattiin ja Ausbach'in maa-kreivi astui sisälle ja Bastiljen kuvernööri jäi avonaiseen oveen seisomaan, kunnioittavaiseen asentoon. Ylpeällä, voiton-riemuisella katsannolla meni kreivi Klairon'in tykö. Klairon otti hänet vastaan sädehtivin silmin.

"Näettekö, että minä pidän sanani?" kysyi kreivi. "Minä todistan teille, ett'ei teillä ole ainoasti vihollisia; vaan myöskin uskollisia, luotettavia ystäviäkin. Te olette vapaat. Kuningas Ludwiki on itse omalla voimallisella sanallaan vapauttanut teidät."

"Myöskin te, hyvät herrat, olette vapaat," jatkoi hän sitten ja kääntyi armollisella nyökkäyksellä molempain taiteilijain puoleen. "Minä olen antanut jo kuvernöörille teidän kummankin vapautusmääräyksenne, ja oven edessä odottavat vaunut valmiina, viemään teitä kumpaakin kotihinsa."

"Ah", huusi Varon, "miten voimme me kiittää Teidän kuninkaallista Korkeuttanne tästä armosta, miten — — —"

"Kiittäkää kumpikin minua siten, että lähдете nyt kohta", sanoi kreivi, ystävällisesti hymyten. "Kiittäkää minua siten, että edeskin-päin olette jaloja taiteilijoita, kuten ainakin olette. Hyvästi, hyvät herrat! Toiste tapaamme toisemme taas."

Varon ja Lekain, hyvin havaiten, että kreivi halusi jäädä yksinensä Klairon'in kanssa, kiirehtivät täyttämään hänen toivoansa ja jättivät kuvernöörin kera huoneen.

"No, Klairon", kysyi kreivi, kun he olivat jääneet kahde-kesken, "joko nyt olette voittanut sen vakuutuksen, ett'ette ole maailmassa aivan yksinänne ja hyljättynä, ja että teillä on uskollisia ystäviä, jotka valvovat etuanne ja suojelevat teitä?"

Ilosta säihkyvin silmin ojensi Klairon kätensä kreivin puoleen.

"Suuren miehen suosio on lahja jumalilta", huusi hän innollisesti. "Niin Racinella oli oikeus: armo-lahja jumalilta on sellainen suosio. Ja sydämmeni perimmästä pohjukasta kiitän minä teitä, että olette opettanut minua tuntemaan sitä totuutta."

"Oi, ruhtinaani! Tänä onnellisena hetkenä on minun sydämmeni avoin teille ja ilmoittaa sisimmäisen salaisuutensa. Ja salaisuuteni on se, että minä toivoin teihin, ruhtinaani. Minä odotin teidän varmaan näkeväni tulevan pelastavaisena enkelinä tänne. Ja jos tämä odotus olisi pettänyt, niin olisin minä kuollut murheesta ja epä-toivosta."

"Se oli kaikki, kalliimpani, rakkaimpani ruhtinaani", jatkoi Klairon hiljaa, kovasti punastuen; "se oli kaikki, mitä minulla oli sanottavaa teille."

"Siinä on kylliksi, tekemään minua onnellisimmaksi kaikista ihmisistä", sanoi kreivi ja painoi Klairon'in molemmat kädet huulillensa. "Ja nyt, Klairon! Tulkaa! Vaununi odottavat porrasten edessä."

"Mihinkä ne vievät minua?" kysyi Klairon.

"Ensinnäkin omaan kotihinne", vastasi kreivi naurahtaen.

"Mutta ennen, kuin minä lähden sinne, pitää maa-kreivin sallimaan minun tehdä joku kysymys, johon toivon myös vastausta."

"Kysykää, Klairon!"

"Onko kuningas ehdottomasti armahtanut minua? Eikö hän ole yhdistänyt mitään ehtoja irtilaskemiseeni?"

"Kyllä Klairon! Kuningas on armahtanut teitä ja laskenut vapauteen; mutta sen ohessa käskenyntä myöskin, että teidän pitää huomenehtona näyttämään Phaedrana ja herra Vautre näyttämään kanssanne Hippolyte'na."

"En voi totella sitä käskyä", huusi Klairon innolla. "Olen vannonut, ett'en enään koskaan astu 'Theatre Français'en' näyttämölle, joll'ei mokomaa Vautre'a, jonka läsnäolo häväisee taidetta ja taiteilijoita, kohta eroteta paikastansa. Minun täytyy joko ijäkseni jäädä tänne vangiksi, tahi myöskin ijäkseni eritä näyttämöltä."

"Se teidän pitääkin tehdä", sanoi kreivi lempeästi hymyellen. "Niin, teidän pitää eritä näyttämöltä. Ollaan uskallettu nöyryyttää suurta taitelijatarta Klairon'ia, ja hän kostaa siten, että hän kääntää ainiaaksi selkensä niille, jotka ovat hänen suhteensa arvottomia."

"Klairon! Huomen-aamuna jätän minä Parisin, palatakseni taas takasin maahani. Suostutteko asumaan rakkaimpana ystävättärenäni, kunnioitettavimpana sisarenani linnassani? Suostutteko suloisella läheisyydellänne karkoittamaan kamalan ikävyyden minulta? Suostutteko keventämään minulta työn vaivaa siten, että otatte siihen osaa kanssani? Klairon, ystävättäreni, sisareni! Suostutteko jättämään Parisin kanssani?"

Klairon katseli pitkällä tutkivalla katseella kreivin totisia mutta samalla liikutettuja kasvoja. Sitten pani hän verkallensa oikean kätensä kreivin, hänelle ojennettuun käteen ja sanoi totisesti ja juhlallisesti:

"Minä suostun. Minä jätän kanssanne Parisin ja tulen tyköenne, olemaan ystävättärenänne ja sisarenanne."

KOLMAS PÄIVÄ.

1.

Huomeneltain.

Kumiseva sellon-soitto, joka jo neljä päivää oli kaikunut Ausbach'in linnan tornista oli nyt vihdoin vaimennut; soihdut, joidenka valossa maa-kreivittären ruumis oli laskettu sukuhautaun, olivat jo sammutetut; maa-kreivilliset korkeat virkamiehet, jotka olivat olleet saapuvilla suruisella juhlalla, olivat jo lähteneet linnasta; maa-kreivi itse oli kätkeytynyt kammioonsa, ja Klairon'ikin, joka myöskin oli ollut ruumista hautaan saattamassa, palasi pitkälleen ja juhlallisesti huoneisiinsa linnassa.

Totisena, kärtyisen näköisenä, syvässä suru-puvussa, joka pitkänä loikkona kahisi hänen perässään, kulki hän käytävään ja tyhjään suurten salien kautta, kamari-rouvansa ja ruhtinaan hovi-mestari perässänsä. Tulleena ovelle, joka vei hänen yksityiseen huoneeseensa, seisautui Klairon ja kääntyi, vähäisesti nyökäten, hovi-mestariin.

"Teillä on jotain toimitettavata minulle?" kysyi hän kylmästi ja ylpeästi.

"Te käskette, teidän armonne", vastasi hovi-mestari ja kumarsi sangen syvään. "Hänen kuninkaallinen Korkeutensa, herra maa-kreivi toivoo saada olla koko päivän syvimmissä hiljaisuudessa ja yksinäisyydessä, eikä soisi kenenkään häiritsevän hänen surullisia mietteitänsä. Minä pyydän siis teidän armonne käskyä, saada tietää, millä tunnilla te haluatte syödä päivällistä teidän omissa huoneissanne?"

"Laitettakoon valmiiksi tavallisella ajalla, kello neljä", sanoi Klairon täydellisesti rauhallisena.

Sitten nyökkäsi hän hovi-mestarille armollisen "hyvästin" ja meni huoneeseensa. Kamari-palvelija kiirehti esille, ottaaksensa vastaan pitkän suru-vaipan, jonka Klairon oli huolimattomasti antanut

pudota alas lattialle. Palveluspoika, kullalla kirjaellussa puvussa, avasi ovet sisimmäisiin huoneisiin, asettausi nöyränä ovelle, odottamaan niitä käskyjä, joita hallitsijatar ehkä antaisi hänelle vielä.

Mutta Klairon meni ylpeänä ja hiljaisena hänen ohitsensa. Ainoasti kamari-rouvan puoleen, joka yritti menemään hänen perässensä sisälle, kääntyi hän ja sanoi ankarasti: "minä tahdon olla yksinäni; ei kenkään saa minua häiritä. Jääkää te vaatetus-huoneeseen, rouva! Minä soitan, kun tarvitsen teitä."

Kamari-rouva astui, syvästi lyykäyttäen, takaisin etu-huoneeseen, palvelija sulki ovet, ja nyt jäi Klairon vihdoinkin yksinensä. Hän silmäili pitkään ja tutkivaisesti suurta huonettansa, vakuuttaakseen itseään siitä, ett'ei tosiaankaan huoneessa ollut ketään, joka olisi kuunnellut, mitä hän sanoi. Sitten meni hän rivakasti suuren kuvastimen tykö, ja tarkasteli itseään siinä pitkään ja tutkivasti.

"Rouva Ausbach'in maa-kreivitär", sanoi hän ja lyykäytti syvään omalle kuvallensa. "Rouva Ausbach'in maa-kreivitär! Minä tervehdin teitä. Maa-kreivitär on kuollut, eläköön maa-kreivitär! Pää-maaliin on päästy seitsen-toista vuotisen odotuksen, kärsivällisyyden, maikailujen ja kujeiden perästä — — — vihdoinkin päästy! Maa-kreivitär on kuollut, ja minusta tulee hänen seuraajansa!"

Hän vetääntyi takaisin kuvastimesta ja käveli pitkin, ylpeöin askelin edes-takaisin huoneessa.

"Niin", sanoi hän hiljaa itseksensä, "niin, minusta tulee hänen seuraajansa. Maa-kreivi rakastaa minua ja pelkää myöskin samalla. Hän ei uskalla hyljätä minua kenenkään muun naisen tähden. Minä olen uhrannut hänelle seitsemän-toista vuotta elämästäni; hänen täytyy ja pitää nyt palkita minun uskollisuuteni, rakkauteni ja ystävyuteni. Seitsemän-toista ikävää, yksi-toikkoista ja kujeellista vuotta olen minä viettänyt tässä kolkossa linnassa ikävään ihmisten kanssa. Toisinaan tapasi minut tunne aivan, kuin en minä sitä enempätä kestäisi; aivan, kuin pitäisi minun paeta ijäkseni tätä saakelin Saksan-maata!"

"Mutta minulla oli pää-maali silmäini edessä; minä tarkastelin aina yhä enemmän ja enemmän kuihtuvata maa-kreivitärtä. Minä näjin hänen kipeässä päässään minun ruhtinatar-kruununi kasvavan, ja jäin niin paikoilleni. Nyt olen minä päässyt pää-määrääni. Ruhtinattaren kipeä pää on viimeinkin kallistunut hautaan, ja minun kruununi on nyt valmis."

"Niin, Klairon!" jatkoi hän ja kiirehti taas kuvastimen tykö. "Niin, Klairon! Sinun kruunus on valmis ja vielä tänä päivänä pitää sen kaunistamaan sinun arvokasta päätäs."

Hän tarkasteli itseään hymyellen; mutta vähitellen haihtui hymy huuliltansa, ja tumma varjo vetääntyi hänen kasvoillensa.

"Viimeksi kuluneet seitsemän-toista vuotta ovat myös merkityt kasvoillani", kuiskasi hän itseksensä. "Ei käy enempi enään kieltäminen, että Klairon on vanhentunut. Tuo kauhea, välttämätön kummitus, vanhuus, on pannut merkkinsä kauniille kasvoilleni, ja samalla, kun sydämmeni sykkii vielä kuudentoista vuotiaan tytön voimalla ja innolla, syyttää muotoni minua, että olen jo yli viidenkymmenen vuoden."

"Ah, Klairon, Klairon! Uskalsiko vanhuus kajota sinunkin taiteelliseen personaasi? Pitikö sinun kauniin, jalon otsas taipumaan hänen edessäsä? Pitikö sen pedon, vanhuuden, merkitsemään sinunkin vuottes määrää?"

"Pois, pois!" huusi hän käskeväisesti ja siveli kädellensä otsaansa. "Pois, te rypyt ja vuodet! Kruunun pitää koristamaan tätä otsaa. Miksi siis röyhällätte sen kirkkautta?"

Mutta voi! Rypyt eivät peräytyneet pois mainion taiteilijattaren käskystä. Ne jäivät paikoillensa ja kokoontuivat, kuin kummitukset hänen otsallensa. Klairon huomasi sen ja vetääntyi taas huokailen pois kuvastimeltansa ja rupesi taas kiivain askelin käymään edes-takaisin huoneessansa.

Vihdoin, ollen kiivaimmassa kävelyssään, seisautui hän keskellä huonetta olevan ison marmorisen pöydän ääreen. Hänen hätäisesti ympärinsä katsova katseensa oli pöydällä havainnut kirjeen, joka luultavasti oli tullut kuriirin mukana, joka tänä aamuna oli tullut Parisista. Ja kirje oli luultavasti tuotu hänen palvelijalleen silloin, kun hän oli vielä ruhtinattaren haudalla.

Kovasti liikutettuna otti hän kirjeen. Niin, hän ei ollut pettynyt: kirje oli Parisista, ja tuli hänen pankkiiriltansa, joka Parisissa hoiti hänen omaisuuksiansa.

Väistymätön vavistus kävi Klairon'in sydämen lävitse, kun hän avasi kirjeen; sillä ei herra Levy ollut seitsemään-toista vuoteen kirjoittanut hänelle kertaakaan muulloin, kun silloin, koska hän lähetti neljännes-vuosittain korot hänelle hänen rahoistansa.

Mutta nyt puuttui vielä neljä viikkoa neljännyksestä. Mitä oli siis herra Levy'llä kirjoittamista ennen määräämää?

Klairon'in kädet vapisivat, kun hän murti sinetin ja aukasi kirjeen. Ja kun hän oli lukenut kirjeen, vaipui hän kokoon kauhistuneena ja peljästyksen huuto pääsi huuliltansa.

"Kadotettu! Minä olen kadotettu!" sopersi hän. "Melkein kaikki mun omaisuuteni on hukattu, Jumalani! Minä luulin rahaini olevan varmassa tallessa, ja nyt tekevät Parisin neljä suurinta pankkia konkurssin! Klairon on kerjäläinen, ell'ei hän jo tänä päivänä pääse ruhtinattareksi."

Hän luki vielä kerran tuon onnettoman kirjeen läpitse ja huokasi syvään: "puolen miljoonaa markkaa, koko minun elämäni säästöt ovat hukatut. Ei mitään muuta ole minulle jäänyt jäljille, paitsi niitä viittä-kymmentä tuhatta, jotka minä täällä olen säästänyt korko-rahoistani ja lainannut kreiville. Viisi-kymmentä tuhatta markkaa on koko omaisuuteni! Jumalani! Jumalani!" —

"Mutta hiljaa!" keskeytti hän itseänsä. "Ei yhtäkään kyyneltä, ei mitään hyödytöntä valitusta! Mitä se haittaa, että Klairon onkin köyhä, koska hän kuitenkin julistetaan maa-kreivittäreksi? Ei, ei! Ei yhtään kyyneltä, ei yhtään valitusta! Ei kukaan saa aavistaakaan sitä, millainen häviö minua on kohdannut tänä päivänä. Ei kukaan — — — mutta", keskeytti hän taaskin itseänsä. "Enkö minä kuule maa-kreivin ääntä alhaalta linnan pihasta? Eikös siinä aja vaunut esiin?"

Hän kiirehti ikkunaan ja katsoi alas pihalle.

"Kyllä! Se on hän", huudahti hän kauhistuneena. "Hän nousee vaunuihin; hän ajaa pois! Ja hän ei edes katsahda tänne minun puoleeni! Hänellä ei ole silmäystääkään minulle! Jumala! mitä tämä tietää? Minulle käskää hän sanoa, että hän tahtoo olla rauhassa yksinäisyydessä huoneessansa ja että minä saan syödä yksinäni päivälliseni; ja nyt ajaa hän pois, eikä ilmoita siitä minulle mitään, eikä pyydä minua mukaansa! Mutta se on suoraa sala-liittoisuutta ja julkista uskottomuutta! Ja mihin menee hän? Minun pitää saada siitä selko!"

Hän kiirehti kellon-nuoraan ja soitti, ja henkeänsä vetämättä tähysti hän oveen. Vihdoin aukeni ovi ja kamari-rouva tuli sisälle.

"Rouva Senay!" huusi Klairon häntä vastaan. "Minä näjin teidät seisovan linnan-pihassa, kun herra maa-kreivi matkusti pois. Eikö ole totta? Ettekö te ollut siellä?"

"Te käskette, teidän armonne!" sanoi Senay'en rouva. "Minä olin linnan-pihassa. Olin utelias, saadakseni tietää, mihin maa-kreivi läksi, koska hän äsken käski ilmoittaa korkealle hallitsijattarelleni, että hän tahtoi olla huoneessansa syvimmissä yksinäisyydessä."

"Ja te tiedätte siis, mihin maa-kreivi meni?"

"Tiedän, teidän armonne. Hän matkusti Ausbach'in kaupunkiin, 'Kultaisen hirven' ravintolaan. Minä kuulin, kun hän sanoi kuskille sen."

"Kaupungin suureen ravintolaan", sanoi Klairon mieltäväisesti. "On ehkä saapunut sinne tärkeitä ja suuria vieraita, koska hän sillä tavalla matkusti sinne."

"Kyllä, teidän armonne", kuiskasi kamari-rouva. "Siellä on tärkeä vieras; mutta ei se vasta tänä päivänä ole sinne tullut, vaan on ollut siellä jo kokonaisen viikon; ja joka ehtoo on maa-kreivi käynyt ravintolassa."

"Onneton! Nyt te vasta sanotte sen minulle?" huusi Klairon vihaisena.

"Minä en voinut sitä ennemmin ilmoittaa teidän armollenne; sillä nyt vasta sain sen itsekin tietää. Suurella vaivalla ja monilla vaikeuksilla sain minä salaisuuden ongituksi herra Dubois'ilta, maa-kreivin uskotulta kamari-palvelijalta; ja sitten vasta, kun olin juhlallisesti vannonut, ett'en ilmoittaisi sitä teidän armollenne, uskoi hän salaisuuden minulle."

"Ja tiedättekö myöskin, kuka se vieras on, jonka tykönä maa-kreivi on jo viikon-päivät käynyt ravintolassa?"

"Kyllä", kuiskasi kamari-rouva. "Tiedän minä senkin."

"No, sanokaa, kuka se on."

"Teidän armonne! Se on eräs nainen, nuori ja kaunis nainen. Teidän armonne tuntee hänet. Teidän armonne on jo vuosi sitten, kun hän oli täällä vieraisilla, itkenyt katkerasti hänen tähtensä."

Klairon kauhistui ja vaikka hänen poskensa olivat maalatut, niin havaittiin hän kalvanevan.

"Neiti Krawen?" kysyi hän peljästyneenä. "Sanokaa, onko se hän?"

Kamari-rouva nyökkäsi ja sanoi: "onnettomuudeksi kyllä, teidän armonne, se on hän."

Aivan, kuin ärsytetty leijona kiljasi Klairon ja ojensi molemmat kätensä taivasta kohti.

"Minä olen petetty", huusi hän; "hävittömästi petetty!" Minun veri-viholliseni on taaskin täällä, vaikka kreivi vannoi, vuosi sitten, ett'ei hän enään koskaan tahtonut nähdä häntä. Hän on taaskin täällä. Hän on tullut murhaamaan elämäni onnea. Mutta minä en kärsi sitä, en. Minä taistelen onneni puolesta. Ah, häntä! Hänen pitää nähdä, että Klairon ei ole nainen, jota voidaan pettää ja nenästä vetää."

"Senay! Menkää vähäiseen kulma-ikkunaan, josta voidaan nähdä kaupunkiin vievälle tielle. Kohta, kun nä'ette maa-kreivin vaunujen lähestyvän, ilmoittakaa se minulle. Koska maa-kreivi näyttäytyy neiti Krawen'ille, niin pitää hänen näyttäytyä myöskin jalolle Klairon'ille. Menkää, Senay, ja olkaa hyvin varoillanne!"

Kamari-rouva kiirehti ulos, ja Klairon vaipui murtuneena tuolille.

"Omaisuuteni kadotettu", mutisi hän itseksensä, "ja nyt myöskin tulevaisuuteni, onneni, on vaarassa ja pirun juonissa. Mutta ei! En saa valittaa, en uikutella; minun pitää toimia! Mutta mitä teen minä, viivyttyäkseni uhkaavaa myrskyä? Miten voin minä pikaisimmasti ja ain'ijaksi reväistä kreiviltä mokoman perkeleen, joka uskaltaa asettauda minun ja hänen väliinsä?"

Hän vaikeni ja vaipui vieläkin syvemmälle ajatuksiinsa. Vasta pitkän äänettömyyden perästä nousi hän miehukkaasti ylös.

"Niin", huusi hän uljaana. "Niin, pitää sen käymään! Minun pitää uskaltaa kaikki, voittaakseni kaikki. Minun pitää esiintyä hänen edesssänsä solvatun rakkauteni täydessä tuskassa ja olla olevinani aikeessa, luopua hänestä ijäksi. Se varmaankin peljättää häntä ja niin tuntee hän, että hän vieläkin rakastaa minua, ja ett'ei hän voi elää ilman minua. Samalla, kun minä ilmoitan hänelle mahdollisesti, että hän voi kadottaa minut, samalla tuntee hän myöskin, ett'ei hän voi kestää sellaista tappiota. Rivakasti asiaan käsiksi! Kirje kirjoitettuna ja lahjansa kaikki kokoon pantuina! Niin!"

Hän otti nopeasti kirjeen, joka pahoja uutisia oli tuonut Parisista ja riensi yksityis-huoneeseensa, pannaksensa onnettoman kirjeen lukon taakse ja kirjoittaakseen itse kirjeen kreiville.

Noin tunnin kuluttua tuli kamari-rouva Klairon'in tykö jälleen.

"Teidän armonne", sanoi hän kiireisesti, "maa-kreivi tulee takaisin jo."

"Se hyvä! Minä olen valmis", sanoi Klairon ja kokoili parhaillansa jotenkin isoa läjää isompia ja pienempiä koriste-koteloita erääseen hopeaiseen vasuun.

"Odota Senay, odota! Asettaikse tämä kirje ja tämä kori kädessäs seisomaan maa-kreivin etehiseen, ja kun hän tulee, niin anna ne kumpaisetkin hänen omaan käteensä."

"Mutta entä jos herra maa-kreivi kieltäytyy ottamasta minulta kirjettä ja vasua."

"Se on totta, hän voi tehdä sen," jupisi Klairon. "Ja sen hän tekeekin, jos hänellä on jotain paha mielessä minua vastaan. Minä menen itse. Itse annan minä hänelle nämät kamsut, ja ollakseni vakaa siitä, että hän tietää kirjeen sisällön, niin luen sen itse hänelle."

"Teidän armonne, joutukaa! Vaunut tulevat jo linnan pihaan."

"Joutuin siis, joutuin!" huusi Klairon kovalla äänellä. "Ratkaiseva hetki on käsillä!"

Hän otti vasun ja kirjeen, antoi kamari-rouvan viskata suru-vaipan hartioillensa ja kiirehti ulos; kiirehti nuoruuden ripeydellä salien ja käytävain kautta linnan toiseen sivu-rakennukseen, jossa kreivi asui.

Kun hän oli hengästynään ja läähöttäen kerjinyt juuri etu-huoneeseen, niin tuli kreivikin käytävän toisessa päässä. Kun hän tuli lähemmäksi, säpsähti hän, ja tuli alakuloiseksi, että hän näki Klairon'in kalveana ja hengästynään nojautuvan ovea vastaan; ja hänen otsansa pimeni. Mutta hän salasi sen pian hymyilyllä, meni likelle ja ojensi kätensä Klairon'ille.

"Mitä?" kysyi hän levollisesti. "Oletteko täällä, Klairon? Teille ei siis ole sanottukaan, että pyysin teitä syömään tänä päivänä yksinänne?"

"Kyllä se minulle sanottiin, Teidän korkeutenne", vastasi Klairon juhlallisesti. "Mutta minä tulen kuitenkin! Tulen pyytämään lupaa puhutella Korkeuttanne sangen tärkeissä asioissa."

"Pyytää lupaa? Eikö tuo kuulu ulko-muotoiselta, Klairon?" kysyi kreivi teeskellyllä iloisuudella. "Mutta

te saatte sen kohta, aivan paikalla. Olkaa hyvä ja tulkaa sisälle!"

Kreivi aukaisi itse oven ja antoi Klairon'in astua edellensä sisälle, ja kulki sitten äänetönnä hänen sivullansa aina siksi, kunnes tulivat kreivin kapinettiin.

"No, puhukaappas nyt!" sanoi hän ja sulki oven perästänsä. "Mikä nyt on kysymyksessä? Mitä tärkeitä sanottavata teillä on minulle?"

"Minulla on tämä annettava Teidän Korkeudellenne," sanoi Klairon, aukasi vaippansa ja ojensi hänelle koriste-korinsa.

"No, mikä se on?" kysyi kreivi.

"Teidän Korkeutenne! Siinä ovat ne muistot, joilla teidän ystävyytenne ja hyvyytenne ovat kunnioittaneet minua jo seitsemäntoista vuotta, ja jotka minä tänä päivänä olen pakoitettu antamaan takaisin."

"Minkä tähden pakoitettu?" kysyi kreivi. "Kuka on pakoitannut teitä ottamaan sellaista kovaa askelta?"

"Teidän korkeutenne! Se on kirjoitettu tässä kirjeessä, jonka mukana tahdoin Teidän Korkeudellenne lähettää takaisin nämät koristeet. Mutta sitten muistin, ett'ei Teidän Korkeuttanne huvittanut lukea kirjeitä ja että Teidän Korkeutenne on jo seitsemän-toista vuotta sallinut minun lukevan kirjeensä itsellensä. Minä pyydän tänä päivänä Teidän Korkeudeltanne samaa suosiota. Teidän Korkeutenne! Antakaa armollisimmasti minun lukea tämä kirje itsellenne!"

"No, lukekaa vain!" sanoi kreivi nauraen. "Istukaa tuohon ja sallikaa minun istua vasta-päätänne tähän. No, nyt olen minä pelkkänä korvana. Lukekaa nyt kallis Klairon'ini!"

Klairon aukaisi kirjeen, ja alkoi täydellisesti taiteellisella tavalla lukea kirjettään, toisinaan vihanvimmassa, toisinaan suru-mielisesti, ja toisinaan täydesti raivoovalla innolla.

Klairon'in kirje kuului näin:

"Verho on vedetty pois. Minä ymmärrän, että olen aina ollut teidän luontonne ja teidän itsekkäisyytenne uhrina. Tottumus, rakastaa teitä, luottaa teidän avuihinne, on estänyt minua aina tähän asti, kuulemasta mitään sitä, joka olisi ollut teille alentavaista. Sen tähden olen minä kärsinyt kaikki, jopa kyllästymättömällä, hymyilevällä ulko-muodolla salannut sieluni kärsimiset. Minä luotin täydesti teidän ystävyyteenne ja rakkauteen. Mutta nyt nä'en minä pettyneeni siinä. Te olette taaskin pettänyt minua. Ah, te ette ole ehkä koskaan rakastanut minua! Sillä jos te olisitte rakastanut minua, niin olisitte te säilyttänyt minuun sen luottavaisuuden, jonka minä aina olen ansainnut. Jos te olisitte rakastanut minua, niin olisitte te pitänyt kunniaa sen naisen tunteita ja käytöstä, jonka te jo sitten seitsemäntoista vuotta olette tuntenut; niin olisitte te säälinyt minun heikkouttani ja muistellut minun neuvojeni hyötyä ja omanvoiton pyytämättömyyttä. Kokemuksesta vakaantuneena minun kuuliaisuudestani teidän tahdollenne, ja alamaisuudestani teidän luonteellenne, ja himoillenne, ei teidän olisi pitänyt syöstä luotanne naista, joka rakastaa teitä ijäti. En voi käsittää, kuinka te voisitte olla punastumatta, ei minun tähteni, vaan itsenne tähden, että voisitte alentaa itsenne halpaan petokseen! Suuri Jumala! Onko tuo nyt se mies, jota minä olen rakastanut kalleimpanani ja kaikkein avujen muotokuvana?"

"En ole ilman epä-toivon surua saanut kuulla kaikkea sitä, mitä teillä nyt viikon-päivät on ollut tehtävänä. Teidän salainen, kujeellinen teeskentelemisenne taito on nyt paljastettuna minulle. Minä nä'en tarpeelliseksi, luopua kaikista vaatimuksistani. Minä tunnen siteet meidän välillämme ratkastuiksi ijäksi. Luultavasti iloitsitte te kauniista keppoisistanne samalla, kun minä nä'en itseni hyljättyksi ilman mitään lohdutusta. Sydämmeni yhtä rakastavainen, kuin muuttumatonkin, vie mukansa hautaan sen tunteen, jonka se on pyhittänyt teille. Minä valitan teitä; minä säälin teitä ja annan teille anteeksi. Niin, minä toivon, että olette yhtä onnellinen ja autuas, kuin minua kuluttava murhe ja kaipaus ovat minulle raskaat."

"Sanomattomalla surulla lasken minä jalkoihinne ne muistot, joita minä ajan mittaan olen teiltä saanut. En voi salata itseltäni siis, että te pidätte tämän tekoni arvoanne alentavaisena; mutta kaikki loukkaava ajatus on kaukana minusta. Ah, teidän käytöksenne on pakoitannut minua tekemään siten. Muistakaa, ett'en minä koskaan ole pyytänyt itselleni mitään, enkä koskaan koettanut koota itselleni rikkauksia. Ah, teidän onnenne oli mun ainoa huoleni! Muistakaa, että ette ole minun hallitsijani, ja että jos minä olen sallinut teidän olevan hyvän-tekijäni, niin olisi teidänkin pitänyt osoittaa itsenne minun uskolliseksi ystäväkseni. Minä en ole mitään, armollinen herra! Minä olen sen aina salaamatta ja kainostelematta tunnustanut. Mutta minun sieluni on jotakin ja viimeisellä huokauksellani tahdon minä pakoittaa teitä kuitenkin kunnioittamaan minua. Jääkää hyvästi! Ijäksi hyvästi!"

[Tämä Klairon'in kirje on alkuperäinen. Neiti Krawen, sittemmin Ausbach'in maa-kreivitär, kertoo itse sen "muistoon-panoissaan" I: 152.]

Klairon vaikeni ja käänsi kyyneliset katseensa kreiviin. Kreivi hymyili ja nyökkäsi hänelle vastaan.

"Ihmeen kaunis kirje, kokonansa minun jalon ja ylevän ystävättäreni, Klairon'in vertainen. Minä kiitän teitä, että sen itse luitte minulle; sillä teidän huuliltanne kaikuvat minusta itse kovat kanteennekin, kuin ihana, taivaallinen musiikki. Kiitoksia, kallis Klairon'ini; tuhannen kiitosta!"

"No, mitä vastaatte?" kysyi Klairon läähkästen.

Kreivi hymyili ja katsoi häntä kauvan ja vakaasti silmiin.

"Te tahdotte siis välttämättömästi vastausta, kova, ylpeä Klairon? Vastausta teidän syytöksiinne ja nuhteisiinne? Hyvä! Minä myönnyn taas, kuten ennenkin teidän tahtoonne. Teidän pitää saamaan vastaukseni. Laittakaa itsenne valmiiksi kello kahdeksaan tänä iltana. Valmistakaa matka-arkkunne, pukekaa myös itsenne matka-pukuun ja odottakaa niin minun käskyäni. Täsmällensä kello kahdeksan pitää teidän saada vastaukseni. Ja nyt, kallis Klairon'ini, sallikaa mun tarjota teille käsivarteni ja taluttaa teitä takaisin huoneisiinne. Korinne koristuksinensa lähetän minä ehtoolla teille takaisin vastaukseni mukana. Siis, tulkaa nyt, Klairon!"

2.

Ehtoolla.

Päivä oli viimeinkin kulunut loppuun ja ehtoon hämärä verhosi maan. Raskaina ja hitaina olivat Klairon'ista tunnit kuluneet: kaikki voimansa oli hänen täytynyt kokoilla yhteen, voidaksensa edes toisten näkyvissä säilyttää ylpeän ryhtinsä ja ruhtinaallisen maltillisuutensa. Mitkä aatteet, mitkä toiveet olivatkaan tänä pitkänä päivänä liikkuneet hänen sielussansa, kuinka monilla kysymyksillä mahtoi hän ilman lepoa ja rauhaa kiusata itseänsä? Mitä se merkitsi, että kreivi ei kohta vastannut hänelle? Tahtoiko hän valmistaa hänelle jonkun odottamattoman ilon? Tahtoiko hän matkustaa hänen kanssaan pois ja matkalla jossain hiljaisuudessa vihittää itsensä hänen kanssansa? Mistä se tuli, että hän, joka muutoin oli äkki-vihainen ja tuntehikas, kuunteli tänä päivänä suurella maltilla lu'ettavan sellaista kirjettä itsellensä, eikä edes sanallakaan puolustanut itseänsä kirjeessä mainittuja syytöksiä vastaan.

Mutta kuulehan! Vaunut ajoivat linnan-pihaan, — kreivin matka-kuski, — ja tuossa toiset vaunut! Ne ovat ne vaunut, jotka kreivi joku viikko sitten lahjoitti Klairon'ille. "Niin, se on niin, kuin sitä ajattelinkin", iloitsi Klairon. "Kreivi lähtee matkalle kanssani! Lähdemme hää-matkallemme! Hänen siveyden-tunteensa sotii sitä vastaan, että täällä linnassa, jossa hänen puolionsa ruumis äskettäin on maannut koru-vuoteella, vietettäisiin nyt toisia häitä. Oi, hänellä on jalo ja ylevä sydän! Hän ansaitsee Klairon'in rakkauden! Kuule! Nyt lyö kello kahdeksan! Ratkaiseva hetki lähestyy. Ah, se tapaa minut miehukkaana, se tapaa minut levollisena!"

Samassa kolkutettiin ovelle.

Klairon istui hitaisesti erääseen noja-tuoliin ja huusi käskeväisesti: "astukaa sisälle!"

Kohta aukeni ovi ja kreivin hovi-mestari tuli sisälle.

Juhlallisella hiljaisuudella lähestyi hän Klairon'ia ja antoi hänelle hopeaisen korin koristuksinensa, joiden keskellä oli myös kirje ja sinetillä varustettu käärö.

"Hänen Korkeutensa, herra maa-kreivi on käsenyt minun tuomaan tämän teidän armollenne", sanoi hovi-mestari. "Hänen Korkeutensa käskää myös ilmoittaa, että kirje ja käärö sisältävät herra maa-kreivin vastauksen teidän armollenne."

"Hyvä! Saatte mennä", sanoi Klairon ja viittasi kuuliaisuutta vaativalla käden-käännöksellä ovea kohti.

"Anteeksi, teidän armonne! Hänen Korkeutena toivoo teidän armoltanne vähäisen kirjallisen kuitin, että koristeet ja rahat ovat oikein perille saapuneet."

"Rahat?" kysyi Klairon ihmetellen. "Missä ovat rahat?"

Hovi-mestari osoitti sinetillä varustettua kääröä.

"Tuossa, teidän armonne! Siinä on neljä töttöä kultarahoja. Jokaisessa tötössä on tuhat-kaksisataa viisikymmentä kappaletta, siis viisi-tuhatta kultarahaa yhteensä. Pyydän teidän armonne olemaan hyvän ja vakuudeksensa tarkastavan rahoja."

Klairon mursi vapisevalla kädellä käärön sinetin ja repi paperit sen ympäriltä.

Niin, siellä oli tosiaankin neljä raskasta töttöä kultaa; ja kun hän rikkoi niistä yhden, niin vyöryivät kultarahat iloisesti helisten ja kilisten hänen helmaansa.

"Teidän armonne näkee, että minulla on oikein", sanoi hovi-mestari hymyillen. "Saanko nyt pyytää kuittia?"

"Antakaa minulle tuosta pöydältä paperia ja lyijykynä", käski Klairon ja kokoili helmaansa vyöryneitä kultarahoja.

Hovi-mestari hiipei varpaillansa pöydän tykö, otti ja tarjosi Klairon'ille pyydettyt kapineet.

Klairon otti paperin ja kynän ja kirjoitti vakavalla kädellä: "Olen oikein saanut koristeet, kirjeen ja rahat" ja antoi paperin sitten hovi-mestarille.

"No", kysyi hän kärsimättömänä, kun ei hovi-mestari vieläkään lähtenyt. "Vieläkö teillä nyt on jotain toimitettavata?"

"Ei, teidän armonne! Pyytäisin ainoasti kysyä, joko teidän armonne matkustaa tänä iltana?"

"Mitä? Eikö maa-kreivi sitä määrää?" kysyi Klairon kummastellen.

"Hänen Korkeutensa on sanonut minulle, että se olisi teidän armonne oma asia, josko matkustatte jo tänä iltana, tahi vasta aamulla aikaisin."

"Kummallista!" mutisi Klairon. "Minun pitää ensin lukea Hänen Korkeutena kirjeen. Se ehkä päättää asian. Menkää nyt etu-huoneeseen; tahdon kutsua teidät kohta jälleen."

Hovi-mestari kumarsi ja pujahti pihalle. Klairon avasi kirjeen vapisevin käsin ja alkoi lukea.

"Minun Jumalani!" sanoi hän ja hengitti raskaasti. "Mitä merkitsee tämä kaikki? Minkä tähden — — —?"

Samassa kun hän vilkasi kirjettä, päästi hän pahan huudahduksen ja hänen kasvonsa osoittivat ihmettelemistä.

"Ei", huusi hän; "ei, se on mahdotonta! Se ei voi olla niin! Minun aistini pettävät minua, kirjaimet keikkuvat silmissäni. Tahdon vielä kerran lukea kirjeen läpi."

Samalla vierivät vaunut aika jyrinällä ulos linnan-pihasta. Klairon ei sitä huomannut. Hän kohotti ylös käden, jossa kirje oli, ja puoli-ääneensä aivan, kuin ei hän olisi ainoasti silmillänsä, vaan myöskin korvillansa tahtonut vakuuttaa itseksensä kirjeen sisällön, luki hän:

"Kallihin Klairon'ini! Teillä on oikeus: minä olen kiittämätön kappale, joka en enään ansaitse teidän ystävyyttänne; vaan kaikki ne nuhteet, jotka te teidän jumalaisessa vihassanne viskaatte pääni päälle. Kovat nuhteet, jotka ovat teidän kirjeessänne, ovat kukistaneet minut kokonansa, ja täysin tietäen minun syyllisyyteni, en uskalla enään tulla näkyviinne. Niin, minä olen pettänyt teitä. Minä en ole tyytynyt teidän jaloon ja puhtaaseen ystävyyteenne, vaan minä tarvitsin myöskin onneni tähden nuoren ja jalon naisen rakkautta. Vihastukaa minulle, vaan älkää minua tuomitko! Ottakaa myös takaisin ne lahjat, joilla minä kunnioitin teitä ennen onnellisempina aikoina, ystävättäreni! Säilyttäkää ne muistonani. Ottakaa myös vastaan ne viisi-kymmentä tuhatta markkaa, jotka te sitten kymmenen vuotta lainasitte minulle; ja älkää pahastuko, että minä kiitollisuudessani olen pannut summan kaksinkertaiseksi. Minä tiedän, että Klairon'illa on auttavainen käsi, ja että hän on hyväatekeväinen. Sallikaa siis minun lähettää teidän köyhilleenne kahden-tuhannen viiden-sadan kulta-raham verosta viisi-tuhatta."

"Ja nyt, ystävättäreni! Voikaa hyvin nyt! Palatkaa nyt Pariisiin, vaan älkää unhoittako minua. Minä matkustan Italiaan. Neiti Krawen on suostunut, ruvetakseen puolisoikseni, ja matkustaa mukanani. Päätetyn matkamme jälkeen asetumme me Englantiin. Minä en koskaan palaa enään Ausbach'iin, jossa minä ystävättäreni Klairon'in kanssa olen elänyt seitsemän-toista onnellista ja hauskaa vuotta. Minä olen uupunut olemaan hallitsijana ja tyydyn sen tähden täst'edes olemaan yksinäinen, vapaa mies. Olen myönyt maani Preussin kuninkaalle, ja neiti Krawen, tuleva puolisoni, ei ole niin kunnianhimoinen, että hän siitä pahastuisi minulle. Hän ei pyydä hallita; vaan ainoasti rakastaa ja olla rakastettu. Ja vielä kerran: voikaa hyvin! Kun te tätä lu'ette, olen minä jo kaukana teistä, ja luultavasti emme nä'e

toisiamme enään koskaan, kuitenkin olen aina

teidän
ystävänne
Aleksanteri."

"Matkustanut! Hän on matkustanut!" huusi Klairon raivossansa. "Pakenee minua ja matkustaa hänen kanssansa! Mutta ei, ei! Tämä kaikki on erehdystä. Se on mahdotonta, että hän matkustaa ottamatta jää-hyväisiä minulta. Hän on vielä kotona. Minä tahdon ja minun pitää saada nähdä hänet!"

Hän syöksyi ovelle ja huusi kovalla äänellä hovi-mestaria.

"Mitkä olivat ne vaunut, jotka äsken juuri läksivät linnan-pihasta?" kysyi hän sisään tulevalta hovi-mestarilta.

"Herra maa-kreivin matka-vaunut, joiden pitää odottaa häntä München'issä."

"Ah, kreivi ei siis ole vielä matkustanut?" kysyi Klairon iloiten.

"Anteeksi, teidän armonne! Herra maa-kreivi on matkustanut jo kolme tuntia sitten neiti Krawen'in kanssa yhdessä. Kreivi meni jalkaisin ravintolaan ja matkusti sieltä neidin kanssa, neidin vaunuissa."

Klairon ei vastannut mitään. Hän seisoi suorana ja ylpeänä, pudistaen molemmin käsin sen noja-tuolin selkä-lautaa, jonka vieressä hän seiso, posket kuolon-kalpeoina, huulet värisevinä ja katse jäykkänä ja kylmänä.

Hovi-mestaria rupesi kauhistamaan Klairon'in läheisyys. Hänen piti herättää häntä hänen huumautumisestansa.

"Teidän armonne!" sanoi hän kovalla äänellä. "Koska ai'otte matkustaa? Joko tänä iltana, vai vastako aamulla aikaisin?"

Klairon kääntyi hitaasti ja ylpeästi häneen.

"Valjastettakoon kohta vaununi!" sanoi hän tukahtuneella äänellä.
"Tahdon jättää kohta paikalla tämän paikan."

Ja hän otti muutaman askeleen ovea kohti. Mutta nyt horjahti hän kerrassansa ja vaipui voimatonna lattialle.

NELJÄS PÄIVÄ.

1.

Huomeneltain.

Kolme-kolmattakymmentä vuotta oli kulunut siitä päivästä, jona Klairon nöyryytettynä ja kauheassa epätoivossa jätti Ausbach'in linnan ja palasi Pariisiin takaisin.

Kolme-kolmattakymmentä vuotta! Nämät vuodet olivat järjestäneet Ranskassa uuden asiain juoksun: olivat saattaneet Ranskan kapinan kauheuksien ja hirmuisuuksien kautta tasa-vallan valkamoille, ja ensimmäisen konsulin, "Punaparran," sankari-käsi hallitsi Ranskassa nyt vielä, vuonna 1803.

Oli kylmä ja synkeä Marraskuun päivä samana vuonna, kun erään Passy'n äärimmäisen talon edustalle seisahtuivat somat rattaat. Lujasti turkkeihinsa kääreytynyt herra astui niiltä alas ja käänsi katseensa tutkivaisesti kartanoa ympäröivään rauta-aitaan.

"Tässä se kait lienee", mutisi hän hiljaa itseksensä.

"Kuski, hoi! Voitteko eroittaa numeron tuon porstuan ovella tuolla?"

"Numero 50, armollinen herra!"

"Siis oikea numero. Ah, tuollahan on porttikin ja kello vieressä." Ja herra alkoi ankarasti nykiä peuran-sorkan muotoisesta soittimesta, joka oli kiinnitetty paksuun rauta-lankaan. Mutta pimeä huone, etummaisen pihan perällä, ei au'ennut; sen kolkkojen ikkunan-ruutujen takaa ei näkynyt yhtään ihmisen muotoa. Ainoasti sisältä huoneesta kuului useampain, toinen toisensa kilvalla haukkuvain koirain melkoinen meteli, joidenka heikot hermot luultavasti eivät kestäneet tuota epä-mukavata kellon lakkaamatonta kilinätä ja kalinata.

Vihdoin aukeni etehisen ovi ja eräs vanha rouva tuli, neljän juoksevan, ulvovan ja haukkuvan koiran kera hitaasti horjuellen yli pihan.

Vanha, koukkuinen ämmä, jonka ryppyisille kasvoille vanhuus näkyi piirtäneen jo yli kahdeksan-kymmentä vuotta, näytti kellon kilinästä heränneen aivan, kuin pitkästä, sata-vuotisesta unesta, ja ilmestyi nyt sellaisessa puvussa, jommoista subretit siihen aikaan käyttivät teaterissa, ainoasti sillä eroituksella, että hänen päänsä ympäri oli kääritty roomalainen päähine ja että hän kapan asemesta oli viskannut hartioillensa päivän-polttavan, paikoittaisin rikki revityn kreikkalaisen levätin. Mutta lyhyt, nauhoilla koristettu hame ja valkoinen kirjaeltu musliininen esiliina, jonka taskujen reunat olivat reunustetut punaisilla nauhoilla ja ruusuilla, osoittivat muinaista subrettia entisiltä ajoilta, ja mahtoi, noin kuusi-kymmentä vuotta sitten, kuulua Molière'n Cleante'ehen.

Vanha kahdeksan-kymmeninen muori oli viimeinkin saapunut nyt portille. Kiinnittäen mustat, heikot silmänsä muukalaiseen, kysyi hän matalalla äänellä, mitä vieras tahtoi.

"Minä olen ministeri Chaptal'in kirjuri", sanoi herra tärkeällä äänähdyksellä, "ja olen tullut — — —"

"Minä tiedän, minä tiedän", sanoi eukko tyytyväisenä ja kiirehti avaamaan porttia. "Astukaa sisälle, hyvä herra. Neitikös vasta nyt ihastuu, kun saapi nähdä teidät. Tulkaa, hyvä herra!"

Hän kävi rivakasti vieraan edellä sisälle, ja samassa, kun hän kädessään olevalla nahka-hihnalla hyvin tapaavilla iskuilla toisinaan peljätti todellakin sangen kärkkäitä koiria etemmäksi, sanoi hän läähättäen ja yskien: "ah, mutta nyt vasta neiti iloiseksi tulee, kun saapi nähdä teidät, hyvä herra. Korkeimmallaan olikin aika, kun saimme apua. Niin, kaikkein korkeimmallaan! Meillä on puutos kaikesta, ja kuitenkin tahtoi neiti kuolla mieluummin, kuin pyytää vieraan apua. Mutta Ranska on toista; Ranskalta voi hän apua pyytää; sillä Ranska on hänelle kiitollisuuden velassa, jota se ei vielä koskaan kuitenkaan ole pyytänyt palkita neitille."

"Nyt olemme me neidin vieras-huoneessa", lisäsi hän, kun he olivat tulleet erääseen aivan tyhjäan huoneeseen. "Olkaa hyvä ja odottakaa hetkinen, että kerkeän ilmoittaa teidät neidille."

Ja hän piipersi kevein askelin huoneen lävitse vastapäätä olevalle ovelle. Aikeessa avata ovea, kääntyi hän vielä kerran vieraan puoleen ja kysyi: "Teidän nimenne, hyvä herra?"

"Menneval!"

"Herra Menneval!" huusi vanha subretti samassa, kun hän avasi oven selkiste-seljällensä. "Herra Menneval, Hänen Ylhäisyytensä herra ministeri Chaptal'in kirjuri."

"Astukaa sisälle!" kuului käskeväinen ääni sisimmästä huoneesta, ja herra Menneval lähestyi hymyellen avattua ovea, jonka pihtipieleen vanha subretti asettausi ihmeelliseksi oven-vartijaksi.

"Ystäväni!" sanoi Menneval ohi mennessänsä. "Te olette unhoittanut, että meillä on tasa-valta, ja että kaikki vapa-sukuisuus on kumottu."

"Herra! Todellista vapa-sukuisuutta ei voi koskaan kumota; sillä se on kuolematon", sanoi subretti ja kohotti ylevyydellä olka-päitänsä. "Tehkää hyvin ja astukaa sisälle!"

Menneval totteli hänen käskyänsä ja astui kynnyksen yli viereiseen huoneeseen. Vanha subretti seurasi häntä, sulki oven perästänsä ja asettausi sitten keskellä huonetta olevan sohvan eteen.

Sohvassa istui nainen, ehkä vieläkin vanhempi, kuin subrettinsa; mutta vanhuudestaan ja ympäröivästä köyhyydestään huolimatta erittäin vaativaisen näköinen. Nuoruudessaan näytti hänellä olleen jalo ja ylevä vartalo; sillä vielä nytkin hämmästytti katsojata sen soreat ja jalot muodostukset. Hänen valkoinen puuteroinen tukkansa oli kreikkalaiseen tapaan solmettu niskaan ja muodosti korkean, jalon otsan ylitse jonkunmoisen töyhtön; tummat silmänsä, joita varjosti kauniit ja komeat kulma-karvat, olivat elävät ja palavat, eivätkä osoittaneet laisinkaan sitä ikää, jota rypyt otsassa ja poskilla julistivat. Hänen pukunsa oli outo ja omituinen samaten, kuin subrettinsakin.

Kauhtana valkoisesta musliinista oli, kuin joku entisaikainen vaippa viskattu hänen hartioilleen. Vaipan alla oli hänellä jonkunlainen levätti, jonka raidat olivat ommeltu taiteellisesti tehdyistä laakerinlehtien köynnöksistä; ja samaa maata oli myöskin hänen avara, poimuinen hameensa, joka näkyi levätin alta ja riippui, kirjaeltuna laakerin-oksilla aina jalkoihin asti.

Naisen vieressä oli iso pyöreä pöytä, täynnä kirjoja. Tätä pöytää vastaan nojasi hän vasemman, virheettömästi valkoisen ja kauniin kätensä. Naista vastaisella seinällä oli pesu-kaappi, jonka kannella oli kaksi rinta-kuvaa, toinen, valkoisesta marmorista, Voltaire'n, ja toinen melkein yhtä kaunis, Lekain'en. Useampia muita rinta- ja muoto-kuvia oli pitkin huonosti paperoittuja, siellä täällä kosteisia, homeisia ja repaleisia seiniä. Ainoasti muutamia puoleksi ränsistyneitä huone-kaluja oli tässä huoneessa. Koko huoneen tyhjyys ja murheellinen muoto vaikuttivat katsojaan ikävää ja sydämenahdistusta.

Kun vanha nainen, joka istui, kuin kuningatar sohvassaan, näki sisään astuvan herran, niin rypisteli hän kulma-karvojansa aivan, kuin kiukusta ja nipisti huulensa kovasti yhteen aivan, kuin pidättäöksensä takaisin sen suuttumuksen sanan, joka jo oli huulillansa.

"Neiti!" sanoi herra Menneval ja kumarsi syvästi. "Herra ministeri Chaptal lähetti minut luokseen."

"Tekikö hän sen?" kysyi nainen ja viskasi ylpeästi taaksepäin päänsä. "Muistiko hän toki viimeinkin, että Ranskan laulu-lintuinen on ollut pakoitettu alentamaan itsensä niin, että hänen täytyi pyytää Ranskalta apua, ett'ei hän näännyisi nälkään. Mutta miks'ei ministeri Chaptal ottanut itse päällensä sitä vaivaa, että olisi tullut itse tänne? Niin olisi hän voinut omin silmin nähdä sen seimen hyvyden, joka enään on jäljillä Idomené'lla, Semiramis'ella ja Elektra'lla."

Ja kun hän niin puhui, kohotti hän hitaasti ja ylpeästi käsivartensa ja osoitti perällä erästä paikkaa, josta sade suurina karpaleina tippui alas.

"Nä'ettekö?" jatkoi hän teroitettulla äänellä. "Siinä on ylistetyn olemuksen kurja loppu. Klairon'in, viime sata-luvun jumalattaren, Klairon'in, jonka jaloissa maailmat makasivat, Klairon'in täytyy Ranskalta kerjätä palasen leipää, ett'ei hän tuottaisi Ranskalle sitä häpeätä, että siitä voitaisiin sanoa: kiittämätön Ranska antoi suuren Klairon'in näännyä nälkään."

"Ministeri Chaptal tunsikin itsensä sen tähden syvästi liikutetuksi siitä kirjeestä, jonka te, neiti, lähetitte hänelle", sanoi Menneval ehdollisella perään-antavaisuudella. "Hän lähetti minut tutkimaan, mitä apua neiti Klairon tarvitsee."

"Niinpä katsokaa ympärillenne! Tuossa sen nä'ette", sanoi Klairon juhlallisesti. "Nä'ettekö tätä kosteata, ränsistynyttä talonpoikaista asuntoa, joka on Klairon'in viimeinen turva, ja josta hänen on pitänyt vähitellen myöä, elättääksensä, kaikki huone-kalut, ainoat kuva-koristeensa ja omaisuutensa? Nä'ettekö tätä tyhjyyttä, tätä hiljaisuutta, joka ympäröi Ranskan jalointa taiteilijataria? Katsokaas tätä Elektra'a, Amenaide'a ja Semiramis'ta! Katsokaapas tätä taiteilijataria, josta Voltaire kirjoitti ylistys-virsiä ja josta Furoga lauleli! Katsokaa häntä nyt kurjuudessa, alentamisessa, koko maailman unhoittamana, kerjäten Ranskalta leipä-palasta, joka pelastaa hänet nälkään näännyästä!"

"Minä sanon teille, että minä tunnen kohta kuolevani; minä tunnen jo kuoleman lähestyvän ja ojentavan kätensä jo minua vastaan! jos olisitte tullut tuntia myöhemmin, niin olisitte ehkä tavannut vain Klairon'in ruumiin."

"Ah, neiti, mun kallein, jumaloimani neiti!" nyhytty ja tuskitteli vanha subretti ja kiirehti esiin nojatuolin takaa ja pani polvillensa Klairon'in viereen. "Armahtakaa minua! Älkää puhuko kuolemasta! Älkää raadelko minun kurjaa, kivistävää sydäntäni, joka ei koko maailmassa rakasta ketään muuta, kuin Klairon'ia yksistensä!"

"Se on totta, Senay, sinulla on uskollinen ja jalo sydän", sanoi Klairon ja pani kätensä itkevän kamari-neitsyensä päälle. "Hyvä herra, antakaa anteeksi hyvälle Senay-raukalle hänelle liikutuksensa ja pelkonsa. Hän on palvellut minua kolme-kymmentä vuotta; hän on elänyt kanssani hyvinä päivinä ja kestänyt kanssani köyhydessä, jolloin minulla ei ollut muuta ja'ettavata hänen kanssansa, paitsi minun kyöneleitäni. Älä enään itke, Senay! Salli minun kuolla ja kohoutua niiden kuolemattomain luokse, jotka minua odottavat. Ah, minä halaan puhutella kuolematonta ystävästäni Voltaire'a, minä ikävöitsen tavata Molière'a ja Varon'ia!"

"Minä ilmoitan teille", jatkoi Klairon, "sen surullisen uutisen; niin, minun täytyy sanoa se suoraan, että Ranskassa ei ole enään mitään taidetta, eikä taiteilijoita. Ah, aika on jo Klairon'in kohoutua ylös tästä maailmasta; sillä maailma ei ansaitse mitään Klairon'ia."

"Mutta nyt täytyy sen kuitenkin osoittaa itsensä niin kiitolliseksi, kuin suinkin mahdollista jalolle

Klairon'ille", sanoi Menneval ystävällisesti. "Hänen ylhäisyytensä ei halaja mitään niin suuresti, kuin että hän poistaisi teiltä kaikkinaisen puutoksen, ja säästäisi teiltä kaikkinaiset arvonne sopimattomat elämän murheet. Ei pidä sanottavan, että Ranska on ollut kiittämätön suurelle Klairon'illensa."

"Ah, mun synnyinmaani on aina ollut minulle erittäin kiitollinen ja aulis", sanoi Klairon katkeralla naurulla. "Ranska on kunnioittanut minua sangen monella kruunulla! Nä'ettekö? Tuossa ne kruunut kaikki ovat!"

Hän osoitti kädellään Voltaire'n rinta-kuvaa, jonka juurella oli ladottu lakastuneita laakeri-seppeleitä, kellastuneita atlas-nauhoja, niihin painettuine värsyinensä, kuivuneita kukkais-kimppuja ja kaikellaisia painetuita värsyjä ja sanomista leikeltyjä kappaleita, jotka luultavasti sisälsivät hehkuvaa arvostelua Klairon'in taiteesta j.n.e.

"Nä'ettekö?" jatkoi hän juhlallisesti. "Tuossa makaavat istuimellansa alas syöstyn kuningattaren kruunut. Olen laskenut kaikki nämät kunnian osoitukset, joilla minua kunnioitettiin, Voltaire'n jalkoihin; sillä sitä mestaria kiittää oppilas menestymisestään."

Ja suurimmalla voimainsa ponnistamisella kohousi Klairon sohvaltansa ja alkoi mahtavalla äänellä lausua erästä laulua, jonka Voltaire oli kerran kirjoittanut hänen kunniaksensa ja jossa hän omisti Klairon'ille yksistensä erään uuden näytelmänsä onnistumisen.

Sen jälkeen vaipui hän hengästyneenä ja huokaillen jälleen sohvalle ja sulkien silmänsä nojasi hän päänsä polstarille, ja vanha subretti rupesi kovasti uikuttamaan ja valittamaan.

Ministerin kirjuria alkoi peljättää mokoma näiden molempain menneen vuosi-sadan muumioin ja mailleen menneen loiston läheisyys.

Kun hän näki Klairon'in hitaasti aukasevan taas silmänsä ja jälleen kohottavan päätänsä, lähestyi hän häntä ja uskalsi laskea joitakuuta kulta-rahoja hänen viereensä pöydälle.

"Sallitteko", sanoi hän hiljaa ja kainosti, "että annan ministerin nimessä nämät kulta-rahats ensi hätään teille?"

Klairon nyökkäsi arvollisesti.

"Ne ovat erittäin terve-tulleet minulle", sanoi hän; "sillä teurastaja ei usko enään velaksi lihaa Baabelin kuningattarelle."

[Klairon'in omat sanat. Katso "Memoires de la duchesse d'Abrantés" Vol. V: 245.]

"Minä kiiruhdan jättämään ilmoitukseni ministerille", jatkoi Menneval. "En epäilekkään, ett'ei hän kohta jo tänä päivänä lähetä minua tyköne, pontevammalla tavalla auttamaan jaloa taiteilijataria."

"Joutukaa pian takaisin", sanoi Klairon heikolla äänellä. "Joutukaa, ett'ei historia kerran kertoisi, että Ranska jätti Klairon'in nälkään kuolemaan! Senay, seuraa herraa ulos portaille!"

Vanha subretti nousi hitaasti ja huokaillen polviltansa ja hoiperteli ovea kohden ja antoi Menneval'ille merkin, seurata itseänsä.

Klairon katsoi heitä kumpaakin, kun he menivät tyhjän vieras-huoneen läpitse: "Hän tulee myöhään", mutisi hän itsekseen. "Tunnen kuoleman jo lähestyvän."

2.

Ehtoolla.

Kun ehto samana päivänä alkoi hämärtää, niin seisautuivat taaskin siistit rattaat saman yksinäisen, rapistuneen talon edustalle Passy'ssa, ja taas oli se Menneval, ministeri Chaptal'in kirjuri, joka lähestyi porttia.

Mutta tällä kerralla ei hänen tarvinnut soittaa ja odottaa portin aukaisemista. Portti oli auki, eikä kukaan estänyt häntä sisään tulemasta. Jopa itse koirat, jotka aamusella niin raivoisesti haukkuivat häntä, makasivat hiljaa huoneen oven edustalla, eivätkä edes liikahtaneetkaan, vaikka vieras lähestyi heitä ja uskalsi heidän välitsensä astua sisälle huoneeseen.

Mutta huoneessa myöskin vallitsi sama hiljaisuus ja sama tyhjiys. Vanhaa subrettia ei näkynyt

missään, mitään ihmis-olentoa ei löytynyt mistään.

Oudolla kauhistuksen tunteella astui Menneval tyhjään, hyljättyyn vieras-huoneeseen. Kumeasti kaikuivat hänen askeleensa tyhjässä huoneessa, ja hän kiirehti juoksujalassa sen läpitse, tullaksensa Klairon'in makuu-kamarin ovelle.

Hän naputti; mutta ei kukaan vastannut häntä. Hän päätti vihdoinkin itse avata oven. Hiljainen valitus ja itku kuuluivat sieltä häntä vastaan ja peljättävä kuva esiintyi siellä hänen silmänsä eteen.

Keskellä huonetta, sohvassa pöydän vieressä, istui Klairon samassa puvussa, jossa Menneval oli nähnyt hänet saman päivän edellä puolen-päivän, ainoasti sillä eroituisella, että nyt oli hänellä otsallansa lakastuneista laakereista tehty kruunu, ja että hänellä oli rintojen ylitse ristiin pannuissa käsissään lakastunut laakeri-seppele. Hänen silmänsä olivat ummessa; suunsa ympäri leikkieli ihmeellinen hymy, joka näytti jähmettyneen hänen kalveille, värittömille huulillensa. Hänen kasvonsa osoittivat sitä harmaan-keltaista läpi-kuultavaisuutta, joka on alabasterilla, ja ikään, kuin kiveen hakatut, olivat hänen ankarat, liikkumattomat kasvoinensa-juonteet, joista kuitenkin loisti jalo levollisuus ja majesteettisuus.

Hänen jaloissansa, kasvojansa kätkien hänen syliinsä oli Senay, vanha subretti polvillansa, itki, valitti ja rukoili hiljaa. Voltaire'n ja Lekain'en marmori-kuvat, joiden vieressä muutamia kyntteliä likaisissa jaloissaan paloi, näyttivät ylevällä juhlallisuudella ja rauhallisuudella kääntäneen rauhalliset, eloa huokuvat kasvonsa ystävättärensä puoleen, hymyellen lähettääksensä hänelle terve-tuliaista, hänelle kuolemattomain seassa kuolevaksi syntyneelle; mutta myöskin nyt jo kuolemattomalle taiteilijattarelle.

Menneval'in käsitti joku vavistus tässä hiljaisuuden ja kuoleman majassa. Hän kumartui kamari-rouvan puoleen ja kosketti hiljaa hänen olka-päätänsä.

"Nouskaa ylös!" kuiskasi hän. "Minä tulen ministeri Chaptal'in tyköä. Minä tuon apua neiti Klairon'ille. Katsokaapas tätä paperia! Lukekaa!"

Vanha subretti nousi hitaasti lattiasta. Hän katsoi ihmetellen häntä puhuttelevaa herraa, otti huolettomasti tarjotun paperin vastaan.

"Lukekaa!" sanoi Menneval. "Siinä iloinen uutinen emännällemme."

Vanha Senay luki: "kaksi-tuhatta markkaa, kohta maksettavat neiti Klairon'ille; Chaptal."

"Hyvä herra!" huusi hän sitten katkeralla surulla. "Mitäpä jalo Klairon tekee teidän vihelijäisillä armo-paloillanne? Ettekö siis nä'e, että hän on kuollut?"

"Mitä?" huudahti Menneval. "Onko Klairon kuollut?"

"Ei", sanoi Senay juhlallisesti. "Klairon ei ole kuollut, vaan hän on jättänyt tämän vihelijäisen maailman, joka ei ollut ansiollinen häntä pitämään. Kuolematon Klairon on muuttanut kuolemattomain sekaan. Hän on elänyt kahdeksan-kymmentä vuotta, tunteaksensa maailman kurjuutta. Nyt on hän tuolla ylhäällä herännyt katoomattomaan autuuteen. Minä toivon, että hän pian kutsuu minut täältä tykönsä, palvelijakseen siellä samoin, kuin olin palvelijansa täällä. Menkää, hyvä herra, ja antakaa ministerille takaisin hänen jalo-mielinen avun-määräyksensä. Jalo Klairon ei tarvitse enään mitään armo-paloja. Jalo Klairon on kuollut!"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NEITI KLAIRON ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.